

Riksdagens protokoll

1989/90:97

Fredagen den 30 mars

Kl. 9.00–14.31

Protokoll
1989/90:97

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmännen.

1 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1989/90:101 till konstitutionsutskottet

1989/90:107 till socialutskottet

1989/90:118 till jordbruksutskottet

1989/90:122 till trafikutskottet

1989/90:127 till försvarsutskottet

1989/90:128 till näringsutskottet

1989/90:129 och 130 till justitieutskottet

1989/90:132 till socialutskottet

Skrivelserna

1989/90:121 till finansutskottet

1989/90:131 till socialutskottet

Motionerna

1989/90:T46–T48 till trafikutskottet

2 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 29 mars

Företogs till avgörande bostadsutskottets betänkanden 1989/90:BoU13 och BoU14 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 96).

Bostadsutskottets betänkande BoU13

Mom. 1 (utformningen av bostadspolitiken)

Först biträdades reservation 2 av Erling Bager och Siw Persson med 34 röster mot 33 för reservation 3 av Agne Hansson och Birger Andersson. 216 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 1 av Knut Billing m.fl. med 56 röster mot

35 för reservation 2 av Erling Bager och Siw Persson. 192 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 162 röster mot 55 för reservation 1 av Knut Billing m.fl. 67 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (stöd till ungdomars boende m.m.)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 251 röster mot 31 för hemställan i reservation 5 av Agne Hansson och Birger Andersson.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 4 av Knut Billing m.fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 3 (avveckling av ungdomsboendedelegationen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Knut Billing m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (studenternas bostadssituation)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Jan Strömdahl – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (stödet för gruppboendestäder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Erling Bager och Siw Persson – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (de handikappades bostadssituation)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Agne Hansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (avveckling av byggnadsreglerande åtgärder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Knut Billing m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (1990 års ombyggnadslåneramar)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 11 av Knut Billing m.fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (ekologiskt byggande)

Först biträdades reservation 12 av Agne Hansson m.fl. – som ställdes mot reservation 13 av Kjell Dahlström – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 219 röster mot 64 för reservation 12 av Agne Hansson m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 10 (byggande av s.k. lägenhetshotell)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Agne Hansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (lokalisering för kontorslokaler m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Agne Hansson och Birger Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (en inventering av statens markinnehav)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Agne Hansson och Birger Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (neutraliteten mellan olika upplåtelseformer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Knut Billing m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (ökade möjligheter att bo i bostadsrätt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Knut Billing m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (kostnadsutvecklingen i bostadsproduktionen)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 19 av Knut Billing m.fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (program för arbetsplatsbyte)

Utskottets hemställan bifölls med 235 röster mot 49 för reservation 20 av Agne Hansson och Birger Andersson.

Mom. 19 (statens förlustansvar enligt 33 § 1962 års bostadslånekungörelse)

Utskottets hemställan bifölls med 164 röster mot 119 för reservation 21 av Agne Hansson m.fl.

Mom. 20 (vintertilläggen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Knut Billing m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (avveckling av markvillkoret)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 23 av Agne Hansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 22 (undantaget från markvillkoret i fråga om småhus)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 24 av Agne Hansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (studie av markvillkoret)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Agne Hansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (konkurrensvillkoret)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 26 av Knut Billing m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 27 (avveckling av konstnadskontrollen vid beviljande av bostadslån)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 27 av Knut Billing m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 28 (aktieutdelning från allmännyttiga bostadsföretag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 28 av Knut Billing m.fl., *dels* reservation 29 av Jan Strömdahl – bifölls med acklamation.

Mom. 30 (kommunernas möjligheter att fördela nybyggda bostadsrättslägenheter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 30 av Knut Billing m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 32 (mindre genomgripande upprustning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 31 av Agne Hansson och Birger Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 34 (kravet på hyresgästytrande)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 32 av Knut Billing m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 35 (hyresgästinflytandet över underhållet)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 34 av Erling Bager och Siw Persson – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 33 av Knut Billing m.fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 36 (kommunernas VA-nät)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 35 av Agne Hansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 38 (räntebidrag vid övertagande av allmännyttiga bostadsföretags fastigheter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 36 av Agne Hansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 39 (avveckling av hyresrabatterna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 37 av Agne Hansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 40 (avveckling av återflytningsbidragen)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 38 av Agne Hansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 39 av Jan Strömdahl anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Prot. 1989/90:97

30 mars 1990

Mom. 41 (förlängning av återflyttningsbidragen)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 41 av Jan Strömdahl – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 40 av Agne Hansson m.fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 42 (avveckling av nybyggnadsbidragen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 42 av Agne Hansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 43 (avveckling av ungdomsbostadsstödet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 43 av Agne Hansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 45 (tillstyrkanderamen för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 44 av Knut Billing m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 47 (tilläggsån till arkeologiska undersökningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 45 av Knut Billing m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 48 (avveckling av tilläggsångivningen till bostadshus yngre än 30 år)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 46 av Knut Billing m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 49 (beslutsramen för bostadshus yngre än 30 år)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 48 av Jan Strömdahl – bifölls med acklamation.

Mom. 50 (villkoren för radonbidraget)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 49 av Erling Bager och Siw Persson, *dels* reservation 50 av Agne Hansson och Birger Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 51 (kommunernas radoninsatser)

Först biträdde reservation 51 av Agne Hansson och Birger Andersson med 36 röster mot 18 för reservation 52 av Kjell Dahlström. 230 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 236 röster mot 49 för reservation 51 av Agne Hansson och Birger Andersson.

Mom. 52 (redovisning av arbetet med radon)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 53 av Agne Hansson och Birger Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 54 (maximibeloppet för standardhöjande åtgärder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 54 av Agne Hansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 55 (tillämpningen av bostadsanpassningsbidragen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 55 av Jan Strömdahl – bifölls med acklamation.

Mom. 56 (bidrag för hissinstallationer)

Utskottets hemställan bifölls med 253 röster mot 32 för reservation 56 av Agne Hansson och Birger Andersson.

Mom. 60 (byggbuskavgift)

Utskottets hemställan bifölls med 253 röster mot 32 för reservation 57 av Jan Strömdahl.

Mom. 61 (viss ändring i bostadsbidragslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 58 av Jan Strömdahl – bifölls med acklamation.

Mom. 62 (bostadsbidrag till vissa hushåll utan barn)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 59 av Agne Hansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Bostadsutskottets betänkande BoU14

Mom. 1 (avveckling av samlingslokalstödet)

Utskottets hemställan bifölls med 230 röster mot 55 för reservation 1 av Knut Billing m.fl.

Mom. 3 (stöd till handikappanpassning av andra lokaler än allmänna samlingslokaler)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Agne Hansson och Elving Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (en inventering av befintliga lokaler och anläggningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Agne Hansson och Elving Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (samlingslokalprojekt som innefattar samnyttjande)

Först biträdades reservation 4 av Knut Billing m.fl. med 58 röster mot 42

för reservation 5 av Agne Hansson och Elving Andersson. 184 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Knut Billing m.fl. – genom omröstning med uppresning.

Mom. 6 (stöd till samnyttjandeprojekt)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 6 av Knut Billing m.fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (stöd till vissa icke-statliga kulturlokaler)

Reservation 8 av Agne Hansson m.fl. bifölls med 153 röster mot 132 för utskottets hemställan.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

3 § Konsumentpolitiska frågor m.m.

Föredrogs

lagutskottets betänkande

1989/90:LU21 Konsumentpolitiska frågor m.m. (prop. 1989/90:100 delvis).

Anf. 1 EWY MÖLLER (m):

Herr talman! Lagutskottets betänkande 1989/90:LU21, som vi nu skall debattera, handlar om konsumentpolitiska frågor. Det gäller dels anslagsfrågor, dels ett antal motioner väckta under allmänna motionstiden. Till betänkandet har fogats 15 reservationer. Jag skall i korthet redogöra för de reservationer som moderaterna står bakom.

Inledningsvis vill jag framhålla att vi moderater när det gäller konsumentpolitiken har en konsekvent inställning, som vi har redovisat många gånger tidigare när konsumentpolitiken har varit uppe till debatt här i kammaren. Vi står fast vid den inriktning vi redogjort för i andra föregående behandlingar. Det innebär att bra konsumentpolitiska mål kan uppnås främst genom ett samspel mellan kompetenta konsumenter och ansvarskännande producenter. Vi anser att det främst är marknadsekonomin som bygger på ett sådant samspel. Ett växelspel i marknadsekonomin mellan konsumenter och producenter utgör den största tryggheten för konsumenten, därför att fri konkurrens är ett betydande inslag i marknadsekonomin.

Problemen för konsumenterna uppstår när detta växelspel sätts ur funktion. Vad jag då syftar på är när konkurrensen försvinner, vilket i dag sker när det gäller vissa av samhället producerade tjänster. Just inom dessa områden där konkurrensen är så gott som obefintlig blir det också till nackdel för konsumenten. Det gäller främst inom den offentliga sektorns verksamheter. Konsumenternas val är där begränsat till en enda källa. Där det skapas monopol, där sätts marknadsekonomin ur spel.

Vi anser att det är viktigt att reformera den offentliga sektorn för att öka

valfriheten för medborgarna, framför allt inom områden som vård och omsorg. Här vill vi försöka stimulera till enskilda initiativ. Här har vi en sektor där rätten att välja saknas. Konsumentskyddet borde därför också gälla även den offentliga sektorn.

Vi slår vakt om marknadsekonomi, därför att det inte finns något annat system som på samma sätt värnar konsumenternas intressen och önskemål. En fri och sund konkurrens med mångfald gynnar konsumenterna.

Marknadsekonomi omfattar privat äganderätt, näringsfrihet och konkurrens.

Det är också viktigt att man för en skattepolitik som gynnar konsumenterna, som stimulerar i stället för att hämma. Subventioner, punktskatter och differentierad moms leder till en konsumentstyrning.

Man gör också ingrepp i den fria prisbildningen genom prisstopp, som har införts vid flera tillfällen under den socialdemokratiska regeringstiden.

Vi moderater har reservationer gemensamma med folkpartiet och centern, reservationer där vi skriver att vi vill öka konsumentupplysningen genom ökad varuprovning, varudeklaration och datastyrd konsumentinformation. Ulla Orring kommer i sitt anförande att vidare utveckla resonemanget i dessa reservationer. För att inte förlänga debatten i dag nöjer jag mig med att yrka bifall till reservationerna 9, 10 och 11.

Reservation 2 är en moderat reservation. Där framför vi att en översyn av konsumentverkets instruktioner är nödvändig. Vi anser att konsumentverkets uppgifter för närvarande är alltför omfattande och att det därför lätt leder till en splittring av verksamheten.

Verkets uppgifter bör renodlas i syfte att effektivisera verksamheten. Vi anser också att konsumentombudsmannen bör ha en självständig ställning gentemot verket. Vi begär i vår reservation att regeringen tillsätter en utredning för att göra denna översyn.

Reservation 5 är också en reservation som vi har gemensam med folkpartiet och centern. Där begär vi att konsumenttekniska nämnden, som är knuten till verket, skall avskaffas. Vi ifrågasätter om nämnden har en lämplig sammansättning. Ett stort antal företrädare från olika myndigheter och organisationer, cirka tjugotalet ledamöter, deltar i sammanträdena. Det rör sig om personer med mycket skilda intressen, vilket medför att nämnden knappast i praktiken kan fullgöra sina uppgifter.

Vi begärde redan förra året att nämndens arbete skulle utvärderas och dess sammansättning noga prövas. Nu ifrågasätter vi om nämnden över huvud taget gagnar konsumentinflytandet.

I reservation 7, som vi också har gemensam med folkpartiet och centern, tar vi upp frågan om prisinformation. Varornas prismärkning är i dag en aktuell fråga för både handeln och konsumenten. Prismärkning – oavsett om den sker direkt på varan, på hyllkanten eller i skyltfönstret – är en angelägen information för kunden. Vi anser att konsumenten skall kunna ställa krav på handeln att prismärkningen skall vara tydlig, så att konsumenten själv kan kontrollera sina inköp.

Det finns i dag risk för att prismärkningen försämras vid införandet av datakassor i butiker och varuhus. De brister som finns måste därför undanröjas. Detta sker bäst genom påverkan och frivilliga överenskommelser. I av-

vaktan på den pågående konkurrensutredningens förslag bör konsumentverket ta upp frågan med handelns representanter för att åstadkomma en bättre prismärkning.

I reservation 8, som är gemensam för moderaterna och folkpartiet, tar vi upp frågan om extrapriserna. Prissättningen på varor är ett viktigt konkurrensmedel som ger signaler till konsumenten. Den erfarenhet vi har är att hushållen i mycket stor utsträckning utnyttjar extrapriser, och att de vanligen köper mer av en vara när den har extrapris.

Det kan naturligtvis finnas avarter inom detta system – liksom på många andra områden. Vi anser självfallet att avarter inom extraprisssystemet måste motverkas, men vi anser att extraprisystemets fördelar överväger till gagn för konsumenterna. Vi vill således ha kvar de röda lapparna.

Även om detta behandlas i samma utredning som jag tidigare hänvisade till när det gäller prismärkningen vill vi redan nu deklarerat vår inställning. Vi kommer aldrig att godta en eventuell lagstiftning, utan vi hävdar konsumenternas fria val och tillgång till jämförande alternativ.

Herr talman! Till sist vill jag ta upp reservation 14 som är gemensam för moderaterna, folkpartiet, centern och miljöpartiet. Reservationen handlar om miljömärkningsstyrelsens sammansättning. Vi anser att det är en allvarlig brist att forskningsintressena är helt orepresenterade i styrelsen. Visserligen är de representerade i referensgruppen, men detta anser vi inte vara tillräckligt. Vi ser det som synnerligen viktigt att forskningen finns representerad i styrelsen – det är ändå där som den slutliga bedömningen görs och besluten fattas. Vi yrkar att regeringen med det snaraste tar initiativ till en förändring eller en eventuell utökning.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 2, 5, 7, 8, 9, 10, 11 och 14 samt i övrigt till utskottets hemställan i betänkandet.

Anf. 2 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Till att börja med vill jag säga att det är bra att konsumentministern är med oss i kammaren i dag, då vi skall diskutera konsumentfrågorna.

När den svenska marknadsutredningen presenterades i början av 1989 konstaterade man att svensken upplever sig ha mer makt än tidigare, men att han är mindre aktiv i organisationer och folkrörelser. Gäller detta påstående också den enskilde konsumentens situation? Vi saknar i Sverige redan nu i stort sett frivilliga konsumentrörelser och framtiden synes oviss. Kommer konsumenterna att engagera sig i frivilliga organisationer? Behovet finns. Vi i folkpartiet vill över huvud taget uppmuntra engagemang i folkrörelser liksom även i konsumentrörelsen.

En individs situation är inte något entydigt begrepp. I maktutredningen försökte man analysera sambandet mellan situation och handling. Man valde ut sex livsområden, utan att göra anspråk på att dessa skulle vara representativa för hela människans situation.

De sex medborgarroller man valde var:

Boende: det gäller rollen att bo, antingen som hyresgäst eller som ägare av bostaden.

Konsument: medborgaren uppträder här som köpare; det avgörande är förmågan att göra sig gällande på marknaden.

Patient: denna roll handlar om mötet med hälso- och sjukvården, en av de tunga delarna i det offentliga välfärdssystemet.

Småbarnsföräldern: hur ordna barntillsynen?

Skolbarnsföräldern: en bra skola eller kunna välja skola?

Förvärvsarbetande: vilken arbetssituation har individen, anställd eller egenföretagare?

Dessa olika roller kan tjäna som utgångspunkter när det gäller individernas vardagsliv, och de kan synas vara olikartade och oförenliga. Det handlar ju om kvaliteter på olika plan och erfarenheter som inte är fullt jämförbara.

Hur skall man t.ex. mäta och gradera värdet av att ha en god bostad, att kunna inhandla de varor och tjänster som man efterfrågar eller att få behandling för sin sjukdom? Hur skall man ordna bra barntillsyn för sina småbarn eller bra skolgång för de äldre barnen? Hur graderas värdet av att känna sig tillfreds med sitt arbete? Hur skall vi som konsumenter kunna påverka på alla plan?

Vi i folkpartiet har länge konstaterat att konsumenten har en svagare ställning inom den offentliga tjänsteproduktionen än på den fria marknaden. Det är denna situation som även redovisas i maktutredningen. I den intervjuundersökning som utredningen genomfört redovisas dessa studier av konsumentens olika "medborgarroller". Resultaten visar att det finns en stor spännvid mellan de olika områdena.

Men intressant är även att den roll som fått högsta skattningen, utan att det därför föreligger någon ideal situation när det gäller de egna möjligheterna att påverka, är konsumentrollen i den privata sektorn. De som under det senaste året gjort inköp av större kapitalvaror anser i allmänhet att de har haft goda möjligheter att framföra klagomål och önskemål. Längre ner på skalan kommer boende och arbete. I botten finns individens möjlighet till påverkan inom skolan.

Vilka blir slutsatserna? Är allt gott och väl för konsumenten inom den privata sektorn? Hur skall vi förändra och förbättra konsumentens roll inom området för offentliga tjänster? Finns det fortfarande behov av en aktiv konsumentpolitik?

Ett obetingat ja, blir svaret på den frågan ifrån folkpartiets sida. Inte minst i beaktande av bristen på frivilliga konsumentorganisationer har vi en skyldighet som förtroendevalda att föra konsumenternas talan och rätta till de brister som finns.

Folkpartiets utgångspunkt är att den enskilda människan bäst känner sina unika behov och önskemål. Vi drar också den slutsatsen att marknadsekonomin – där konsumenten gör självständiga val mellan olika varor och tjänster – är överlägsen alla andra ekonomiska system. I en marknadsekonomi tillåts olika producenter konkurrera om konsumenternas gunst.

Det talas med rätta om "konsumenternas suveränitet" eller – på ett mer vardagligt språk – om att kunden alltid har rätt. Vi vill understryka detta förhållande. Maktutredningen visar tyvärr med all tydlighet att den sektor där konsumenten i dag har den sämsta möjligheten att påverka är den offent-

liga sektorn, där stat och kommun har monopol på en rad tjänster som är mycket betydelsefulla för människans välfärd och för vård, omsorg och skola. Inom den offentliga sektorn finns en stor del av konsumenternas konsumtion, och där har de en sämre möjlighet att påverka.

Det är därför utomordentligt svagt att den svenska socialdemokratin med alla medel försöker hindra alternativ, t.ex. inom barnomsorgen, skolan och vården. Varför är det fult att driva barnomsorg inom alternativa former, exempelvis genom privata organisationer? De offentliga monopolen med brist på konkurrens och alternativ bör avvecklas så att människor får rätt att själva göra viktiga val och kunna påverka. På marknader där producenterna kan konkurrera och där konsumenterna har stora valmöjligheter blir i betydande utsträckning de individuella önskemålen bättre tillgodosedda. Konkurrensen innebär också att service och kvalitet utvecklas och att kostnaderna pressas – ett nog så viktigt mål i dagens samhälle.

Folkpartiet har lagt fram en rad förslag under detta riksmöte – som inte behandlas av lagutskottet – där syftet är att stärka marknadsekonomin och att öka konkurrensen. Vi slår vakt om de fria affärstiderna liksom om fri prisbildning. Prisstopp gagnar varken konsumenten eller marknadsekonomin.

Herr talman! För att utveckla den aktiva konsumentpolitiken och för konsumentens bästa, framför vi förslag som nu behandlas i lagutskottets betänkande 1989/90:21 tillsammans med förslagen i övriga partiets konsumentmotioner. Jag kommer i mitt anförande att särskilt uppehålla mig vid de reservationer som folkpartiet har fogat till betänkandet och som bygger på våra motioner samt till de reservationer som vi har gemensamt med moderaterna, centern och viss mån miljöpartiet.

Folkpartiets mål är att konsumenten skall ha tillgång till en väl fungerande information om olika varors och tjänsters kvalitet. Detta är särskilt viktigt i vårt samhälle, som kännetecknas av ett stort utbud av varor, men av brist på tid. Hushållens förbättrade standard under de senaste årtiondena, t.ex. i form av arbetsbesparande maskiner och material, har inte alltid i sig inneburit en tidsbesparing.

Flera tidsstudier tyder på att vård av barn – inkl. resor för att hämta och lämna barn på daghem – inköp samt underhåll av bostad och kapitalvaror tar en ökad del av hushållens tidsresurser i anspråk. 40 timmar per vecka beräknades ett hushåll med ett barn på 4 år använda för de här nämnda aktiviteterna. Det ter sig därför ganska självklart att all information som före köpet, före beslutstillfället, kan lämnas till konsumenten underlättar för hushållen, med åtföljande ekonomiska och tidsbesparande konsekvenser.

Om jag genom information, exempelvis en VDN-märkning, kan få reda på varans kvalitet och egenskaper underlättar det mitt val. Så är inte fallet i dag. Det är egentligen endast en bransch – möbelbranschen – som bibehållit sin VDN-märkning. Vi i folkpartiet anser att seriösa företag och branscher kan förbättra både sina produkter och sin service och marknadsföring. Däri ingår VDN-varudeklarationsmärkningen, som ett utmärkt konkurrensmedel.

I Sverige avskaffades ett fungerande system med VDN-märkning, medan både Norge och Danmark har bibehållit sin märkning i samarbete med

branschorganisationerna. I folkpartimotionen kräver vi återigen att konsumentverket skall ta initiativ för att gemensamt med branschorganisationerna söka åstadkomma en frivillig standardiserad information inom olika varugrupper, exempelvis kläder och textil. I utskottsbehandlingen fick vi också majoritet för förslaget i den förberedande behandlingen. Det var ett friskhetstecken att vpk ställde sig på konsumentens sida i denna fråga. Sedan fick emellertid vpk kalla fötter och lämnade konsumentintresset. Det är att beklaga, inte minst för de hushåll som så väl behöver spara både tid och pengar. Jag tror att det inom vpk finns många som känner på samma sätt som vi i folkpartiet har gjort i denna fråga.

Förslaget om en VDN-märkning skulle ha vunnit majoritetens bifall med vpk:s hjälp. Nu stälptes i stället förslaget genom vpk:s inställning till konsumentintresset. Det går dock att ändra på det hela i dag i kammaren, Elisabeth Persson.

Ett annat hjälpmedel för konsumenten vore ett utbyggt system av videotextdistribuerad varuinformation. Vi vill ge konsumentverket i uppdrag att genomföra utvidgade prov. Verket startade ett projekt i tio kommuner 1987, men det är nu tyvärr nedlagt. Den s.k. Varubörsen innebar att man kunde förse konsumenterna med varufakta, i detta fall om olika kapitalvaror. Kunden hade alltså möjlighet att på en TV-skärm själv få fram varufakta och därav dra sina egna slutsatser. Konsumentverket säger att företagen har varit ointresserade och att det har tagit för lång tid att få fram fakta. Här handlar det dock om konsumentintresset. Det måste sättas före. Det är vår uppgift som konsumentföreträdare att företräda konsumenternas intresse. Branschorganisationerna har nog av egna företrädare.

Vår uppfattning är att information av detta slag hör hemma i vårt moderna samhälle, dels på grund av vad jag tidigare redovisat om hushållens tidsbrist och stora krav på information om alla de tusentals varor som finns på marknaden, dels med tanke på de nytillkommande unga aktörerna, de nya konsumenterna, som praktiskt taget är uppvuxna med datorer. I andra länder, t.ex. i Frankrike, har man ett väl utvecklat system. Här i Sverige tycks vi dock sova en törnrosasömn, där all information skall ske via det gamla pappershanterandet.

Det handlar dock om konsumentekonomi – bästa vara till bästa pris. Det borde ligga i socialdemokraternas genuina intresse att ställa upp för konsumenten. Tyvärr verkar socialdemokraterna som en bromskloss för en utveckling av konsumentinformationen. Nu hänvisar man till en utvärdering inom det nordiska samarbetet på konsumentområdet. Det är ett säkert kort för att begrava frågan. Jag tänker då på det gamla satellitprojektet som svävar över våra huvuden sedan tiotals år tillbaka och som ännu inte har landat.

Ytterligare ett hjälpmedel för konsumenten är om varan är provad. Man har då möjlighet att jämföra olika varors kvaliteter och egenskaper. Vår uppfattning är att den provningsverksamhet som nu bedrivs i konsumentverkets regi ytterligare borde utvidgas till att omfatta fler varor. Erfarenhetsmässigt vet vi att denna verksamhet leder till bättre produkter med bättre funktion och ökad hållbarhet. Det är ett bra arbete som nu utförs inom verket. Resultaten publiceras i tidningen Råd och Rön, som på så sätt också utgör en alldeles utmärkt informationsskrift. Mycket av den provning som sker är upp-

dragsfinansierad och görs inte enbart i Sverige utan även av företag ute i Europa. Detta är i sig ett tecken på handelns internationalisering. Men nog borde vi kunna prova mer av vanliga vardagsartiklar.

Detta är en viktig policyfråga, vilket också framgår av det internationella och nordiska samarbete som pågår. Brist på personal bör inte hindra en breddning av provningsverksamheten. Sammantaget har varudeklarationer, varuprovningar och videotexdistribuerad varuinformation en stor betydelse för den vanlige konsumenten. Kunskapskällor är alltid pålitliga verktyg för oss liberaler men tydligen inte för socialdemokraterna. På annat sätt kan jag inte tolka den socialdemokratiska majoritetens avståndstagande. Eller hotar information socialdemokratins ideal?

Frågan om extrapriser har under flera år stötts och blötts. Nu hänvisar utskottsmajoriteten till att utredning pågår, och därför bör inte riksdagen störa arbetet. Det är väl närmast självklart att systemet med extrapriser bör finnas, anser vi reservanter. Men extrapriser bör avse en klart definierad prisnedsättning. Prisnedsättning på samma vara skall inte pågå i månader. Vi anser att riksdagen borde ställa sig bakom kravet och därmed kasta tidigare utredningsförslag om ett enprissystem i papperskorgen.

Informationskravet omfattar även behovet av miljömärkning. Konsumenterna oroas, ibland i onödan och ibland med rätta, för miljöfarliga ämnen. I Sverige har vi kommit fram till ett system för frivillig och enhetlig miljömärkning. Andra länder har varit långt före oss, t.ex. Tyskland. Men det märkliga med regeringens agerande i denna fråga är att styrelsen för den stiftelse som skall organisera verksamheten och utveckla och befrämja miljöforskning saknar forskningskompetens. Regeringen anser att det räcker med forskningskompetens i referensgruppen, vilket vi protesterar emot. Vi framför därför ånyo krav på att forskningen skall vara representerad i styrelsen.

När den konsumentpolitiska utredningen Hushållning för välfärd lade fram sitt betänkande 1985 framfördes även förslag om att den konsumenttekniska forskningen vid Chalmers Tekniska högskola borde förstärkas. Där har man redan kommit i gång med forskning inriktad mot teknikförändringar utifrån individ- och hushållsperspektiv. Önskemålet från utredningens sida var att ett centrum för konsument- och brukarorienterad forskning skulle komma till stånd. I och med årets forskningsproposition tillkommer en fast professur vid Chalmers för detta ändamål, vilket vi från folkpartiets sida varmt välkomnar. Det har hela tiden varit vår strävan.

Däremot har vi svårt att förstå vad den konsumenttekniska nämnden med dess 21 ledamöter skall kunna uträtta. Att konsumentforskning behövs står utom allt tvivel. Men en konsumentteknisk nämnd kommer knappast att bidra med någon forskning.

De viktigaste stödjepunkterna för konsumentforskningen måste finnas på de orter och institutioner där fasta forskartjänster och organisation finns. Där kan konsumentforskning och forskarutbildning stimuleras – på samma sätt som det har börjat spira i Göteborg, tack vare enskilda forskare som t.ex. professor Marianne Kärrholm. Där utvecklas goda förutsättningar för ett tvär- och mångvetenskapligt samarbete i mera organiserade former. Det sker absolut inte vid sammanträden med 21 ledamöter, vilka exempelvis ägnar sin tid till att resa till Finland.

De arbetsresultat som tekniska nämnden hitintills har redovisat tyder på att konsumentverket kunnat organisera arbetet på egen hand, utan nämndens medverkan. Vi anser att nämnden skall avskaffas.

Herr talman! Jag skulle också, med anledning av Elisabet Franzéns reservation till detta betänkande, vilja nämna litet om EG. Jag avstår dock från det, eftersom tiden är knapp.

Visst har vi kommit långt i Sverige inom det konsumentpolitiska området, men även andra länder arbetar med samma mål i sikte. FN har också i ett sjupunktsprogram definierat målen för konsumentens rättigheter. Det kan vara skäl att erinra om dessa punkter:

- Rätten till säkerhet
- Rätten till information
- Rätten till skälig konsumtion
- Rätten till konsumentskydd
- Rätten till inflytande
- Rätten till konsumentkunskap
- Rätten till en oförstörd natur.

Med det anförda yrkar jag bifall till de reservationer där folkpartiet finns med och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 3 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Konsumentpolitiken skall bidra till att öka förutsättningarna för enskilda att i egenskap av konsumenter medvetet och effektivt kunna hushålla med resurserna och kritiskt kunna välja bland utbudet av varor och tjänster. Genom konsumentpolitisk och annan lagstiftning och även genom andra samhällsåtgärder skall konsumenterna ges en tillräckligt stark ställning för att kunna hävda sina intressen och rättigheter. Det gäller exempelvis rätt att få information om en produkts innehåll, användbarhet, hållbarhet och pris. Men det gäller även vikten av att få information om riskerna med användningen av en viss produkt och att få kännedom om huruvida tillverkningen av en viss produkt negativt har påverkat vår miljö. Ytterligare en viktig del av konsumentpolitiken är rätten att få skadestånd i de fall någon drabbas av skador eller förluster.

En väl utbyggd konsumentpolitik skall vara till hjälp och stöd för den enskilde konsumenten och dessutom bidra till att samhällsutvecklingen ur bl.a. ekonomiska och miljömässiga synpunkter går i önskvärd riktning.

I förevarande betänkande från lagutskottet behandlar vi olika motioner som väckts angående konsumentpolitiska frågor. I centerns kommittémotion, som ingår bland dessa, har vi tagit upp några krav som vi funnit aktuella och viktiga att få till stånd riksdagsbeslut om. Det gäller bl.a. krav på en tillfredsställande prismärkning på varorna i butikerna. En annan viktig fråga är angivande på varorna om de innehåller miljöskadliga ämnen. En miljöfråga av annan karaktär är kravet på att forskare skall ingå i den nyligen etablerade miljömärkningsstyrelsen. Den ökade kreditkortsmarknaden har medfört problem för många konsumenter, och vi har i motionen även tagit upp dessa frågor. De behandlas dock inte i detta utskottsbetänkande.

En annan viktig konsumentfråga i vår motion, som inte heller behandlas i förevarande betänkande, är vårt krav på att konsumentskyddet skall vara

lika starkt när motparten är offentlig verksamhet som när motparten utgörs av enskild näringsverksamhet.

Herr talman! Jag vill något kommentera de reservationer som helt eller delvis bygger på centerns kommittémotion.

Först vill jag nämna något om prismärkningen. För att konsumenterna skall ha möjlighet att bedöma varors priser och göra jämförelser mellan varor av olika märken och kvaliteter är det nödvändigt med klara och lättillgängliga prisuppgifter. Bäst sker detta genom att varje vara har uppgift om pris och jämförpris. För vissa varor kan det dock vara tillräckligt med prisuppgifter på hyllkanten. Vi reserverar – centerns, moderaternas och folkpartiets företrädare – anser att den ökade datoriseringen inom detaljhandeln inte får leda till att prismärkning och prisinformation försämras. Vi framhåller därför i reservationen att riksdagen bör uttala att de brister som nu förekommer måste undanröjas omedelbart genom påverkan, självsanering och frivilliga överenskommelser. Konsumentverket bör få i uppdrag att ta upp prismärkningsfrågorna med handelns organisationer för att åstadkomma en bättre prismärkning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 7.

En annan reservation gäller miljömärkningsstyrelsens sammansättning. I höstas infördes ett nordiskt system för frivillig miljömärkning av produkter. Verksamheten leds av en särskild miljömärkningsstyrelse. Den utredning som arbetade fram förslag om detta hade föreslagit att forskningen skulle vara representerad inom styrelsen. Anmärkningsvärt nog följde inte regeringen denna del av utredningens förslag utan uteslöt forskningen ur styrelsen, som har tolv ledamöter. Bland tolv ledamöter borde det inte vara svårt att få utrymme för någon representant för forskningen. När riksdagen i höstas fick tillfälle att behandla anslag för denna verksamhet motionerade centern om att riksdagen skulle uttala sig för att ändra styrelsens sammansättning, så att forskningen skulle bli representerad.

Centern – liksom folkpartiet – har i år återkommit med detta krav i motion. Och bakom reservationen med detta yrkande står även moderaterna och miljöpartiet. Vi upprepar där ståndpunkten att det inte är tillräckligt att forskningen representeras genom en referensgrupp. Det är enligt vår mening synnerligen viktigt att forskningen finns representerad i styrelsen där de slutliga bedömningarna görs och besluten fattas. Forskningen är en förutsättning för framgång i miljöarbetet. Och forskare inom området behövs när det gäller att fatta beslut om miljömärkningens utformning, omfattning och utveckling. Det är beklagligt att socialdemokraterna inte erkänner detta och att det var ett misstag att utesluta forskningen ur denna styrelse. Men misstaget kan rättas till genom att riksdagen i dag bifaller reservation 14, som jag, herr talman, yrkar bifall till.

Denna nordiska miljömärkning är frivillig, och vi hoppas att den skall få stor betydelse och bidra till ökat miljömedvetande och ökade möjligheter för konsumenter att efterfråga miljövänligt framställda och i övrigt miljövänliga produkter. Men detta är ett frivilligt system. För vissa produkter behövs enligt vår mening obligatoriska uppgifter.

På marknaden finns för närvarande en stor mängd varor, som trots att de kan misstänkas innehålla miljöskadliga ämnen inte är försedda med någon

varudeklaration. I tre olika centermotioner och i reservation 15, bakom vilken även miljöpartiet står, framhålls det angelägna i att allmänheten får information i form av varudeklarationer om miljöskadliga ämnen i bl.a. hushålls- och rengöringsartiklar liksom information om allergiframkallande ämnen i hygienartiklar och kosmetika. Herr talman! Jag yrkar bifall även till reservation 15.

De frågor som jag här har velat betona har det gemensamt att de skall stärka konsumenternas möjligheter att göra både ekonomiskt och miljömässigt så riktiga inköp som möjligt. Därigenom förbättrar man hushållens ekonomi och bidrar till en både ur ekonomisk och miljömässig synpunkt riktig utveckling i vårt samhälle.

Konsumentpolitiken får emellertid inte ses isolerad. Besluten på de flesta politikområden påverkar konsumenternas ställning och situation. För att vi skall få en fullgod konsumentpolitik är det viktigt att vi politiker, när vi fattar beslut även på andra områden, tar hänsyn till konsumentintressena.

Centern arbetar för ett mer decentraliserat samhälle. Centern kräver bl.a. att det skall finnas möjlighet till decentraliserat boende, decentraliserade arbetsplatser och decentraliserad service. Just decentraliserad service är ett viktigt konsumentintresse. Kampanjen Hela Sverige ska leva har under de senaste åren varit aktuell, och är det fortfarande. Under kampanjens arbete har bristerna bl.a. när det gäller decentraliserad service illustrerats. Jag tror därför att det är viktigt att de som talar vackert om konsumentpolitik även tänker på vikten av att vi handlar konsekvent när det gäller andra ärenden som vi politiker skall fatta beslut om.

Även samhällssystemet i övrigt är av största betydelse när det gäller konsumentpolitiken. Centern vill ha en marknadsekonomi med en fri prisbildning och fri konkurrens. Men det skall vara en marknadsekonomi som innebär att miljömässiga, sociala och regionalpolitiska hänsyn tas. Vi i centern tror att det samhälle som vi arbetar för är ett samhälle som även ur konsumentensynpunkt är det bästa.

Anf. 4 ELISABETH PERSSON (vpk):

Herr talman! Enligt tidigare riksdagsbeslut skall målet för konsumentpolitiken vara att stödja hushållen i deras strävan att effektivt utnyttja sina resurser samt att stärka konsumenternas ställning på marknaden.

Viktiga utvecklingslinjer som utpekades var att den lokala verksamheten skulle ha hög prioritet.

Konsumentpolitisk verksamhet skulle finnas i alla kommuner. De lokala konsumentmyndigheternas arbetsuppgifter och myndigheternas samarbete med andra intressenter skulle ha stor omfattning.

Särskilt utsatta grupper skulle stödjas.

Forskning om konsumenternas förhållanden skulle ha hög prioritet.

Herr talman! Detta var riksdagens mening våren 1986. Nu, fyra år senare, nödgas varje ärlig granskare av konsumentpolitiken att inse att riksdagen inte har lyckats fullfölja de intentioner som riksdagen hade 1986.

Det finns inte konsumentpolitisk verksamhet i alla kommuner. Dessutom är det mycket stora variationer mellan kommunerna vad beträffar konsumentverksamheten. Jag sade förra året när vi diskuterade konsumentpolitik

här i kammaren, och jag måste tyvärr upprepa det, att alltför många kommuner inte förstår vikten av konsumentverksamhet eller helt enkelt inte har möjlighet att satsa på nya uppgifter. Vilka orsakerna än kan vara kvarstår faktum, nämligen att de flesta kommunerna i landet har en dålig konsumentinformation och service. Vem som helst som är intresserad kan konstatera detta. Det innebär naturligtvis inte att de konsumentvägledare som finns inte gör ett bra jobb eller försöker göra det – tvärtom. Men de resurser som anslås till deras verksamhet är otillräckliga. Deras arbete prioriteras inte.

En rad kommuner lägger t.o.m. ned sina konsumentnämnder. Utan en egen nämnd får frågorna sämre status, hävdar många konsumentvägledare. Under 1980-talet har ett trettiotal konsumentnämnder försvunnit. Några nya har tillkommit, men ganska många har försvunnit. På många håll håller det ätt konsumentfrågorna bakas ihop med annat i nämnder som spänner över flera områden eller att de helt enkelt avförs från kommunstyrelsernas intresseområde.

I en artikel i Kommunaktuellt i höstas uttalade sig en avdelningsdirektör på konsumentverket och sade att kunskapen om konsumentfrågor rent allmänt är liten hos politiker och att området, eftersom det är relativt nytt och oetablerat, behöver ett kraftfullt politiskt stöd. Och konsumentfrågorna drunknar lätt i alla andra frågor, menade han, och så är ju läget.

Riksdagen talar om lokala konsumentmyndigheters arbetsuppgifter. Det låter betryggande men är ju i själva verket ett tal om luftsloft. Huruvida det skall finnas lokala konsumentmyndigheter eller ej avgör kommunerna själva. Ingenting tvingar dem att se till att denna myndighet existerar. Det hänger helt och hållet på intresset, den kommunala ekonomin och på kunskapen hos enskilda kommunalpolitiker. Och kunskapen är ju, som jag refererat, ansedd att rent allmänt vara liten.

Herr talman! Om det är aningslöshet eller medvetet vilseförande eller något annat vill jag inte uttala mig om, men i vilket fall som helst kan vi inte hålla på på detta sätt – sätta upp fina mål, låta retoriken flöda, slå oss för bröstet och peka på de vackra orden och säga: Titta vilka bra saker vi har beslutat, och samtidigt inte lägga två strån i kors, eller snarare inte bidra med en enda sekkin, för att målet skall vara möjligt att genomföra. Att kommunerna inte klarar det här själva, det är helt klart.

Vpk har som enda parti insett detta. Vi i vpk föreslår bl.a. att konsumentverket får till uppgift att ta fram riktlinjer för den lokala konsumentverksamheten, ett slags minimikrav för omfånget och inriktningen av kommunernas service.

Vi har tidigare föreslagit att den kommunala konsumentverksamheten skall bli obligatorisk, men vi har inte fått gehör för detta. Men eftersom vi vet att kommunernas ekonomi är hårt ansträngd, föreslår vi nu i stället att staten tar sitt ansvar och bidrar till uppbyggnaden av lokala konsumentmyndigheter. Vi är övertygade om att det är pengar som kommer att ge god utdelning.

Menar man allvar när man säger att konsumentpolitik är att stödja hushållen att effektivt kunna utnyttja sina resurser, att stärka konsumenternas ställning på marknaden, att stödja särskilt utsatta grupper, osv., så måste man

naturligtvis verka för att service och information finns där konsumenterna finns, dvs. där de bor och där de gör sina inköp.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till reservation 6 i betänkandet.

Jag vill beröra ytterligare några av de konsumentpolitiska frågorna. Moderaterna har i en motion föreslagit att man skall ändra konsumentverkets arbetsuppgifter. Man vill att konsumentverket skall koncentrera sig på säkerhetsfrågor, produktkontroll, tester och EG-standarder. Det innebär, herr talman, att moderaterna vill ta bort viktiga uppgifter från konsumentverket. Man vill bl.a. plocka bort konsumentverkets uppgift att undersöka och följa hushållens förhållanden samt konsumenternas situation på marknaden. Man vill inte längre att konsumentverket skall stödja hushållen i deras strävan att utnyttja sina resurser effektivt. Man vill inte uppmärksamma konsumentgrupper som ekonomiskt, socialt eller utbildningsmässigt är svaga. Man vill inte främja utbildning i konsumentfrågor, vill inte stödja organisationer som arbetar med konsumentfrågor, vill inte stödja forskning inom verkets arbetsområde och vill inte följa reklamens utveckling.

Som väl är är moderaterna helt ensamma om den uppfattningen. Jag anser att det är viktigt att visa vilken inställning som moderaterna har i riksdagen och vilka intressen som moderaterna representerar. Det är sannerligen inte den vanlige konsumentens.

I olika sammanhang talas det om forskning i samband med konsumentfrågor. Både Ulla Orring och Martin Olsson har vi hört tala om detta. Miljöpartiet framhåller i en motion betydelsen av forskning om hushållens ekonomi. Folkpartiet menar att miljömärkningsstyrelsen bör tillföras forskningskompetens. Detta var några exempel.

Det är bra att det finns intresse för forskning och konsumentpolitik. Jag ser därför fram emot att få stöd för vpk:s krav på verklig konsumentforskning som vi har motionerat om i samband med den nyligen framlagda forskningspropositionen. Vi menar att konsumentfrågorna över huvud taget är satta på undantag här i landet, trots den enorma betydelse de har både för individen och för samhället. Att konsumentforskningen är näst intill obefintlig ser man lätt.

Under 80-talet har många försök gjorts men fått läggas ned. Forskartjänster som inrättats för konsumentforskning har fått en annan inriktning. Vi föreslår i en motion i anslutning till forskningspropositionen att det med anledning av konsumentforskningens breda innehåll – den omfattar flera områden som beteendeforskning, teknik, ekonomi och samhällskunskap – skall inrättas en temainstitution för det här ämnet. Jag ser alltså fram emot, eftersom intresset för forskning och konsumentpolitik här manifesterats, att det blir bifall till vår motion.

Herr talman! Det talas mycket ofta om konsumenter och konsumtion i oprecisa termer. Tidigare i år har vi flera gånger fått höra att regeringen exempelvis anser att det är nödvändigt att dämpa konsumtionen i samhället. Vilken konsumtion? får man fråga sig. Gäller det all konsumtion, eller är det någon speciell konsumtion? Gäller det alla konsumenter, eller är det några särskilda? De allra flesta människor har när fasta utgifter är betalda en viss summa pengar kvar i plånboken. Dessa pengar skall räcka till mat, kläder och andra saker som behöver köpas. Det är helt enkelt detta som kallas att

konsumera. Det vi bör göra är alltså att handla mindre och/eller inte betala så mycket för det vi köper som vi nu gör.

Ingen människa vill naturligtvis betala mer än nödvändigt för en vara. Ingen vill ha dåligt utbyte av sitt köp. Allt fler har blivit kostmedvetna och miljömedvetna. Konsumenterna är intresserade av att handla "rätt" utifrån sin ekonomi, sina behov och hälso- och miljöaspekter.

Det borde alltså finnas god överensstämmelse mellan de enskilda hushållens intressen och exempelvis det allmänna intresset att dämpa konsumtionen. Problemet är bara att det finns ytterligare en part i målet som gör sin stämma hörd. Det är ganska anmärkningsvärt, för den partens intresse går fullständigt stick i stäv med hushållens och det allmännas intressen. Den partens intresse är att få oss att köpa mer och dyrare.

Herr talman! Det satsas oerhörda pengar varje år på reklam och marknadsföring här i landet. Jag behöver inte precisera hur många miljarder det är, för det beror litet på hur man räknar, men det är åtskilliga miljarder. Det krävs tid, kunskaper och ett stort mått av motståndskraft för att kunna stå emot alla raffinerade säljarargument som vi bombarderas av. Tyvärr är folkpartiets idealkonsument som gör fina självständiga val fri från all påverkan en sällsynthet. Vem kan ställa sig upp och försäkra: "Jag är inte påverkad av reklam. Den spelar ingen roll för mig. Alla de miljarder som reklamindustrin satsar varje år på oss har över huvud taget ingen betydelse. Det är förlorade pengar." Jag undrar om den människan finns.

Hur skall vi då komma till rätta med detta? Vpk tycker att det är bra att det har börjat byggas upp ett system med olika informationer till konsumenterna om de varor och produkter som köps. Vi tycker att det är bra exempelvis med ett system för miljömärkning av produkter inom ramen för SIS certifieringssystem, som nu börjar ta form. Vi är positiva till all ärlig och lättförståelig information till konsumenterna om varornas innehåll.

Vi tycker att det är bra att kemikalieinspektionen startat ett särskilt arbete för att ta fram ett nytt system för märkning av allergiframkallande och miljöfarliga kemikalier. Men målet måste naturligtvis vara att få bort allergiframkallande och miljöfarliga kemikalier från marknaden. När det gäller kosmetika och hygienartiklar kommer det an på socialstyrelsen att utfärda föreskrifter. Vi delar centerns strävan att verkligen få socialstyrelsen att utfärda dessa.

Som jag poängterade tidigare ser vi samtidigt att konsumenternas önskemål om information snabbt utnyttjats av reklammakare och marknadsförare. Det är redan nu svårt att hålla reda på vad alla olika märken och symboler som florerar på marknaden står för. Det är "inne" att ge varor ett märke, av vilket slag det än må vara. Positiva symboler skall få oss att köpa vissa varor, men vad symbolerna står för glöms bort efter ett tag. Någon garanti för vare sig kvalitet, miljövänlighet eller hälsosamhet innebär de många gånger inte alls.

Den bästa garantin mot reklammanipulation och dåliga varor är kunniga, starka och välinformerade konsumenter. Vi i vpk inser att konsumentpolitiken måste föras på många fronter. Det är inte så enkelt som Ulla Orring kanske tror, att bara vi inför en viss märkning av varor försvinner alla andra behov.

*Konsumentpolitiska
frågor m.m.*

Herr talman! Jag yrkar än en gång bifall till reservation 6 samt i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Anf. 5 EWY MÖLLER (m) replik:

Herr talman! Eftersom Elisabeth Persson utpekade moderaterna som mycket konsumentfientliga vill jag bemöta en del av det hon sade.

Elisabeth Persson pekade på en hel del verksamheter som vi moderater inte skulle ställa upp på. Men något sådant har vi inte framfört vare sig i motioner eller i reservationer. Inte heller har jag sagt någonting sådant i mitt anförande i dag här i kammaren.

Jag vill säga till Elisabeth Persson att vi moderater förordar en mycket bra konsumentpolitik. Vi är i högsta grad medvetna om att det behövs en sådan. Men vi vill också att konsumentpolitiken skall omfatta *alla* människor. I dag talas det synnerligen mycket om att det är de svaga människorna som vi skall företräda. Jag tycker dock inte att vi skall tala om "svaga människor", utan jag tycker att vi i så fall skall tala om människor som har svag ekonomi. Det finns ju många sådana i samhället. Vi tycker alltså inte att det skall förekomma någon prioritering, utan vi tycker att målgruppen skall vara alla svenska konsumenter.

Vad vi begär i dag är en översyn av konsumentverket. Vi anser nämligen att verket i dag har en dubbelroll – dels som myndighet, dels som opinionsbildare. Men verket skall också tillvara ta den enskilde konsumentens intressen. Allt detta måste leda till en splittring inom verket.

Även om vi antog Mål och riktlinjer 1986 – jag vill tillägga att verket sedan dess har fått många nya uppgifter – kan det inte vara någon nackdel att en översyn görs när det gäller att få till stånd en större effektivitet och en mera renodlad verksamhet. Då skulle man mera kunna koncentrera sig på säkerhetsfrågor, produktkontroll, tester och EG-standarder.

Sedan vill vi också ha en utökning av verksamheten. Vi vill nämligen ha en viss verksamhet som inte finns i dag. Det gäller kontrollen av säkerheten i den offentliga miljön. Jag tänker då på sjukhusen, på offentliga lekplatser och på skolmiljön. Den offentliga sektorn bör således inte vara undantagen när det gäller konsumentskyddet. Men på den punkten har väl vi moderater en helt annan uppfattning än Elisabeth Persson.

Anf. 6 ULLA ORRING (fp) replik:

Herr talman! Elisabeth Persson uppehöll sig bl.a. vid just folkpartiets syn på konsumentpolitiken. Speciellt uppehöll hon sig vid våra krav på ökad information om varudeklarationer, jämförande prover och videotextbaserad information. Jag beklagar att Elisabeth Persson, som verkligen värnar om konsumtionen, inte kunde ansluta sig till vårt krav på ett varudeklarationssystem.

Elisabeth Persson verkar vilja -- om jag nu har tolkat hennes anförande rätt -- göra det möjligt för konsumenterna att träffa de val som behövs i det samhälle som vi lever i. Det återstår bara att se hur hon kommer att rösta. Men det finns fortfarande en möjlighet för Elisabeth Persson att ändra sig. Jag tänker då på ställningstagandet i utskottet.

I en viktig fråga kan man se en skiljelinje. Det gäller då å ena sidan Elisa-

beth Perssons och vpk:s och å andra sidan folkpartiets syn på konsumtionen – detta med en fri marknad och fri konkurrens. Vi tror inte att förbud gagnar konsumenten, utan vi tror på utbildning, undervisning. Konsumenten, som ju är läskunnig, skall ha möjligheter att ta del av den information som företagen kan komma med.

Beträffande varudeklarationssystemet har vi sagt att det är tillverkarna som har de bästa kunskaperna om de enskilda produkterna. Ansvar för att erforderlig information lämnas måste därför vila på företagen. Vi tycker att konsumentverket skall ta ett initiativ i denna fråga.

Vi i folkpartiet tror inte, Elisabeth Persson, att det någonsin går att komma fram till hur idealkonsumenten ser ut. Däremot tror vi mera på utbildning och information, som ju behövs för att konsumenten så att säga skall kunna lotsa sig fram i samhället – men det skall vara mindre av förbud!

Anf. 7 ELISABETH PERSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag förstår inte riktigt vad Ewy Möller menar. I den motion som jag talar om säger ni i moderata samlingspartiet att konsumentverket bör koncentrera sig på säkerhetsfrågor, produktkontroll, tester och EG-standarder. Konsumentverkets verksamhet är för närvarande alltför omfattande. Verkens uppgifter bör därför renodlas osv.

Jag kan inte tolka detta på annat sätt än att man vill koncentrera verkets uppgifter till säkerhetsfrågor, produktkontroll, tester och EG-standarder. Men det måste med nödvändighet innebära att konsumentverkets övriga uppgifter hamnar vid sidan av.

Jag angav bara ett urval av de övriga uppgifter som konsumentverket i dag har men som ni i moderata samlingspartiet inte vill att det i fortsättningen skall ha. Det är bara att beklaga om det är så, att Ewy Möller nu med sorg inser att konsumentverket kanske har viktiga uppgifter som det kunde vara värt att stödja även från moderata samlingspartiets sida. Man läsa mera om detta på s. 10 i betänkandet. Det var alltså ett par saker som jag här ville markera och lyfta fram. Sammanfattningsvis tycker jag att det är mycket bra om moderaterna i fortsättningen vill ge sitt stöd till den viktiga konsumentverksamhet som konsumentverket bedriver.

Så något om Ulla Orrings underliga föreställningar här – t.ex. att varudeklarationssystemet skulle vara ett problem för oss i vpk. Hon säger att vi i vpk är för förbud, medan folkpartiet inte skulle vara det. Folkpartiet skulle i stället vara för fri marknad och fri konkurrens. Man tror inte på förbud.

Här antyds att vpk i sin konsumentpolitik på något sätt skulle förorda förbud av olika slag. Men jag måste då säga att jag faktiskt inte förstår varifrån Ulla Orring har fått detta.

Ulla Orring talade i sitt anförande om självständiga konsumenter på marknaden, som träffade fria val. Hon sade att det var något som folkpartiet gillade.

Jag ville framhålla att jag inte tror att det är så lätt att fungera som den här idealkonsumenten – framför allt med tanke på det oerhört stora utbud av varor som konsumenterna har att orientera sig bland samt den enorma mängd reklam som finns för att påverka oss människor.

Anf. 8 EWY MÖLLER (m) replik:

Herr talman! Nej, Elisabeth Persson, jag känner inte någon sorg i mitt hjärta i dag. Jag har bara uppehållit mig vid en konsumentpolitik som vi moderater, naturligtvis, står för.

Vi säger i vår motion och även i reservationen att vi vill ha en utredning för att kanske få fram en mera renodlad verksamhet inom konsumentverket. Om man gör en sådan utredning, kommer man fram till vilka verksamheter som konsumentverket kanske inte behöver prioritera. I stället kan man då prioritera andra viktiga verksamheter. I ett senare skede får vi ta ställning till det som kommer fram i utredningen.

Vad vi har sagt är alltså att vi tycker att man bl.a. skall koncentrera sig på säkerhetsfrågor, produktkontroll och tester, och det kan väl inte vara fel, Elisabeth Persson!

Anf. 9 ULLA ORRING (fp) replik:

Herr talman! Elisabeth Persson har svårt att förstå vad jag menar. Detta beklagar jag. Jag kan dock inte förklara varför hon inte kan förstå. Däremot kan jag förklara vad vi tycker om den aktiva konsumentpolitiken. Vi menar nämligen att bred information på en rad områden underlättar för konsumenten. Vi tror inte att staten skall regera över och styra konsumenten. Konsumenten måste kunna träffa egna fria val. Men konsumenten måste ha tillgång till information. Det är särskilt på den punkten som jag i dag kritiserar vpk. Om ni i vpk hade stått fast vid det tidigare ställningstagande i lagutskottet, hade vi i dag kunnat ge konsumentverket i uppdrag att starta en organisation för möjliggöra en varudeklaration. Då skulle konsumenten kunna läsa vad som finns och få uppgifter om vad olika varor innehåller. Med vpk:s och Elisabeth Perssons ställningstagande missar vi den chansen. Detta kostar hushållen mycket pengar, eftersom man kanske inte gör de mest rationella köpen till det bästa priset.

När jag talar om förbud är det klart att jag avser den fria konkurrensen och marknadsekonomin. Det har gått en revolution genom Östeuropa, där planekonomin har rått, och Elisabet Franzén vet lika väl som jag vilka konsekvenser den har fört med sig.

Jag håller med Elisabeth Persson på en punkt, och det gäller konsumentverksamheten ute i kommunerna. Den är mycket viktig. Däremot måste det vara kommuninvånarnas egen uppgift att ta initiativ för att sätta i gång den verksamheten, och vi har mycket att utträtta när det gäller att påverka de lokala politikerna ute i kommunerna. Den offentliga konsumentinformationen från konsumentverket hör samman med verksamheten i kommunerna. Men VDN-informationen behöver vi, Elisabeth Persson.

Anf. 10 ELISABETH PERSSON (vpk) replik:

Herr talman! Vad konsumentverksamhet och forskning har med östeuropeisk planekonomi att göra är ytterligare en sak som jag inte begriper. Det får Ulla Orring reda ut vid något annat tillfälle. Jag har alltså mycket svårt att förstå att vår strävan att få till stånd en verkligt lokal god konsumentverksamhet och en bättre konsumentpolitisk forskning skulle vara ett uttryck för

statliga förbud och regleringar. Det får stå för Ulla Orring. Det hon säger är litet tramsigt, så jag vill inte prata mer om det.

Ulla Orring påstår att vänsterpartiet kommunisterna har ändrat sin inställning till VDN-märkning. Jag får då inför kammaren påpeka att jag som ledamot i lagutskottet aldrig har uttalat mig för ett stöd för folkpartiets motion i det sammanhanget. Genom ett beklagligt misstag i det preliminära ställningstagandet verkade det så. Jag tror ändå att Ulla Orring tycker att reglerna för utskottsverksamheten, som innebär att man kan göra preliminära ställningstaganden och sedan ändra sig, är till fyllest och riktiga. Jag kan inte föreställa mig att Ulla Orring vill ändra dem. Jag tror egentligen att hon har stor förståelse för det fall där en suppleant, som inte var tillräckligt insatt i det hela, råkade slinta med tungan. Om hon vill ändra rutinerna i utskottsarbetet får hon föreslå det i ett annat sammanhang.

Jag är ledsen, Ewy Möller, men jag litar på vad som står i moderaternas motion. I motionen och i reservationen påpekar ni att "konsumentverkets uppgifter för närvarande är alltför omfattande och dessutom leder till en splittring av verksamheten". Jag behöver inte upprepa vad jag sade i föregående replik, men jag har mycket svårt att tolka det på annat sätt än att moderaterna vill ta bort viktiga uppgifter från konsumentverket. Jag hälsar med tillfredsställelse att det uppenbarligen inte är så.

Andre vice talmannen anmälde att Ulla Orring och Ewy Möller anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 11 ELISABET FRANZÉN (mp):

Herr talman! I dag skall vi ta ställning till de delar av budgetpropositionen som handlar om anslag till marknadsdomstolen, konsumentverket, allmänna reklamationsnämnden och bidrag till miljömärkning av produkter samt till de motioner som väckts i de här frågorna.

Jag kommer att uppehålla mig bara vid de frågor som rör konsumentverkets område.

Det föreslås i dag ett anslag till konsumentverket på drygt 70 milj. kr., och det är i stort sett vad staten är beredd att lägga ner på konsumentverksamheten, på faktainsamling, information och utbildning av oss i egenskap av konsumenter. Det utgör ungefär 8:25 kr. per invånare i Sverige. Om man jämför det med de belopp som näringslivet satsar på att förmå oss att köpa deras varor och tjänster, finner man att skillnaden är slående. Näringslivet lägger ner mellan 4 000 och 4 700 kr. – uppgifterna varierar – per år och svensk. Jämför det med 8:25 kr.! Hur skall vi som konsument ha en rättvis chans att freda oss och göra kunniga och rationella val på marknaden?

Om vi tittar på samhällets stöd till undervisning och forskning ser vi samma mönster. Det samhällsbetalda stödet till kunskapsutveckling på näringslivets område är oerhört mycket större än stödet till konsument- och hushållsekonomi. Det finns särskilda handelshögskolor, och universiteten har företagsekonomiska institutioner, medan "konsumentvetenskapen" löper stor risk att försvinna som självständigt ämne. Elisabeth Persson utvecklade det.

Detta visar att samhället inte är riktigt medvetet om allvaret i den här situationen, utan som i så många fall är det näringslivet och organisationerna som får resurser på den enskilda, lilla människans bekostnad.

Inte heller är folk i allmänhet medvetna om sin utsatthet. Det förstär man av att det finns mycket få fristående konsumentorganisationer, som Ulla Orring tog upp. Om människor vore mer medvetna skulle de gå ihop för att ställa krav på marknaden och på oss politiker.

Samhället behöver ta sitt ansvar för detta genom att utöka stödet till konsumentverksamheten. Konsumentverket gör ett mycket ambitiöst och gott arbete med tanke på de begränsade resurser som står till buds, men det behövs mer.

Miljöpartiet föreslår inte starkt ökade resurser för nästa budgetår, eftersom den utökade verksamheten kräver planering och ändrad målsättning, vilket vi genom reservation 1 vill ge regeringen till känna.

Ytterligare ett skäl att stärka konsumenternas makt och ställning är den pågående EG-anpassningen. Om arbetet med att anpassa Sverige till EG fortsätter som hittills kommer konsumenten att avlösa medborgaren som basenhet.

Inom EG och dess intressesfär håller just detta på att hända. All väsentlig makt över samhällsutvecklingen lyfts bort från de folkvalda, nationella parlamenten och placeras i icke folkvalda, överstatliga organ, som fungerar i intim samverkan med marknadsens ledande företag.

EG saknar som bekant ett verkligt parlament. "EG-parlamentet" är visserligen folkvalt, men det är i praktiken bara ett rådgivande organ. Makten ligger samlad i ministerrådet och kommissionen, och dit är vägen från valurnorna oerhört lång. Däremot är vägen dit från de stora affärskoncernernas styrelserum förbluffande kort. Den berömda vitsboken om EG:s inre marknad bygger t.ex. på ett förslag direkt från Philipskoncernen.

Konsumenten ersätter där medborgaren som samhällets basenhet.

Detta är ett av skälen till att miljöpartiet vill avsluta harmoniseringen till EG:s inre marknad och tillföra konsumenterna nya resurser i form av utbildning och forskning.

Jag yrkar med detta bifall till reservationerna 1 och 3.

Nu har Ulla Orring fått tillfälle att komma tillbaka med sina synpunkter i en replik.

Härnäst vill jag ta upp ett olycksfall i arbetet i samband med justeringen av detta betänkande. Jag minns att jag anmälde reservation till mom. 18, men utskottets personal hade inte uppfattat det, och det kom inte till protokollet. Tyvärr tog jag inte tillfället i akt att hävda reservationen när protokollet justerades. Därför yrkar jag nu i stället bifall till motion L721 av miljöpartiet, yrkande 5 i den del som handlar om produktmärkning och yrkandena 6 och 11.

Jag läser nu upp den reservation som jag hade skrivit för att lämna till betänkandet:

Det är angeläget att det finns full information om alla produkter som saluförs på marknaden. Utskottet anser att i första hand måste alla produkter som på något sätt orsakar långsiktiga skador på ekosystemet tas bort från marknaden, och inga nya produkter skall få introduceras om de inte har be-

visats vara oskadliga. Detta kommer inte att innebära att alla varor som finns på marknaden är ofarliga för den enskilde. Innehållsdeklarationer, bruksanvisningar och, i de fall där det behövs, varningstexter bör finnas på varans förpackning eller i omedelbar anslutning till varan.

Många människor behöver av olika anledningar ha mer detaljerade uppgifter om varan. Det behöver därför skapas ett system för att tillhandahålla produktinformation, som skall finnas tillgänglig på varje säljställe. Sådan information innehåller, som motionärerna påpekar, egenskaps- och funktionsbeskrivningar samt beskrivningar av tillverknings- och kontrollmetoder. Inom handel och industri är det regel att sådana här produktbeskrivningar används, vilket har visat sig ge stadga åt den affärsmässiga handeln och ge rättsliga grunder vid tvister. Eftersom produktbeskrivningar redan finns och används inom näringslivet för ett stort antal produkter, finns det enligt utskottets mening anledning att anta att denna metod är lätt att överföra till förhållandet mellan säljare och konsument. Det bör därför ankomma på regeringen att vidta lämpliga åtgärder för att detta märkningssystem snarast skall införas på konsumentmarknaden.

Vad utskottet sålunda anfört ges regeringen till känna med anledning av motion L721 yrkande 5 delvis, 6 och 11.

Det var en uppläsning av min reservation, som jag inte fick lägga fram. Jag yrkar i stället bifall till vår motion i de delarna.

Herr talman! Konsumentkunskap har definierats som kunskap för konsumenten om konsumenten. Som jag tidigare sagt är forskningen, och därmed kunskapen, om konsumenten och hushållsekonomin satt på undantag. Även internationellt sett är det torftigt i Sverige.

För att höja kunskapsnivån måste forskningen ökas i volym och bredd. För att kunna föra ut en ökad forskning till konsumenterna behöver konsumentverket större resurser än nu till forskningsuppföljning. Det är väl inte meningen att konsumentforskningen i framtiden skall behandlas lika styvmoderligt som nu? Det har inte låtit så i flera av de tidigare anförandena.

Jag yrkar bifall till reservation 4.

Efter att ha hört Elisabeth Perssons anförande förstår jag spontant inte varför inte hon har gått med på i varje fall reservationerna 1 och 4. Även reservation 3 borde ligga i linje med vpk:s inriktning.

Reklamens syfte är att övertala konsumenter att köpa mera och ökar därmed marknadsens volym och fördelningen mellan konkurrenter.

Reklamen har emellertid också en annan verkan, som miljöpartiet har svårt att acceptera. Som medborgare möts vi ständigt av köpbudskap: på väg till och från arbetet, i kabelsänd television, i tidningar, och på våra hallgolv ligger högar av grälla reklambroschyrer flera gånger i veckan. Bilder får vara hur påträngande som helst, både i utformning och budskap. Ljusreklam blinkar t.o.m. inne i kollektivtrafikens fordon, i alla fall i Göteborg numera.

Reklammakarna tävlar om uppmärksamheten och människor har svårt att värja sig inför denna ström av intryck. Företagen har tagit sig rätten att göra obegränsat intrång i medborgarnas sinnen och samhället har låtit detta ske. Allt fler människor ber om frid och önskar att det sätts gränser för reklamen.

Reklamen, som produktinformation och konkurrensmedel, har sin plats i en marknadsekonomi, men den kan inte längre tillåtas breda ut sig och ta

uppmärksamhetsutrymme i anspråk på sådant sätt som den gör i dag. Samhället måste ta ansvar för att skydda medborgaren. Det behöver därför tilläggas en utredning med uppgift att arbeta fram förslag om hur reklamens form och uttryck skall kunna regleras så att människor återfår sin rätt att välja sina intryck och att göra detta på sådant sätt att inte yttrandefriheten träds för när samt på ett sätt som gärna gynnar de små lokala näringsidkarna framför de nationella och internationella.

Med detta yrkar jag bifall till reservation 13.

Jag tänker avstå från att kommentera de reservationer som jag har gemensamt med de andra partierna. De har berörts av andra talare. Jag sparar tid på det sättet.

Återstår reservation 12, med rubriken Könsdiskriminerande reklam. I miljöpartiets motion 721 begärs åtgärder mot reklam som främjar könsdiskriminering, rasism och resursslöseri. Vi är nöjda med den skrivning om könsdiskriminering som finns i betänkandet. Men utskottets majoritet valde att över huvud taget inte ta upp resursslöseriet. Därför har jag reserverat mig på den punkten.

En stor del av reklamen innehåller uppmaningar till resursslöseri. Går man på en känd hamburgerrestaurang och äter får man slänga papper, förpackningar och muggar i stor mängd varje gång. Vi uppmanas att byta bilar, kläder, möbler och annat innan de gamla är utslitna och färdigånvända. Det är en slit-och-släng-mentalitet som är förödande för jordens framtid. Det är därför sopberget växer som det gör. Därför är det mycket viktigt att även resursslöseriet begränsas i reklamen.

Till sist vill jag yrka bifall till alla miljöpartimärkta reservationer, för säkerhets skull, om jag har missat någon vid uppräknningen, och till motion L721, yrkande 5 i den del som handlar om produktmärkning samt till yrkandena 6 och 11.

Anf. 12 ULLA ORRING (fp) replik:

Herr talman! Jag reagerar mot Elisabet Franzéns reservation till vårt utskottsbetänkande, där hon vill föra bort, som det står, Sverige från EG:s direkta inflytande. Jag tycker att det är en sådan snäv inställning till konsumentpolitiken. Konsumentpolitiken och konsumenthandeln är internationalliserade, och vi har ett samband med EG och med de europeiska staterna som vi inte kommer ifrån.

Vi från folkpartiets sida tror tvärtom att samarbetet med EG kommer att gagna de svenska konsumenterna. Vi ser inte alls detta som ett hot, som miljöpartiet gör och som Elisabet Franzén vill framhålla. Vi har faktiskt inte en så ledande ställning i Sverige som man kan tro då det gäller bl.a. flera livsmedelsregler. Jag tror att samarbetet med EG inte är till skada för den svenska konsumenten. Det kommer att vara till nytta för den svenska konsumenten.

Anf. 13 ELISABET FRANZÉN (mp) replik:

Herr talman! Jag vill svara Ulla Orring att det finns olika aspekter på den svenska konsumentens ställning i EG. Den ena är den jag har tagit upp i motionen. Genom att det skapas överstatliga organ, genom att makten tas

bort från de nationella parlamenten. urholkas vårt medborgerliga inflytande som väljare. Makten läggs inte längre i parlamenten, utan i överstatliga organ och hos de stora företagen. I det läget har de enskilda människorna inte längre sin makt som väljare i ett demokratiskt system, utan som konsumenter. Det tycker vi är mycket olyckligt. Om detta skall fortsätta måste vi satsa mycket hårt på fortsatt konsumentutbildning.

Vi vet att många av EG:s regler när det gäller produkter är svagare än Sveriges. Vi har många gånger här i kammaren hört regeringen skryta om säkerhetsmärkningen på leksaker. Konsumentverket har nu konstaterat att CE-märkningen har lägre standard än de svenska märkningssystemen. Det finns mängder av märkningar där svenska regler är starkare, och vi vill inte att de skall anpassas till EG.

Sedan skall jag inte förneka att det i flera länder finns mycket starkare konsumentorganisationer än i Sverige. Inom EG finns t.ex. direktiv om produktansvar som ännu inte har kommit till Sverige; de är under arbete, men det skjuts upp och vi får vänta. Det tycker jag är olyckligt. På den punkten tycker jag EG:s direktiv kunde ha införts snabbare. Vidare hade jag velat ha en mycket starkare svensk lagstiftning än vad direktiven föreskriver.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 14 ULLA ORRING (fp) replik:

Herr talman! Det är sant att vissa av länderna i Europeiska gemenskapen inte har samma typ av konsumentlagstiftning som vi har i Sverige. De som bekämpar EG tror att detta automatiskt kommer att leda till att det blir sämre här och att den svenska marknaden kommer att översvämmas av en rad dåliga produkter. Så blir inte fallet.

Genom ett medlemskap i EG kommer den svenske konsumenten att få ett inflytande över dessa reglers utformning. Det finns en rad områden där produktsäkerheten är betydligt högre i övriga Europa än den är i Sverige. På livsmedelssidan har man t.ex. lägre gränsvärden för vissa tillsatssämnen. Det har bl.a. lett till att man inte får sälja Kalles Kaviar inom EG – den anses inte vara en så bra produkt.

Jag tror att Elisabet Franzén måste studera de här förhållandena mer och vara mer öppen för fri konkurrens och ökad marknadsekonomi. Därmed får konsumenten också bättre villkor.

Anf. 15 BENGT KRONBLAD (s):

Herr talman! Konsumentpolitikens inriktning lades fast av riksdagen våren 1986. Denna inriktning gäller fortfarande och har nära anknytning till årets budgetproposition samt lagutskottets betänkande 1989/90:21, som nu diskuteras. Den innebär:

- Tydligare inriktning på hushållsekonomiska frågor. Särskilt svaga grupper skall stödjas.
- Fler skall engageras i konsumentfrågorna. Folkrörelsernas roll betonas.
- Den lokala verksamheten skall ökas och utvecklas.

- Målet för konsumentpolitiken skall vara att stödja hushållen
– att effektivt utnyttja sina resurser, och
– att stärka konsumenternas ställning på marknaden.

Både Ewy Möller och Ulla Orring tog upp konsumenternas ställning i den offentliga sektorn och jämförde den med konsumenternas ställning på den privata sektorn. Hälso- och sjukvården togs som exempel. Konsumenten skall kunna påverka och välja fritt. Man kan fråga sig: Vilket val kan exempelvis en Sorselebo göra när det gäller läkarvård när läkaren har valt att bo i Umeå eller i Stockholm?

Nej, moderata samlingspartiet avslöjar sin inställning till konsumentpolitiken i en motion till förslaget om ny köplag, där moderaterna slår fast att konsumenten är överbeskyddad, vilket enligt min mening klart visar vilken inställning moderaterna har.

För att nå målet krävs en samverkan mellan många parter. Vi har i Sverige ett bra skydd för konsumenterna. I den svenska modellen löser vi många konsumentproblem genom förebyggande verksamhet, som bl.a. tar formen av förhandlingar med näringslivet, både centralt och lokalt.

Givetvis kan vi inte klara allt genom förebyggande åtgärder. Vi behöver också en väl utbyggd lagstiftning.

Målet för den socialdemokratiska konsumentpolitiken är att stödja hushållen i deras strävan att effektivt utnyttja sina resurser samt att stärka konsumenternas ställning på marknaden. Konsumentpolitiken skall sålunda bli tydligare inriktad på hushållsekonomiska frågor, och då särskilt på hushållens baskonsumtion.

Herr talman! Jag övergår till att något kommentera de reservationer som fogats till betänkandet kring de konsumentpolitiska frågorna.

I reservation 1 vill miljöpartiet att konsumentverket får ytterligare medel än de anslagna för att arbeta med det västeuropeiska integrationsarbetet.

Utskottet konstaterar att konsumentverkets hemställan om medel för budgetåret tillgodosetts i budgetpropositionen med undantag av begärda medel för integrationsarbetet, som reducerats till 1 milj. kr. Utskottet anser att detta belopp är tillräckligt.

Angående inriktningen av konsumentverkets arbete föreslår moderaterna i reservation 2 en ändring av arbetsuppgiften för konsumentverket. Utskottet avvisar förslaget, då detta skulle innebära att riksdagen tog avstånd från de fastlagda målen och riktlinjerna för konsumentpolitiken.

I reservation 3 tar miljöpartiet upp standardiseringsarbetet inom EG. Konsumentverket medverkar aktivt i detta arbete och har under budgetåret tillförts särskilda medel. Därmed ökas möjligheterna att påverka produkt säkerhetsarbetet.

I näringspolitiska propositionen föreslås att ett konsumentråd och ett arbetsmiljöråd inrättas vid standardiseringskommissionen. Dessa skall se till att konsumenter och arbetstagare blir representerade i standardiseringsarbetet, både i Sverige och inom EG och EFTA. 9,6 milj. kr. tillförs för detta mycket viktiga arbete.

Konsumentverkets arbete med forskning berörs i reservation 4, också den från miljöpartiet. Utskottet understryker att det ingår i konsumentverkets

särskilda uppgifter att stödja forskningen inom konsumentverkets arbetsområden samt att samråda och bevaka forskningen när så anses erforderligt.

I reservation 5 anför ledamöter från moderaterna, folkpartiet och centern att konsumenttekniska nämnden bör avskaffas. Utskottet ser positivt på nämndens arbete för sociala kontakter och ökad kunskap för utredare, folk-rörelser, näringslivsorganisationer och konsumenter. Nämnden har kommit i gång med sin verksamhet och synes bli alltmer betydelsefull för framtiden.

Med anledning av Ulla Orrings kommentar till nämndens nordiska arbete vill jag påminna Ulla Orring om att hon vid konsumentverkets senaste styrelsesammanträde fick veta att konsumenttekniska nämnden träffat finska konsumentforskare från Hemmets forskningsinstitut, högskolorna och Nordiska rådets arbetsmiljöorganisation. Vill Ulla Orring ha mer information om arbetet i nämnden, som vi socialdemokrater anser vara viktigt, har Ulla Orring i egenskap av ledamot av konsumentverkets styrelse oanade möjligheter att få det också i framtiden.

Den kommunala konsumentverksamheten tas upp i reservation 6 av vpk. Utskottet vill understryka vikten av kommunal konsumentverksamhet. När riksdagen beslutade om riktlinjerna i konsumentpolitiken gavs den mycket hög prioritet. Utbyggnaden skall ske genom kommunernas frivilliga åtaganden. Man satsar i dag något över 50 milj. kr. på detta arbete. Målet är att verksamhet inrättas i alla kommuner. Endast tolv kommuner återstår i dag. Konsumentverket stöder redan utbyggnaden. Några uttalanden härutöver anser inte utskottet i dag erfordras.

Prisinformationen samt systemet med extrapriser berörs i flera motioner samt i reservationerna 7 och 8 av moderaterna, folkpartiet och centern. Dessa frågor har tidigare behandlats av riksdagen. Utskottet avstyrker motionerna med hänsyn till att regeringen 1989 tillsatt en utredning som har till uppgift att kartlägga vilka brister som förekommer beträffande prisinformation, ökad datorisering och hantering av varor och tjänster. Kommittén skall lämna förslag till åtgärder för att avhjälpa konstaterade brister. Detta kan även gälla lagreglering i olika frågor. Därmed bör motionärernas krav vara tillgodosedda.

I reservation 9 av moderaterna, folkpartiet och centern behandlas varu-provningsverksamheten. Utskottet konstaterar att den provningsverksamhet som bedrivs inom verket i huvudsak bekostas genom betalda uppdrag. Resurser satsas på utveckling av provningsmetoder. Testresultaten har gett underlag för den kontinuerliga information som ges ut av konsumentverket i böcker och artiklar, bl. a. i Råd o. Rön. Ett ökat internationellt samarbete pågår, och ett speciellt projekt i Norden genomförs 1989/90. Mot bakgrund av pågående verksamhet anser utskottet att ingen ytterligare åtgärd är påkallad.

När det gäller ämnet produktinformation tas varudeklarationen upp i reservation 10 av moderaterna, folkpartiet, centern och miljöpartiet. Utskottet anser att produktinformationen bör förbättras, men att detta inte skall ske genom omfattande varudeklarationssystem utan genom specifika informationer för vissa varugrupper, exempelvis möbelfakta, och att branschöverenskommelser bör komma till stånd. Näringslivet måste också ta sitt ansvar för informationen. Detta bör ligga inom näringslivets egenåtgärder.

I reservation 11 av moderaterna, folkpartiet och centern berörs datakommunikation inom konsumentinformationen. I likhet med motionärerna delar utskottet uppfattningen om fördelen med viss datateknik för ökad information. Den försöksverksamhet som bedrivs är dock ej odelat positiv, då informationen inte hölls aktuell från näringslivets och säljarnas sida. Utskottet förutsätter att konsumentverket följer teknikens utveckling och tar vara på de möjligheter som finns på området.

I frågan om könsdiskriminerande reklam erfar utskottet att regeringen arbetar med en lagstiftning mot sådan reklam och att en departementspromemoria blir färdig under våren. Arbetet baseras på den rapport konsumentverket redovisade 1989.

Beträffande hets mot folkgrupp, som miljöpartiet pekar på i reservation 12, vill utskottet hänvisa till regeringens proposition 1989/90:86 om åtgärder mot etnisk diskriminering, med regler mot rasism i bl.a. reklam.

I reservation 13 från miljöpartiet behandlas reklam begränsningar. Utskottet konstaterar att tryckfriheten innebär bl.a. rättighet för enskilda att utge skrifter. Det är inte tillåtet för postverket, som är ett allmänt organ, att vägra distribuera tryckta skrifter på grund av att dessa innehåller reklam. Enligt uppgift har konsumentverket, postverket och branschorganisationen för direktmarknadsföretag nyligen träffat överenskommelse om utdelning av oadresserad reklam fr.o.m. den 1 april 1990, vilket innebär att skyltar vid brevlådor, som anger att reklam inte önskas, skall respekteras. SWEDMA har i år inrättat en etisk nämnd för direktmarknadsföring. Till nämnden har knutits en referensgrupp med representanter från bl.a. konsumentverket, datainspektionen och postverket. Data- och offentlighetskommittén har redovisat ett flertal delbetänkanden. Efter remissbehandling är dessa föremål för övervägande inom regeringskansliet, och propositionen kommer under 1990.

I reservation 14 vill moderaterna, folkpartiet, centern och miljöpartiet att miljömärkningsstyrelsen kompletteras med forskningskompetens. Utskottet konstaterar att den har en referensgrupp samt arbetsgrupper inom olika ansvarsområden till förfogande för sitt arbete, och att i denna referensgrupp ingår forskarkompetens. Med hänsyn till att det förflutit endast några månader sedan systemet med miljömärkning infördes, finner utskottet ingen anledning att nu frångå tidigare beslut.

Frågor som gäller märkning och deklaration av miljöfarliga ämnen tas upp i reservation 15 av centern och miljöpartiet.

Utskottet delar uppfattningen om vikten av att informationen till konsumenterna rörande miljöfarliga och allergiframkallande produkter bör förbättras. Kemikalieinspektionen håller för närvarande på att utveckla ett nytt system för märkning av miljöfarliga kemiska produkter. Under 1990 tar inspektionen fram ett program för arbetet med bl.a. allergiframkallande och miljöfarliga kemikalier, allt för att få en övergång till bättre och miljövänligare produkter. Inspektionen får fyra nya tjänster för arbete med miljöfarliga kemikalier, för en bättre miljö och totalt också ett bättre konsumentssamhälle.

Herr talman! Med detta föreslår jag bifall till utskottets hemställan och

*Konsumentpolitiska
frågor m.m.*

Anf. 16 EWY MÖLLER (m) replik:

Herr talman! Till Bengt Kronblad vill jag säga att när jag talar om marknads ekonomi, fri konkurrens och andra alternativ för medborgarna, gör jag det med tanke på de brister som finns i dag i samhället. Och det är inte obekant för Bengt Kronblad hur det ser ut i dag inom det offentliga området, t.ex. när det gäller sjukvården och barnomsorgen. Det är inte bara långa sjukvårdsköer utan också ekonomiska kriser. Det går ju bra att ta storstäderna som exempel och sedan glömma bort hur det ser ut i övrigt. Titta bara på hur det ser ut inom landstinget i Bengt Kronblads eget län! Vi har snart inte råd att bedriva någon sjukvård.

Sedan vill jag säga till Bengt Kronblad att vi moderater förordar en konsumentpolitik som vi anser vara bra. Och vi är medvetna om att den behövs. Vi är också medvetna om att konsumentverket behövs, och vi ställer oss bakom många av dess verksamheter.

Nu sade Bengt Kronblad också att man behöver konsumentverket för att se till de ekonomiskt svagaste grupperna i samhället, och det är naturligtvis riktigt. Vi anser att verket utan prioritering skall ha alla svenska konsumenter som målgrupp. Men givetvis skall vi inte bortse från att det behövs en stor insats från verkets sida när det gäller människor som av olika anledningar inte kan klara av sin situation – och det finns många sådana människor i dag. När man inte kan klara av sin ekonomiska situation, behöver man naturligtvis hjälp och råd – det har vi aldrig ifrågasatt. När människor belastas med skattehöjningar, prishöjningar, höga boendekostnader m.m., så drabbar det främst dessa grupper som har en svag ekonomi, och vi anser givetvis att de måste ha hjälp och råd.

När det gäller den översyn som vi begär och som nu har debatterats, säger vi att konsumentverket har en dubbelroll. Man skall företräda myndigheterna, och man skall företräda den enskilde konsumentens intressen. Vi tycker att detta innebär en viss splittring.

Vad vi vill med vår konsumentpolitik är att den enskilde konsumenten skall ha en stark ställning i samhället gentemot en myndighet, därför att vi vill att människor skall ha rätt att välja, de skall ha rätt till säkerhet, rätt till bra information och man skall ha rätt till god miljö. Detta har vi också framfört i vår konsumentpolitiska motion, och jag har framfört detta i dag i mitt anförande.

Jag hinner nog inte diskutera frågan om prismärkning ordentligt, men i fråga om extrapriser har vi moderater uppfattningen att extrapriser är viktiga för konsumenten. Detta har jag redogjort för. Trots att en utredning tillsatts i ärendet vill vi klart uttala att vi inte vill ha någon styrning – vi vill ha fri konkurrens!

Anf. 17 ULLA ORRING (fp) replik:

Herr talman! Bengt Kronblad har redovisat socialdemokraternas syn på konsumentpolitiken, särskilt i de frågor som behandlas i betänkandet.

Jag konstaterar att folkpartiet också vill stödja hushållen och se till att

människor kan göra bra val. Därför slåss vi så hårt för att öka informationen. Då kan ju konsumenten före köpet avgöra en varas kvalitet och egenskaper jämförda med priset. På den punkten är ju ni socialdemokrater bromsklossar. Ni vill ju inte få till stånd ökad information! Jag undrar faktiskt vilket syftet är med att stoppa förslagen.

Om branscherna skall kunna utveckla och förbättra sina produkter, så måste det ju vara vi konsumenter som driver på. Det är ju det som är meningen med marknadsekonomin – det skall råda ett balanserat förhållande mellan producent och konsument. Där skall konsumenten ställa krav på branschen. I det här fallet blir det alltså konsumentverket, som företrädare för konsumenterna i frågor där man skall förhandla med branschen, som skall driva dessa krav. Därför har vi på nytt fört fram kravet på VDN-märkning, och så kommer vi att göra ända till dess vi ser att förslaget är genomfört. Bengt Kronblad.

Detsamma gäller videotexinformation. Sådan finns ju i Frankrike – är svenskarna dummare än fransmännen? Varför kan inte vi få använda oss av dataterminaler? Det är ju något som skulle gynna framför allt glesbygden där vem som helst på så sätt skulle få tillgång till datalagrad information. Den här frågan måste vi arbeta vidare med. Jag hoppas på Bengt Kronblads stöd i den frågan.

Bengt Kronblad nämnde sorselebon. Det är ju till följd av det stelbenta sjukvårdssystemet som vi inte får någon spridning av läkarresurserna. Men i Åsele, Bengt Kronblad, har vi numera läkare som jobbar på eget initiativ så att säga. Det är något som vi vill uppmuntra också i andra samhällssammanhang.

Så till frågan om konsumentteknisk forskning. Jag var närvarande vid det sammanträde på konsumentverket som behandlade denna fråga. Jag fick informationen, jag ställde frågor, och jag är mycket kritisk till nämndens verksamhet. Jag tror fortfarande att de viktigaste stödjekpunkterna för konsumentforskning är de orter och vid de institutioner där det finns fasta forskartjänster och en organisation kring denna verksamhet, precis som den som professor Marianne Kärrholm har påbörjat i Göteborg. Den forskningen har givit effekt. Men att sprida ut verksamheten på 21 ledamöter i en nämnd är något som jag har väldigt svårt att första skall ge effekt.

Anf. 18 ELISABET FRANZÉN (mp) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja bemöta ganska mycket av det som Bengt Kronblad berörde. Men jag får välja några få punkter.

Först till frågan om reservation 3. Bengt Kronblad berättade att 9,6 miljoner avsatts till ett arbete för konsumentskydd, om jag uppfattade saken rätt. Det är ju gott och väl. Men om man ser på förhållandet mellan de resurser som läggs på konsumenten och konsumentens skydd å ena sidan och å den andra det som läggs på att påverka konsumenten och arbetet med EG-anpassningen, så finner man att de förstnämnda faktiskt är som spott i spisen så att säga. I EG-reglernas skugga behöver vi alltså satsa oändligt mycket mer pengar.

Jag noterade också med glädje att Ulla Orring talade om att det behöver finnas balans mellan konsument och producent. Jag hoppas att medvetandet

stiger i denna församling om hur stor denna obalans egentligen är och hur mycket som behöver göras för att konsumenten skall bli jämställd med producenten på marknaden.

När det gäller reservationen om könsdiskriminerande reklam, alltså reservation nr 12, noterade jag att Bengt Kronblad för majoritetens räkning fortfarande inte nämner det som vår reservation handlar om, nämligen resurslöseriet. Han talade om rasismen. Texten i vår reservation är exakt densamma som utskottets. Vi var tvungna att ta med den för att kunna lägga en reservation, eftersom utskottet har utelämnat frågan om resurslöseriet.

När det gäller reklam begränsningarna nämner Bengt Kronblad inte vad reservationen faktiskt handlar om: en utredning för att på allvar begränsa reklamens omfattning och utbud och dess inflytande på marknaden. Han talar i stället om direktreklamutdelningen, som ju redan är begränsad.

När det gäller miljömärkningsstyrelsen säger han att det bara förflutit några månader sedan den tillsattes; därför finns det inte någon anledning att göra något nu. Men det fanns ju anledning att göra något redan från början, så varför inte nu? Det behövs forskare i styrelsen!

Anf. 19 MARTIN OLSSON (c) replik:

Herr talman! Vi har ju åtskilliga motioner på konsumentområdet, men enligt Bengt Kronblad bör alla krav avvisas; riksdagen skall inte utnyttja tillfället att genom uttalanden ange i vilken riktning utvecklingen skall gå. Jag tycker att det vore riktigare att riksdagen gjorde klara ställningstaganden i frågor som är aktuella och angelägna för konsumenterna i det här fallet; det är ju därför vi har reserverat oss.

Vi kan ta prisinformationen i butikerna som exempel. Denna fråga har återkommit i motioner under flera år, och vi har reserverat oss för kravet på ett riksdagsuttalande. Varje gång har majoriteten hänvisat till att olika verksamheter pågår och att det snart skall framläggas förslag. Detsamma sägs nu, nämligen att det snart skall komma förslag på området.

Det är viktigt att riksdagen genom uttalanden på detta politiska fält påskyndar en önskvärd utveckling. Därför är det att beklaga att socialdemokraterna är konsekventa motståndare till att riksdagen skall använda sina möjligheter att göra uttalanden.

När det gäller extrapriserna råkade Bengt Kronblad säga att centern stöder en reservation i den frågan, men så är inte fallet. Däremot har vi lagt ett särskilt yttrande, vilket vi gjort alltsedan denna fråga första gången diskuterades 1988. Då hade riksdagen att ta ställning till motioner som dels ville ha förbud mot extrapriser, dels inte ville ha något sådant förbud. Den gången var vi med på ett uttalande om att riksdagen inte skulle göra något uttalande i frågan. Denna ställning har vi vidhållit. I det särskilda yttrandet har vi förklarat vårt ställningstagande och att vi inte kommer att gå med på ett slopande av extrapriserna, men att det finns avarter.

Så till frågan om miljömärkningsstyrelsen och forskningen. Om man läser utskottsbetänkandet, vilket väl var något som Bengt Kronblad citerade, så finner man att vår kritik grundar sig på det faktum att några forskare inte ingår i miljömärkningsstyrelsen. Utskottet hänvisar till att riksdagen i höstas avvisade kravet, och därför säger man att utskottet därför inte finner "anled-

ning för riksdagen att nu frångå sitt tidigare ställningstagande". Skall man tolka denna formulering på så sätt att socialdemokraterna är positiva till att när en liten tid har gått eventuellt vara beredda att ompröva ett ställningstagande som jag gissar att de egentligen från början insåg var felaktigt?

Min sammanfattning av resonemanget är att vi i centern tycker att det är viktigt att riksdagen gör uttalanden i konsumentpolitiska frågor och därmed påskyndar en önskvärd utveckling.

Anf. 20 BENGTT KRONBLAD (s) replik:

Herr talman! Det intressanta är Ewy Möllers resonemang i debatten. Ewy Möller vill skilja på myndighet och verksamhet. Skall verksamheten i så fall läggas ut på entreprenad? Vilken situation hade vi haft i dag om vi hade haft marknadsekonomi? Då hade väl inte konsumentverket haft någon möjlighet att ta till vara konsumenternas intressen, vilka Ewy Möller ibland säger sig vilja försvara.

Extrapriserna är viktiga, säger Ewy Möller. Ja, men vi socialdemokrater tycker nog att den frågan skall utredas och vill i stället hålla en jämn prisbild på det totala området.

Ulla Orring säger att det visst finns läkare i Sorscle. Det är inget problem på det området. Det är ju tur att den socialdemokratiska politiken lyckas så bra även uppe hos er, så att ni har tillgång till läkare även där.

Varför är det så viktigt för Ulla Orrings parti att undersöka kvaliteten? Jo, det är därför att det är viktigt att vi vet att vi skall ha god kvalitet, säger Ulla Orring. Men varför skall man då lägga ned verksamheten i den tekniska nämnden, som givetvis är med och formar förutsättningarna för god kvalitet på varor?

Till sist några ord till Martin Olsson. Jag föreslår alltså att riksdagen skall avvisa flera motioner och reservationer. Det beror naturligtvis inte bara på att flera reservationer och motioner skrivits utan också på att arbete pågår såväl i regering som i utredningar som skall forma förslag med lösningar på de frågor som berörs i motionerna. Riksdagen hänvisar alltid i förekommande fall till sådan verksamhet och tar därför inte ställning i sådana frågor i förväg.

Jag ber om överseende med mitt uttalande i frågan om extrapriserna. Centern hade mycket riktigt ett särskilt yttrande i frågan om extrapriser. Men ni står bakom ställningstagandet kring prisinformationen, och den frågan ingick i helheten, Martin Olsson.

Anf. 21 ULLA ORRING (fp) replik:

Herr talman! Ni socialdemokrater vill ju alltid ha de stora esplanadsystemen så att säga. Bengt Kronblad. Ni vill ha det storstiliga som skall verka så upphöjt men som ger så oerhört litet resultat. Det är det som kommer att bli resultatet av denna konsumenttekniska nämnd.

Den har givit ut en skrift där det står: "Ingen produkt är så välkommen som den som föds ur ett behov." Det är precis det jag vill få fram med denna information som vi från folkpartiet krävt när det gäller de olika produkterna. Vi tycker faktiskt att konsumentens behov skall tillgodoses. Det kan man göra på ett ganska enkelt sätt, genom att utvidga försöksverksamheten med

videotex och få till stånd en VDN-märkning och en rad andra förslag. Men detta ger inte det storstiliga grepp som ni socialdemokrater alltid vill ha.

Jag tycker fortfarande att det inte har framkommit argument som visar nämndens berättigande – tvärtom.

Det är på den mindre institutionen, på det enskilda universitetet som man kan forska och nå goda resultat för konsumenten – inte genom en stor, storstilig nämnd. Den är nu sammansatt av 13 personer från Stockholm samt Göteborg och Linköping och en ensam man från högskolan i Luleå.

Till Bengt Kronblad vill jag också säga att det inte är tack vare socialdemokraternas politik som vi får läkare i Sverige. Bengt Kronblad har inte tagit hänsyn till den oerhörda kritik som finns i Sveriges land och som gäller den offentliga sektorn och konsumenternas möjlighet att få inflytande. Den maktutredning som jag citerade i början av mitt anförande anbefalles till läsning, Bengt Kronblad m.fl.

Nej, det val som vi kan göra på den privata marknaden, där konsumenten kan välja, är mycket värdefullt. Men valmöjligheter inom den offentliga sektorn är obefintlig – i varje fall i stort sett inom sjukvårdssystemet.

Socialdemokraterna måste omforma sin konsumentpolitik, ta större hänsyn till konsumentintresset och ge konsumenterna en bättre information. Det är så vi måste klara konsumentpolitiken.

Anf. 22 MARTIN OLSSON (c) replik:

Herr talman! Om riksdagen skall avslå alla motionskrav eller vara aktiv och bifalla en del av dessa är en fråga om vilken roll riksdagen vill spela. Vi vill att riksdagen skall utnyttja sina möjligheter att vara med och påskynda lösningar i den riktning man önskar. Sedan ankommer det på utredningar, remissinstanser och regeringen att utforma detaljerna, sedan riksdagen igenom sina beslut angett färdriktningen. I de fall vi har reserverat oss för bifall till motionsyrkanden beror det på att vi anser att det ger fel signaler om riksdagen avslår dessa yrkanden.

Anf. 23 EWY MÖLLER (m) replik:

Herr talman! Det är väl så, Bengt Kronblad, att konsumentpolitiken är till för konsumenterna och inte för myndigheterna. Man skulle nästan kunna tro att Bengt Kronblad företräder myndigheterna *gentemot* konsumenterna. Det gör inte vi – vi vill se till konsumenternas intressen och ta till vara dessa.

Hur det skulle se ut här i landet om vi hade marknadsekonomi och valfrihet i stället för de monopol som finns i dag får vi väl ta en debatt om en annan gång.

I frågan om extrapriserna sade jag att vi inte vill ha denna styrning, eftersom vi har en fri konkurrens. Därför behöver vi varken någon utredning eller någon lagstiftning. Jag tror att även handeln ser detta som angeläget. Den vill förse konsumenterna med varor av god kvalitet och till bra priser, och den vill ge bra service. Det kan inte vara någonting fel med extrapriser – dessa är tvärtom ett bra inslag i den fria konkurrensen.

I fråga om prismärkningen vill vi inte heller vänta på utredningens förslag. Trots det motstånd som finns hos konsumenterna har allt fler butiker, även mindre, gått ifrån prismärkningen i och med införandet av datakassor. Det

finns i dag många prismedvetna konsumenter. Det är faktiskt nödvändigt att vara prismedveten, eftersom det på grund av alla prishöjningar och moms-höjningar blir allt mindre över i plånboken att handla för. Konsumenterna måste ha möjlighet att innan de kommer fram till kassan veta vad det som ligger i korgen kostar, så att de även kan jämföra priser och följa prisutvecklingen. Därför anser jag att det inte behövs någon lagstiftning, utan att det är möjligt att på frivillig väg träffa överenskommelser med handeln. Jag tror att konsumentverket här kan ta till vara de enskilda konsumenternas intres-

Anf. 24 BENG T KRONBLAD (s) replik:

Herr talman! Ett system liknande det gamla VDN-systemet för varudeklaration är alldeles för resurskrävande. Administrationen är alldeles för tung. Vilka effekter får sådana system, Ewy Möller? Vi är övertygade om att man får ut mer information på det sätt som konsumentverket i dag arbetar på med branschvisa överenskommelser.

Ewy Möller säger att konsumentverket har ett för brett arbetsområde. De fyra områden som här föreslås anser vi inte räcker till för att ge handledning, utbildning och stöd, speciellt det stöd som kommunerna behöver enligt vad Elisabet Persson här tidigare framfört. Det är viktigt för konsumenterna att konsumentverket har ett gott stöd i sitt lokala arbete nära konsumenter och producenter.

Ulla Orring tog återigen upp frågan om ansvaret för datainformation. Självfallet är det viktigt att vi utvecklar tekniken. Det har jag också sagt här, och det skriver vi i utskottsbetänkandet. Vi är inte på något sätt negativt inställda till den tekniska utvecklingen, men vi måste se till att tekniken utnyttjas på rätt sätt och att de som har ansvaret för datainformationsflödet får möjlighet att ge detta en god standard.

Martin Olsson säger att det är viktigt att riksdagen driver på. Det är självklart. Jag har i dag redovisat de idéer och uppslag riksdagen har givit regeringen. Regeringen arbetar nu med dessa såväl direkt i propositionsarbetet som i olika utredningar.

Det är för oss socialdemokrater viktigt att konsumentpolitiken hålls aktuell. Det är viktigt för inriktningen av det hushållsekonomiska arbetet. Särskilt svaga grupper måste stödjas. Folkrörelsernas roll måste ytterligare stärkas, och den lokala verksamheten måste utvecklas. Det är, som jag sade i mitt inledningsanförande, intressant att konstatera att moderata samlingspartiet i motioner till riksdagen har sagt att de anser att konsumenterna är överbeskyddade. Den skiljelinjen mellan de borgerliga och socialdemokraternas synsätt är intressant, och det är viktigt att denna skiljelinje kommer fram. Det har den också gjort genom motionsflödet i Sveriges riksdag år 1990.

Tredje vice talmannen anmälde att Ewy Möller och Ulla Orring anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 25 Statsrådet MARGOT WALLSTRÖM:

Herr talman! Regeringens ambition är att inom de ramar och prioriteringar som riksdagen beslutade om 1986 flytta fram konsumenternas positio-

ner ytterligare. Som redan påpekats i debatten förbereder vi inom regeringskansliet ett antal reformer på konsumentområdet.

Insatserna på det hushållsekonomiska området måste accentueras ytterligare. Vi har under senare år haft ett lågt hushållssparande och i många hushåll konsumtion med lånade pengar. Jag vill stryka under att tillgång till krediter på rimliga villkor är ett konsumentintresse, men när skulderna blir för många och för stora är det lätt för konsumenterna att tappa kontrollen över sin ekonomi. Regeringen lägger stor vikt vid åtgärder som hjälper hushållen att få ut så mycket som möjligt av sina pengar, förebygger ohållbar skuldsättning och som stöttar de alltför kredittyngha hushållen. Problemen med skuldsättning i unga hushåll måste ges ökad uppmärksamhet. Bl.a. övervägs skärpta krav på marknadsföringen av krediter och på kreditprövningen. Inrättandet av en avdelning för finansiella tjänster vid allmänna reklamationsnämnden stämmer väl med prioriteringen inom konsumentpolitiken. Budgetrådgivningen bör byggas ut ytterligare. Ett utvecklingsprojekt som rör skuldrådgivning har för närvarande ekonomiskt stöd från regeringen och spardelegationen.

Förutom att konsumenternas situation i hög grad påverkas av samhälls-ekonomi och utrymmet för den privata konsumtionen är konsumenterna mer än någonsin utsatta för en omfattande marknadsföring och köppress. Vi får också räkna med att det kommersiella trycket ökar till följd av handelsinternationalisering och marknadsföringen över gränserna, som blir allt lättare genom nya medier. Regeringens ambitioner är därför att stärka konsumenternas ställning ytterligare, då särskilt barns och ungdomars.

En fråga som i dag finns med i debatten är om detta över huvud taget är förenligt med strävandena att anpassa oss till EG:s regler. Ett villkor som riksdagen har lagt fast är att väsentliga svenska produktsäkerhetskrav inte får ges upp.

Det finns olika röster i EG-debatten. Jag har uppfattat att många ungdomar ser det som positivt och naturligt med ökade kontakter med Europa. De vill ha möjligheter att resa, utbilda sig och arbeta utomlands, och de är många gånger positiva till nya produkter m.m. Men det är också ungdomarna som drabbas av ett ökat kommersiellt tryck.

Konsumentarbetet på hemmaplan kommer att påverkas av EG-anpassningen. Det ökade kommersiella trycket och marknadsföringen över gränserna kommer att öka kraven på marknadsbevakningen. Redan i dag är det också tydligt att bl.a. deltagandet i det europeiska standardiseringsarbetet tar stora resurser i anspråk. Detta har under några år beaktats i prioriteringarna och resursfördelningen inom konsumentverket. I budgetpropositionen föreslår regeringen att verket får en förstärkning på 1 milj. kr. för Europaarbetet. Men det är mer resurser än så som regeringen föreslår skall satsas på harmoniseringen. I den näringspolitiska propositionen finns förslag om ytterligare medel för europeisk standardisering på konsumentområdet. Det föreslås också att ett konsumentråd inrättas inom standardiseringskommissionen.

Av det jag nu sagt framgår att det i regeringens budgetförslag finns utrymme för kraftfulla insatser för att i Europaperspektivet stärka konsumenternas ställning.

Oavsett vad som händer i Europa kommer regeringen att driva frågorna om ett bättre konsumentskydd. De hushållsekonomiska frågorna har jag redan varit inne på. Produktsäkerheten sätter vi givetvis mycket högt. Konsumentvaror skall inte vara farliga. Jag tycker att det är angeläget med en än starkare betoning av säkerhet för barn och ungdomar. Jag kan nämna att vi inom civildepartementet för närvarande i enlighet med riksdagens önskemål överväger om produktsäkerhetslagen kan utvidgas till att också omfatta offentliga tjänster. I ett första steg är arbetet främst inriktat på barnens säkerhet.

Konsumentpolitiken måste innehålla motkrafter till det ökade kommersiella trycket. Härvid är det viktigt att konsumenternas kunskaper utvecklas, bl.a. genom utbildning och information. Forskning och undersökningar om hushållens och konsumenternas förhållanden är också viktiga. Regeringens förslag i den forskningspolitiska propositionen, som nyligen har lagts fram, om att 2 milj. kr. skall disponeras för konsumentforskningen och att basresurserna vid den konsumenttekniska institutionen vid Chalmers skall stärkas med en halv miljon kronor skall ses i det perspektivet. Också den konsumenttekniska nämnden gör värdefulla insatser för att vi skall få ökade kunskaper om brukarkraven. Det är därför förvånande att folkpartiet, centern och moderaterna sätter ett frågetecken för den här verksamheten.

Konsumtionsbeteenden, livsmönster och värderingar grundläggs tidigt i livet. Att bli en medveten konsument är därför något som bör tränas i tidiga år. Det är viktigt att konsumentfrågorna får sin plats på schemat redan i grundskolan. Jag tycker att överväganden om konsumentutbildning, skolans roll m.m. är frågor som måste finnas på den politiska dagordningen framöver.

Jag delar uppfattningen att det också är viktigt med information för att konsumenterna kritiskt skall kunna granska det kommersiella budskapet. Det kan vara allmän information, information på produkterna, prisinformation m.m. Min utgångspunkt är att den informationen i första hand skall tillhandahållas av företagen. Givetvis är det en uppgift för konsumentverket att i samarbete med bl.a. branschorganisationerna försöka utveckla olika informationssystem. Jag anser dock att det inte kan vara så att konsumentmyndigheten alltid skall delta i företagens arbete med att förbättra konsumenternas situation. Det behöver inte heller vara så att branschorganisationer alltid skall vara inblandade. Bra information skall ge de enskilda företagen konkurrensfördelar.

Jag ser för min del uppenbara risker för konsumenterna med det borgerliga förslaget om varudeklarationssystem. Erfarenheterna av VDN-systemet är i många stycken negativa. Det är bl.a. mycket resurskrävande att ta fram och underhålla sådana deklARATIONER, och man kan inte täcka mer än ett fåtal varugrupper. VDN-systemet var välkänt av konsumenterna, men det var på ett sätt missvisande. Det uppfattades av många som ett kvalitetsdeklarationssystem, fast det inte var det. Mitt recept är: Kräv att företagen tar fram den här informationen, blanda inte in konsumentmyndigheterna för mycket utan låt oss använda de resurser vi har för konsumentskyddet på ett mer effektivt sätt!

En fråga som tagits upp av miljöpartiet och som jag finner mycket intres-

sant gäller hur myndigheternas information till konsumenterna skall samordnas. Här tror jag att ett kreativt tänkande kan ge oss både bättre informationsspridning och en mer effektiv verksamhet.

Prisinformationen är viktig för att konsumenterna skall kunna använda sina pengar på bästa sätt. Här vet vi att alla företag inte håller måttet, och det är ett problem som måste lösas.

Från det allmännas sida görs stora ansträngningar för att förbättra prisinformationen. Konsumentverket arbetar med detta, KO har fört fall till marknadsdomstolen, SPK gör lokala prisspridningsundersökningar och konsumentvägledarna informerar och övervakar marknaden.

Regeringen har också, som redan har nämnts, givit konkurrensutredningen uppdraget att kartlägga vilka brister som finns och att lämna förslag till hur de kan åtgärdas. Om företagen inte tar sitt ansvar bör enligt min mening en lagreglering övervägas. Med tanke på de tidsförhållanden som gäller anser jag det realistiskt att nu formellt ge konsumentverket i uppdrag att ta upp prismärkningsfrågorna med företrädare för handeln.

Det räcker inte med att konsumenterna är väl informerade och kan genomskåda företagens marknadsföringsknep. Vissa typer av marknadsföring skall konsumenterna helt enkelt inte drabbas av. Dit hör könsdiskriminerande reklam. Inom civildepartementet utarbetar vi för närvarande en departementspromemoria om hur en lagstiftning på området kan utformas. Jag räknar med att kunna lägga fram ett förslag under hösten 1990.

TV-reklam är ett aktuellt debattämne. Reklamen finns redan hos oss, och den kan i framtiden förekomma i en svensk kanal. TV är ett medium med stor genomslagskraft, och jag menar därför att det är nödvändigt att ställa hårda krav på reklamen. Framför allt måste barn och ungdomar skyddas.

Miljöhänsyn i samband med konsumtion blir en alltmer central fråga, och det är av stor betydelse att det växande miljömedvetandet hos medborgarna tas till vara. Det var också därför som regeringen under hösten tog initiativ till den frivilliga miljömärkningen. Givetvis är en uppgift i detta sammanhang att överväga hur vi skall gå vidare för att hjälpa konsumenterna att ta miljöhänsyn.

Låt mig här passa på att säga att jag har en mycket praktiskt inställning när det gäller representation i styrelser. I dag är forskningen representerad i referensgruppen. Det är viktigt att styrelsen får hitta arbetsmetoder, och den kan sedan framföra önskemål om hur en representation skall förändras eller förbättras. Jag tycker att vi skall låta styrelsen få litet arbetsro, och intressenter kan sedan framföra synpunkter. Detta är inte alldeles okomplicerat. Man kan t.ex. fråga sig vilken forskning som skall vara representerad och hur representationen skall gå till.

Jag skall också kort säga något om den lokala konsumentverksamheten. Denna är en av hörnstenarna i konsumentpolitiken, och det är just lokalt, nära konsumenterna, som vi kan lösa problemen. Det är viktigt att den lokala och den kommunala konsumentverksamheten utvecklas.

Statistiken ser också bra ut: 271 av landets 284 kommuner har någon form av konsumentverksamhet. Jag är medveten om att uppgifterna inte säger något om kvaliteten i verksamheten. Men man kan konstatera att antalet årsarbetskrafter som kommunerna satsar på konsumentfrågor ökar. Det är också

intressant att notera att det är de kommuner som har verksamhet av någorlunda stor omfattning som bygger ut. Det kan tolkas som att man vet vad man får för pengarna. Om man ser till verksamhetens innehåll kan man konstatera att förköpsrådgivningen minskar, medan hushällekonomisk och konsumenträttslig rådgivning ökar, liksom även samarbetet mellan olika slags organisationer.

Den lokala verksamheten utvecklas i linje med de uttalanden som riksdagen gjorde då riktlinjerna för konsumentpolitiken lades fast år 1986. Men visst hoppas vi på mer, på en bättre utveckling. Det är viktigt att vi får en jämnare kvalitet i landet. Kontakterna med skolan kunde, som jag ser det, utvecklas ytterligare.

Ofta sägs det att konsumentfrågorna har alltför låg status. Det är, som jag ser det, en stor utmaning för oss allihop att visa hur viktiga dessa frågor är. Just nu är löner och skatter heta debattfrågor. Självfallet är det viktigt vad vi får i lönekuvertet, men det är minst lika viktigt vad vi får för pengarna, vilka varor och tjänster som bjuds ut, vilka rättigheter konsumenterna har och hur vi skall kunna hushålla. Med en aktiv konsumentpolitik kan vi vinna både mänskligt och ekonomiskt, både för de enskilda hushållen och för det allmänna.

Anf. 26 ULLA ORRING (fp) replik:

Herr talman! Det var intressant att höra statsrådet Wallström presentera sin syn på konsumentfrågorna och konsumentpolitiken. Det är, som jag sade tidigare, mycket bra att även konsumentministern deltar i den här debatten. Detta är vi inte bortskämda med i kammaren.

Jag skulle vilja ta upp några frågor. Även jag noterar med tillfredsställelse att allmänna reklamationsnämnden nu kommer att inrätta en särskild avdelning för bank- och kredittjänster. Det finns väldigt mycket att göra på det området. Konsumenterna är ganska dåligt informerade om bankerna och har en svag ställning när det gäller bankerna och deras olika kontoformer, räntesatser och avgifter. Missnöjda bankkunder har också haft det svårt att klaga till någon myndighet, till någon instans. Nu får de möjlighet att vända sig till allmänna reklamationsnämnden. Jag har också särskilt tagit upp denna fråga i folkpartiets motion.

Statsrådet säger att politiken går ut på att stärka konsumenternas ställning och att konsumenten är utsatt för ett ökat kommersiellt tryck. Samtidigt påpekar statsrådet vikten av informationsinsatser. Jag vill då ställa en konkret fråga till statsrådet: Vilken form av informationsinsatser är statsrådet beredd att ställa upp med? Vi har hört i debatten tidigare i dag att de socialdemokratiska ledamöterna tycker att det är ganska bra för närvarande, de vill inte göra något mer.

Det var glädjande att höra att arbetet med produktsäkerhetslagen pågår i departementet. Det var ju en beställning som lagutskottet gjorde. Det var också glädjande att höra att man nu i första hand kommer att ta upp barnens säkerhet och de frågor som rör de offentliga tjänsterna. Dessa har ju varit undantagna i den nuvarande produktsäkerhetslagen.

Statsrådet säger att systemet med VDN-märkning bara skulle kunna användas för ett fåtal varugrupper. Men det kanske bara rör sig om ett fåtal

grupper. För den enskilde konsumenten är varje område där man kan införa någon form av varudeklaration viktigt. Jag säger som tidigare, att ni socialdemokrater vill att allt skall rymmas inom systemet. Men vi måste gå till den enskilda frågan, och det är i detta sammanhang som jag tycker att det är viktigt att vi får in VDN-informationen.

Anf. 27 ELISABET FRANZÉN (mp) replik:

Herr talman! Även jag vill uttrycka uppskattning över att statsrådet Wallström är här. Hon höll ett mycket positivt anförande, och jag blev uppriktigt glad när hon uttryckte intresse för vårt förslag att myndigheternas information till konsumenterna bör samordnas.

Miljöpartiets syn på EG:s inflytande över konsumenternas situation och vardag är så välkänd att jag inte ännu en gång behöver redovisa den. Men jag vill ändå tala om för statsrådet att EG inte är detsamma som Europa. Också vi i miljöpartiet vill väldigt gärna ha ökade kontakter med Europa, hela Europa. Vi vill ha ökade kontakter med hela världen. EG är en del av Europa, tolv nationer.

Jag har sett deras kartor. De tillverkar kartor över de tolv nationerna och skriver sedan "Europa" ovanför. Jag tycker inte att vi här i Sverige skall ta till oss det språkbruket. På deras kartor finns inte Sverige med, och vi bör enligt min mening inte heller finnas med där.

Statsrådet Wallström sade angående den forskningspolitiska motionen att det har anslagits ytterligare 2 milj. kr. plus 500 000 kr. till olika typer av konsumentforskning. Det är bra, men det är inte tillräckligt. Jag skulle vilja fråga om statsrådet möjligen har uppgifter på hur mycket som satsas totalt på hushålls- och konsumentforskning i Sverige och hur mycket som satsas totalt på företagsekonomisk forskning och produktutveckling i producentledet.

Anf. 28 MARTIN OLSSON (c) replik:

Herr talman! Statsrådet Wallström framförde här många positiva synpunkter. Jag tror att det var synpunkter som de allra flesta av oss här ställer upp bakom.

Jag vill ställa några frågor. Ulla Orring har redan talat om produktsäkerhet. Men eftersom jag har motionerat om att man inte skall undanta det offentliga utan ha samma regler som gäller för det privata näringslivet i fråga om konsumentens möjligheter att hävda sina rättigheter, vill jag ställa en konkret fråga. Gör statsrådet den bedömningen att regeringen kommer att framlägga ett förslag i enlighet med riksdagens beställning, vilket innebär att man likställer privat och offentlig verksamhet i produktsäkerhetslagen?

En fråga som statsrådet berörde, och som återfinns i betänkandet, är den miljöstyrelse som nyligen har inrättats. Vi hade redan i höstas en diskussion om i vad mån forskningen skulle vara representerad eller inte. Nu har statsrådet funnit en ny motivering till varför inte forskningen skall vara med. Det skulle vara svårt att bedöma vilken grupp av forskare som skulle vara representerad osv.

I bolagsstyrelser och i andra sammanhang brukar man vara mån om att få med representanter med olika erfarenheter, kunnande och kanske ibland li-

tet olika värderingar. I denna styrelse som består av tolv personer är handel och industri väl företrädade. Men i motsats till vad utredningsmannen föreslog blev det inte någon plats för forskarna. Vi tycker att det är en svaghet när man tänker på hur viktigt det är att man genom forskningen successivt kan flytta fram positionerna i miljöarbetet.

Visst är det bra att forskarna är med i referensgruppen, men deras deltagande i styrelsearbetet skulle inte på något sätt hindra att de även är med i referensgrupperna. Dessa två saker skall inte på något sätt ställas mot varandra. Jag hoppas att majoritetens skrivning, där man säger att man inte nu vill förorda något annat ställningstagande, skall tolkas som att det är en betoning på ordet nu, och att statsrådet är beredd att tänka om i fall det visar sig att våra farhågor för att forskningen inte kommer till tals besannas.

Konsumentpolitik är, som jag sade i mitt första anförande, mycket mer än det vi talar om här. Jag har nämnt vikten av att vi har en decentraliserad service. Jag vill uppmana statsrådet att även beakta konsumentintresset när det skall framläggas förslag inom andra områden inom politiken såsom skattepolitiken, regionalpolitik och landsbygdspolitik m.m.

Anf. 29 ELISABETH PERSSON (vpk) replik:

Herr talman! Även jag sällar mig till skaran som finner det mycket positivt att se konsumentministern här i dag när vi diskuterar konsumentpolitik.

Margot Wallström började med att säga att regeringens ambition är att inom de ramar som riksdagen fastställer utveckla konsumentpolitiken. Jag förmodar då att hon djupt beklagar att riksdagen tycks avvisa de vidgade ramar för den lokala konsumentverksamheten som vpk har föreslagit. Margot Wallström ger som ett exempel på vikten av detta den information som ges för att förebygga skuldsättning och en sanering av kreditjungeln, vilket är ett viktigt arbetsområde för konsumentvägledare. Jag instämmer i Margot Wallströms slutsatser. Där en sådan information har prövats har det givit en mycket god effekt.

Margot Wallström talar om konsumentvägledarna i mycket positiva ordalag. De övervakar marknaderna, är hörnstenar i konsumentverksamheten osv. Men, Margot Wallström, vi vet alla att kvaliteten när det gäller den kommunala konsumentservicen varierar högst anmärkningsvärt i landet. Är hopp det enda konsumentministern har att komma med för att bidra till att den här viktiga verksamheten utvecklas? Jag hade hoppats att konsumentministern kommit med något mer substantiellt än att hoppas att verksamheten skall växa.

I ett annat sammanhang tar Margot Wallström upp frågan om den konsumentpolitiska forskningen. Jag vill passa på att fråga statsrådet: Anser Margot Wallström att satsningarna på konsumentpolitisk forskning på Chalmers i Göteborg är till fyllest, eller anser hon att exempelvis vpk:s förslag om en remainstitution för konsumentpolitisk forskning är av intresse och att en sådan behövs här i landet?

Anf. 30 Statsrådet MARGOT WALLSTRÖM:

Herr talman! Ulla Orring frågade mig vilken form av informationsinsatser som jag skulle vilja föreslå eller arbeta för. Hon sade också att socialdemo-

kraterna här i riksdagen inte vill göra mer. Nog är det väl litet synd om dem som sitter i utskottet. De har att ta ställning till ett antal förslag från övriga partier som kanske inte alltid är så väldigt roliga, utförliga eller konkreta. Det kanske inte alltid är så lätt för dem alla gånger. Jag tror säkert att även de önskar att göra mer.

Jag tror att detta mycket handlar om information till barn och ungdomar och att vi kan göra mer i skolorna. Det vore intressant att fortsätta den diskussionen, gärna med hjälp av konsumentverket, frivilligorganisationer och övriga, hur vi skall finna nya former för detta arbete. Vi måste framför allt nå fram till ungdomar med information om konsumentfrågor när de är som mest motiverade. Det handlar mycket om det.

Bengt Kronblad kan säkert berätta om projekt inom sitt område där man funnit nya sätt att samarbeta med skolor och organisationer för att visa hur den första bostaden kan se ut och att göra egna budgetar osv. Jag tror att det är den typ av insatser som man skall arbeta mer med.

Jag anser också, Ulla Orring, att vi skall se mer på information via ny teknik. Jag är inte alls främmande för en del av de idéer som Ulla Orring har fört fram. Men det återstår mycket arbete innan detta har tagit sig former som är hanterliga och som stämmer överens med de mål vi har för konsumentinformation. Vi måste se upp så att vi inte bara får ett jättestort administrativt system på halsen och att konsumentverkets verksamhet domineras av en administration. Det gäller att finna hanterliga, praktiska former för arbetet. Vi skall självfallet utnyttja ny teknik, men vi skall göra det på ett omsorgsfullt sätt.

Jag tror i själva verket, Ulla Orring, att det är VDN-systemet som är ett esplanadsystem. Jag tror att det är övervärderat och att man i stället bör se på hur det fungerar. Låt oss diskutera det i sak. Hur har det fungerat? Vilken utvärdering kan vi göra av det? Har det verkligen varit så bra för konsumenterna? Är det i själva verket inte ett esplanadsystem? Vi kanske i stället skall se till att branschvis få fram en information och märkning som kan vara en hjälp för konsumenterna.

Jag känner till den, som jag litet skämtsamt brukar kalla det, EG-skräck miljöpartiet har, Elisabet Franzén. Jag är mycket medveten om att EG inte är hela Europa. Men miljöpartiet får kanske ibland påminna sig att vi ännu inte är medlemmar i EG och inte heller vill vara det. Ibland faller en del av era argument, därför att ni glömmer bort att Sverige faktiskt inte är medlem eller har för avsikt att bli medlem. Vi skall arbeta mycket aktivt för att bevaka konsumenternas ställning och rättigheter i vårt harmoniseringsarbete.

Jag är inte alldeles säker på att de ekonomiska jämförelser som Elisabet Franzén vill göra är relevanta och att jag ställer mig bakom dem. Det är ibland bara retorik att jämföra siffror på det där viset. Det kan ligga en del i att vi alltid vill ha mer pengar till konsumentinformation, men det är inte säkert att det är relevant att jämföra med vad vi lägger ner på att utbilda människor på Chalmers, eller vad det nu kan vara för någonting. Dessutom är det mycket svårt att få fram sådana siffror, och man kan fråga sig vad det är vi vill visa och komma åt.

Jag har redan i mitt anförande sagt, Martin Olsson, att jag hoppas kunna komma med ett förslag redan till hösten när det gäller produktssäkerhetsla-

gens tillämpning även på offentliga tjänster och produkter. Vi har i första hand inriktat oss på säkerheten för barn.

Jag har en mycket pragmatisk inställning till frågan om representation i miljömärkningsstyrelsen. Visar det sig att man absolut vill ha in en representant för forskningen i styrelsen, att man anser att det inte går att arbeta eller att arbetet skulle effektiviseras, får vi väl inrätta en sådan plats. Men hittills har det handlat om att vi vill att framför allt konsumenterna och miljöintressena skall vara representerade. Vem vill ni slänga ut?

Elisabeth Persson frågade om jag endast kan ge hopp. Ja, ibland är det inte att förakta om man kan ge litet hopp. Det är något som man borde kunna förmedla litet oftare, men det är naturligtvis inte det enda.

Konsumentverket har en mycket viktig uppgift att fylla när det gäller att ge stöd till de lokala konsumentvägledarna. Det handlar om utbildning, fortbildning, att söka sin roll och att kunna säga att detta är vad vi är bra på och kan arbeta med. Det är precis i det skedet många är nu. Det finns en mängd nya uppgifter. Det är svårt att veta hur prioriteringen skall göras och hur det hela skall klaras rent praktiskt. Där har konsumentverket en mycket viktig uppgift.

Anf. 31 ULLA ORRING (fp) replik:

Herr talman! De politiska partierna har inget utredningskansli. Vi måste själva lägga fram förslagen, och vi kan inte sitta och utreda frågor. I stället kan vi ta initiativ i riksdagen eller på annat sätt föra fram de förslag som vi tycker är viktiga. I brist på frivilliga konsumentorganisationer får vi riksdagsledamöter se oss som företrädare för konsumentpolitiken som då kanaliseras via regeringen till konsumentverket.

Som ledamot av konsumentverket tycker jag att verket gör ett fantastiskt bra arbete, men mycket av dess resurser har gått åt till EG och standardiseringsarbetet. När det gäller varudeklarationer har vi från lagutskottets sida sagt att vi önskar att en ökad produktinformation skall komma fram genom ett samarbete med branschen och i näringslivets försorg – men initiativet skall tas från konsumentverkets sida. Så har dock inte skett. Jag tror inte, statsrådet Wallström, att vi skall titta på alla varor. Men det finns ett antal varor där jag tror att det skulle vara mycket värdefullt och att det skulle spara kostnader både för samhället och för hushållen om det fanns ordentlig varudeklaration på dem, precis på samma sätt som när det gäller miljösynpunkterna.

Regeringen måste ta itu med dessa frågor. Det går inte att låta åren gå. Det kommer ju in nya konsumentgrupper. Jag glädjer mig därför åt att konsumentministern ställer upp på detta med ny teknik. Med datasamhällets intåg i vårt svenska samhälle kommer konsumenterna att få lättnader då det gäller att välja och få fram bra varor och att kunna bedöma kvaliteten på dem. Jag hoppas att Margot Wallström fortsätter att arbeta för mer information. Det är mycket viktigt, och det är det vi behöver beträffande konsumentvarorna.

Anf. 32 ELISABET FRANZÉN (mp) replik:

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Jag är inte heller säker på att en sådan jämförelse skulle vara relevant när

det gäller pengarna till forskning på konsumentområdet och företagsområdet i producentledet. Men det är, precis som statsrådet sade, svårt att få fram dessa uppgifter. Jag har inte lyckats få fram dem. Jag hoppas att jag kan få hjälp för att se hur det här är fördelat och kunna läsa ut mer av detta. Jag tror inte heller att man kan göra direkta jämförelser i pengar och göra mätningar med hjälp av detta.

Jag antog naturligtvis inte på allvar att statsrådet trodde att EG utgörs av hela Europa. Det var det språkbruk som har börjat användas slentrianmässigt som jag vände mig emot.

Vi i miljöpartiet glömmmer inte för ett ögonblick att Sverige inte är medlem i EG. Däremot ser vi hur EG:s regelsystem har införts i Sverige, många gånger med en mycket större iver här än i en del av EG-länderna – och det oroar oss. Vi tycker att det är onödigt att så ensidigt inrikta sig mot en grupp av länder. Framtiden kommer att visa att det inte kommer att behövas, inte ens de nuvarande ivrarna kommer att tycka det om några år.

Anf. 33 ELISABETH PERSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag tror att konsumentministern och jag är helt överens när det gäller att bedöma behovet av de lokala konsumentvägledarna. Men Margot Wallström förstår mig inte på en punkt. Det som verkligen bekymrar mig är att vägledningen är så otroligt ojämnt fördelad över landet. Det finns kommuner som över huvud taget inte har någon konsumentvägledning. Det finns också kommuner som på papperet avsätter några timmar av en vanlig socialsekreterartjänst för att på det sättet upprätthålla konsumentvägledning. Det är fjärran från det som jag tror att vi båda två anser är viktigt och behövs, dvs. en centralt, lättillgänglig och välplacerad konsumentvägledning med en kunnig konsumentsekreterare som kan tillhandahålla både den service och den information som konsumenterna behöver, som kan bedriva den övervakande verksamheten visavi den lokala marknaden och som kan vara konsumentverkets kontakt och förlängda arm. Jag utgår från att det är precis den lokala konsumentmyndighet som vi båda två strävar efter.

Problemet är att detta inte finns på alla ställen, och det är detta som vi har velat åtgärda. Några kommuner har verkligen tagit denna verksamhet på allvar. Men vad skall vi göra med de kommuner där man i stort sett struntar i detta eller anser sig inte ha pengar och resurser att utveckla denna kommunala verksamhet i dessa tider av krympande kommunala ekonomier?

Vpk vill att riksdagen via regeringen går in och bidrar ekonomiskt med projekt för att bygga upp denna verksamhet. Jag beklagar att vi inte har fått gehör för detta i riksdagen.

Anf. 34 Statsrådet MARGOT WALLSTRÖM:

Herr talman! Det är mycket som vi ändå tycks vara överens om, t.ex. vikten av informationsinsatser. Det framgår av konsumentverkets verksamhetsberättelse att det faktiskt är informationsinsatserna som står för den allra största delen av verksamheten. Jag tycker att vi skall titta just på möjligheterna att få ett effektivt och hanterligt informationssystem.

Det verkar ibland, Elisabet Franzén, precis som att diskussionerna mellan Sverige och den kanal som vi har valt, nämligen EFTA, och EG skulle ske

alldeles villkorslöst, som om vi från svensk sida skulle lägga oss alldeles platt. Så är det ju inte. Vi har från svensk sida sagt att vi inte accepterar ett närmande till EG till priset av en social nedrustning eller försämrad yttre miljö eller arbetsmiljö, urholkad arbetsrätt, sämre konsumentskydd eller eftergifter när det gäller jämställdheten. Det är våra utgångspunkter i de kontakter som vi har.

Men ibland undrar jag vad det är man är så rädd för. Det är viktigt att ha en vision om ett Europa. EG hör ju till Europa. Vad händer om vi inte bryr oss om vad som händer inom EG, om vi inte bryr oss om att försöka göra marknaden större? Då halkar Sverige efter.

Jag försökte beskriva i mitt anförande att ungdomar har en alldeles naturlig syn på detta. Det ingår i deras vision om framtiden att det finns ett öppet Europa. Det kan faktiskt innebära att vi får ett ökat utbud av varor och tjänster och faktiskt också pressade priser. Det utgör ju ett konsumentintresse. Vi kan dessutom röra oss fritt i området. Det är viktigt att få med det som kan vara visioner.

Som Elisabeth Persson sade är förhållandena olika i olika kommuner när det gäller denna verksamhet liksom mycket annan verksamhet. Hur skall vi lösa den frågan? Jag tror att vi måste motivera kommunerna, att visa hur viktigt detta är och hur mycket man faktiskt tjänar på det, såväl från konsumenternas som från samhällets sida. I detta arbete skall konsumentverket vara ett gott stöd och visa hur man får fram duktiga, professionella konsumentvägledare. Jag tror inte att man centralt kan förordna exakt om hur det skall se ut i alla kommuner eller att man skall tvinga kommunerna. Vi måste nu gå en annan väg som innebär att man motiverar kommunerna. Hittills har det i och för sig inte varit svårt. Jag tycker att man faktiskt kan se framgångar på detta område. Det står alltmer tydligt för kommunerna att hushållsekonomi och annat är någonting som man kan göra besparingar på.

Tredje vice talmannen anmälde att Elisabet Franzén anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 35 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Herr talman! Grunden för moderat syn på konsumenten är ett fritt val på en fri marknad. Detta förutsätter konkurrens och en fri etableringsrätt. Om konsumentpolitiken huvudsakligen handlar om inskränkningar i marknadsökonomi kommer konsumenterna att missgynnas, och det var inte det ursprungliga syftet med konsumentpolitiken. Under lagutskottets hearing i går belystes klart hur vissa nu föreslagna ingrepp höjer prisnivån. Den politiska välviljan får inte bli kvävande för konsumtionen.

Visst behövs det konsumentlagstiftning, produktkontroll, produktansvar och annat skydd för konsumenten, men det får inte ingripa i de huvudsakliga principerna för marknadsekonomi. Då drabbas konsumenten. Dessa principiella synpunkter har tidigare lyst med sin frånvaro i konsumentdebatterna. De är just nu särskilt aktuella mot bakgrund av förslag i skattelagstiftning och annan lagstiftning. Eftersom Ewy Möller mer i detalj gått in på våra reservationer skall jag här närmare beröra konsumentpolitikens grundläggande principer.

Vad är då viktigast för konsumenten? Jo, det är konkurrensen. Konkurrensen kan bara upprätthållas om villkoren för företagande är sådana att det finns människor som är villiga att ta de risker som företagande medför. Ett företagsvänligt klimat är således A och O för konsumenten. Genom konkurrensen pressas priserna, utbudet ökar, kvaliteten höjs och konsumenten kan uttrycka sin vilja genom att välja ett annat fabrikat, precis som väljaren kan uttrycka sin vilja genom att välja ett annat parti. Den vanlige väljaren som inte är politiskt aktiv kan bara påverka politiken vart tredje år, medan konsumenterna dagligen kan påverka utbudet av varor och tjänster.

Detta gäller tyvärr inte utbudet inom vård, omsorg och utbildning. Över dessa områden har socialdemokraterna lagt tunga monopol. Här gäller inte heller konsumentlagstiftningen. På dessa områden är konsumenten degraderad till mottagare eller s.k. brukare av de tjänster andra bestämt åt honom eller henne. Det fria valet är åsidosatt. Det är allvarligt att t.ex. produktsäkerhetslagen inte gäller på vårdområdet. Just där konkurrensen saknas är ju riskerna för fel och bristande kontroll störst.

Om reparationer av bilar hade skötts på samma sätt som reparationer av människor, hade förgasaren hört till Sollentuna och tändningen till Nacka. Men bilmarknaden arbetar under konkurrens och fungerar därför bättre. När det gäller bilar behöver vi inte som i Östeuropa köa i årtal för att få köpa en bil. Vårdköerna i Stockholm lär dock vara Västeuropas längsta. Genomsnittstiden i Västeuropa är två-tre månader, medan Stockholm har en genomsnittlig väntetid på 21 månader för operationer.

Reglerar man bort konkurrensen via monopol, priskarteller eller på annat sätt riskeras tillväxt och välfärd. Sedan mitten av 60-talet har en miljard konkurrensutsatta timmar, eller räknat i antal arbeten 600 000, försvunnit från den konkurrensutsatta sektorn in i den konkurrenskyddade. Detta har gått ut över konsumenterna, kostnaderna och välfärden. Konkurrens sänker priset. Statens pris- och kartellnämnd har visat att prisutvecklingen från januari 1983 t.o.m. december 1988 har gjort de reglerade områdena 25 miljarder kronor dyrare än som behövs. Det pris konsumenterna får betala för de sociala dogmerna finns således fastställt av nämnden.

Konsumenten har en avsevärt starkare ställning i marknadsekonomin än i planekonomin. Vi avvisar därför den regleringssyn som framkommer i socialdemokraternas 90-talsprogram, i vilket man på s. 169 kan läsa: "Politikerna skall bestämma vad som skall produceras." Vi moderater sätter konsumenten, inte politikern, i centrum och kan därför inte acceptera ingrepp i t.ex. den fria etableringsrätten. Etableringsrätten är avgörande för konkurrensens effektivitet, vilket också framgår av kommittédirektiven till utredningen Förstärkt konkurrenspolitik.

Vi behöver en utredning om de konkurrenshinder som på ett negativt sätt drabbar konsumenten. Det behövs en helhetsbild över de konkurrensbegränsningar som stör marknaden samt en beskrivning av de allvarliga effekter som marknadsstörningarna får. Statens pris- och kartellnämnd har t.ex. visat att konsumenterna tvingas betala 1 miljard kronor för mycket för sina läkemedel. Produktansvar, produktkontroll och annat konsumentskydd behövs givetvis, men kostnadsmedvetandet hos politikerna måste öka. Eller för att tala med Volvos representant vid hearingen häromdagen i lagutskot-

tet: det behövs en "cost/benefit-analys", eller enklare uttryckt: man skall inte kasta ut barnet med badvattnet. Det finns anledning till viss oro för att den produktansvarlag som kommer till hösten kommer att ställa krav som påtagligt kommer att fördyra produkterna och drabba konsumenterna genom avsevärt högre priser. Om prisnivån i EG och i Sverige skiljer sig för mycket kommer detta på sikt att påverka handeln i Sverige. Svenska politiker har all anledning att vara återhållsamma med kostnadshöjande politiska beslut, som därtill får inflationsdrivande effekt. En av statens viktigaste uppgifter när det gäller konsumenterna är att bekämpa inflationen. Särskilt på den punkten har den svenska socialdemokratin misslyckats.

Vad gäller reservation 5 angående den konsumenttekniska nämnden förefaller denna inte kunna uppvisa några konkreta resultat, varför det förefaller samhällsekonomiskt klokast att upplösa densamma.

I reservation 7 angående prisinformation vill jag särskilt framhålla den mening där det framhålls att detaljerade föreskrifter om prismärkning bör undvikas. Informationen skall givetvis vara lättillgänglig och tydlig för konsumenten, men detaljerna sköter säkert detaljhandeln bättre än politikerna. Här finns anledning att citera konsumentombudsmannen: "Sverige kan lära av EG som ofta har en bra prismärkning även med pris i skyltfönstren." Om producenterna kunde informeras via etermedia, skulle konkurrensen fungera än mer effektivt. Inte minst är snabb information om extrapriser ett bra konkurrensmedel, som kommer både konsumenter och producenter till godo. Men inte endast EG:s prismärkning skulle gynna de svenska konsumenterna. Än mer skulle prisnivån påverkas om det svenska siktet vore inställt på EG-medlemskap. Det skulle också öka mångfalden och valfriheten samt skapa det som särskilt gynnar konsumenterna: en stor marknad.

Vad gäller vårt särskilda yttrande angående möjligheterna för konsumenterna att få skadestånd vid vilseledande reklam, vill jag hänvisa till inspiratören till denna tanke, nämligen konsumentombudsmannen, som i Svenska Dagbladet den 1 april 1989 hävdade att "om en grupp konsumenter exempelvis har blivit utsatt för vilseledande reklam vore det önskvärt att den kan begära skadestånd genom grupptalan. Detta system finns utvecklat i Canada och USA och borde finnas också här."

Herr talman! Vår debatt handlar ytterst om hur långtgående ingrepp som kan göras utan att konsumenten drabbas. Ett visst perspektiv får man numera om man lyssnar till den sovjetiska debatten. Utan att på något sätt jämföra med svenska förhållanden ger den debatten ändå en fingervisning om vart olika vägar leder. Som exempel vill jag därför citera den sovjetiske nationalekonomen och parlamentsledamoten Vladimir Tikhonov: "En förutsättning för att föra den sovjetiska ekonomin ur dess nuvarande krisläge är att koppla bort parti- och statsorganen från styrningen av näringslivet och resursfördelningen. För i praktiken är staten genom sitt ägande av produktionsmedlen en monopolist utan ansvar för resultatet." Mot detta kan ställas vårt moderata krav på grundlagsfäst näringsfrihet, något som socialdemokraterna motsätter sig.

Herr talman! Konsumentfrågorna kräver en mycket bredare utgångspunkt än de haft i tidigare debatter i denna kammare.

Därmed yrkar jag bifall till de moderata reservationerna 2, 5, 7, 8, 9, 10, 11 och 14.

Prot. 1989/90:97
30 mars 1990

*Konsumentpolitiska
frågor m.m.*

Anf. 36 ELISABET FRANZÉN (mp) replik:

Herr talman! Jag vill gärna kommentera Charlotte Cederschiölds beskrivning av konkurrensens fördelar. Konkurrens kan få just den effekt som Charlotte Cederschiöld beskrev, om villkoren är de rätta, om konsumenterna är kunniga och om de är tillräckligt kunniga för att göra rationella val i det varuutbud som finns. Den kunnsigheten saknas tyvärr. Det saknas både medvetenhet och kunskap. Konsumenterna har tyvärr i dag inte medvetenhet om den makt de skulle kunna ta sig med kunskap. Jag önskar att vi kunde utveckla den makten.

I dag utövas konkurrens mellan företag många gånger – inte alltid, men många gånger – genom att man priskonkurrerar. Ibland görs det med dåliga varor. Man får folk att tro att varorna är billiga, ibland är de billiga. Priset får dock för stor betydelse. Många gånger får också kosmetiska faktorer betydelse, som egentligen inte är rationella när det gäller kundens användning av varorna. Det kan t.ex. gälla modell och färg på hushållsmaskiner, förpackningar och föreställningar om en livsstil där det hör till att man använder en viss produkt. Som det ser ut nu med den resursfördelning som finns mellan konsumentintressen och producentintressen fungerar tyvärr inte konkurrensen.

Den bild som Charlotte Cederschiöld beskrev var sann på 1700-talet, när den ekonomiska liberalismen slog igenom och rev det gamla skräväsendet. På den tiden kunde folk värdera vad de köpte, och man hade den information som behövdes.

Anf. 37 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m) replik:

Herr talman! Elisabet Franzén, i vår motion har vi just tagit upp att man skall utveckla konsumentens förmåga och styrka. Vi har bl.a. tagit upp skolan och frivilligorganisationerna. Detta tog även konsumentministern upp i sitt anförande.

Konsumenter och producenter står faktiskt inte emot varandra – tvärtom. De är direkt beroende av varandra. Finns det inga konsumenter till en vara eller om konsumenterna är missnöjda med en vara, försvinner den förr eller senare från marknaden.

Det kan visserligen bli problem under en övergångstid. I det avseendet är vi också beredda att vidta åtgärder. Grundprincipen – samspelet mellan konsument och producent – måste man acceptera. Det är grunden i marknadsekonomin. Jag hoppas ändå att vi skall vara eniga om detta.

Anf. 38 ELISABET FRANZÉN (mp) replik:

Herr talman! Jag berörde över huvud taget inte innehållet i övrigt i moderaternas motion, utan jag talade just om den beskrivning av konkurrensens funktion i dagens samhälle som jag inte håller med om.

När det gäller försöken att stärka konsumenternas ställning och medvetenhet hoppas jag att vi så småningom kan göra vissa gemensamma insatser. Utifrån hur konkurrensen fungerar i dag, med den svaga ställning som kon-

sumenten har, är Charlotte Cederschiölds beskrivning tyvärr alltför rosenfärgad.

Anf. 39 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m) replik:

Herr talman! Problemet i detta land är att det finns för litet förståelse för konkurrensens betydelse och för förutsättningarna för konkurrensen. Där-
emot håller jag med om att vi också skall ge konsumenterna en starkare ställ-
ning. Vi tar upp konsumentombudsmannens tanke om att man skall kunna
väcka talan vid vilseledande reklam. I det här samhället är det också viktigt
att stärka och öka förståelsen bland människor för konkurrensens betydelse.
Det är nämligen det som kommer att avgöra om människor i framtiden över
huvud taget kommer att ha en anständig konsumtionsnivå.

Tredje vice talmannen anmälde att Elisabet Franzén anhållit att till proto-
kollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 40 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Konsumentmakt och konsumenträtt är viktiga delar av ett
samhälle som strävar efter ekologisk balans. För dit är vi nu på väg när vi vet
att vi bara kan klara vår långsiktiga överlevnad om vi kommer i ekologisk
balans.

Vårt stora problem är den våldsamma överkonsumtion som vi tillåter oss
i industrivärlden. Den materiella förbrukningen är hisnande stor, och den
ökar hela tiden. Hög materiell förbrukning leder ofelbart till omfattande
miljöförödelse.

Ett samhälle som strävar mot ekologisk balans måste därför arbeta aktivt
för att få ner den materiella förbrukningen och förbrukningen av varor som
skadar människor och miljö.

Konsumenterna kan spela en avgörande roll i detta arbete. Som konsu-
menter gör vi dagliga val som har betydelse för miljön och för människors
välbefinnande. För att kunna handla rätt – dvs. handla så att natur, miljö och
människor inte skadas – måste vi ha kunskaper om varors egenskaper och
verkningar från produktion över användning och ända fram till sophögen.

Den information som vi behöver måste vi få när vi vill ha den. De är vi
som skall efterfråga den. Den skall inte prackas på oss via omfattande köp-
budskap som vi inte har bett om – köpbudskap som får oss att köpa mer utan
urskillning. De urskillningslösa köpbudskapen kostar oss mycket pengar.
Reklamen kostar oss, varje medborgare i Sverige, mellan 4 000 och 5 000 kr.
per år. Det är en fantastisk summa.

Det är därför som miljöpartiet de gröna motsätter sig att t.ex. posten slä-
par hem oadresserad reklam till oss, att vi skall dränkas av köpbudskap via
television i våra hem och att offentliga platser fylls av köpbudskap. Jag anser
att det skall finnas vad vi skulle vilja kalla ansvariga utgivare för reklam.

Vi som motsätter oss TV-reklam kallas av ledande moderater för medieal-
baner. Det är ett märkligt uttryck för att vi egentligen hävdar gamla mode-
rata dögder om att spara och hushålla, vårda och värna det vi har. De är nu-
mera bortblåsta i en strävan efter en ren och skär konsumism, där det gäller

att till varje pris förbruka. På så sätt förbrukas medvetet våra barns och barnbarns framtid.

Det är inte bara så att vi som konsumenter måste ha god information när vi vill ha det. Producenter och säljare har produktansvar, och det skall vara redlighet i handeln så att man vet vad man köper. Varors namn får inte vara vilseledande.

Vi anser att varor skall ha produktspecifikationer och livscykel-specifikationer och att det i företagen skall finnas produktansvariga som kan ställas till svars om en produkt bryter mot gällande lagar.

Det öppna Europa är viktigt för oss alla. Det gäller det öppna, demokratiska Europa med respekt för länder och regioner, ett Europa utan demokratiskt underskott. Det är det öppna Europa som miljöpartiet är för, inte den europeiska fästningen som EG i dag håller på att utvecklas till.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till de reservationer som miljöpartiet de gröna har ställt sig bakom i detta betänkande samt till motion L721 yrkande 5 delvis under mom. 11, motion L702 under mom. 17, motion L721 yrkande 5 delvis och yrkande 6 och 11 under mom. 18.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 4 (anslag till Konsumentverket)

Utskottets hemställan bifölls med 265 röster mot 18 för reservation 1 av Elisabet Franzén.

Mom. 5 (översyn av konsumentverkets instruktion)

Utskottets hemställan bifölls med 227 röster mot 54 för reservation 2 av Rolf Dahlberg m.fl.

Mom. 7 (åtgärder på konsumentområdet inför anpassningen till EG m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 262 röster mot 18 för reservation 3 av Elisabet Franzén.

Mom. 8 (konsumentverkets forskningsbevakning och informationsverksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Elisabet Franzén – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (konsumenttekniska nämnden)

Utskottets hemställan bifölls med 165 röster mot 118 för reservation 5 av Rolf Dahlberg m.fl.

Mom. 11 (kommunal konsumentverksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 6 av Elisabeth Persson, *dels* utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes

av bifall till motion L721 yrkande 5 delvis av Inger Schörling m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom 12 (prisinformation)

Utskottets hemställan bifölls med 163 röster mot 118 för reservation 7 av Rolf Dahlberg m.fl.

Mom. 13 (extrapriser)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Rolf Dahlberg m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (konsumentverkets provningsverksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Rolf Dahlberg m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (varudeklarationssystem)

Utskottets hemställan bifölls med 147 röster mot 136 för reservation 10 av Rolf Dahlberg m.fl.

Mom. 16 (datastyrd konsumentinformation)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Rolf Dahlberg m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (varumärken)

Utskottets hemställan bifölls med 265 röster mot 17 för motion L702 av Claes Roxbergh m.fl.

Mom. 18 (produktinformation)

Utskottets hemställan bifölls med 265 röster mot 18 för motion L721 yrkandena 5 delvis, 6 och 11 av Inger Schörling m.fl.

Mom. 19 (könsdiskriminerande reklam)

Utskottets hemställan bifölls med 265 röster mot 18 för reservation 12 av Elisabet Franzén.

Mom. 21 (reklambevisningar)

Utskottets hemställan bifölls med 265 röster mot 18 för reservation 13 av Elisabet Franzén.

Mom. 23 (miljömärkningsstyrelsens sammansättning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Rolf Dahlberg m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (varudeklarationer om miljöskadliga ämnen)

Utskottets hemställan bifölls med 232 röster mot 49 för reservation 15 av Martin Olsson m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

4 § Föredrogs

utbildningsutskottets betänkande

1989/90:UbU10 Anslag till utbildningsdepartementet, m.m. (prop. 1989/90:100 delvis).

Utskottets hemställan bifölls.

5 § Meddelande om information från regeringen

Tredje vice talmannen meddelade att statsrådet Anita Gradin vid sammanträdet torsdagen den 5 april skulle lämna information kl. 14.30 om EFTA-EG-samarbetet.

6 § Anslag till centrala och regionala myndigheter på skolorrådet m.m.

Föredrogs

utbildningsutskottets betänkande

1989/90:UbU11 Anslag till centrala och regionala myndigheter på skolorrådet m.m. (prop. 1989/90:100 delvis).

Anf. 41 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Herr talman! Till utbildningsutskottets betänkande 11 finns en rad reservationer fogade som egentligen säger ganska litet om synen på skola och utbildning. De säger i alla fall mycket litet om den moderata synen på skolan och på hur vi tycker att skolans resurser skall fördelas.

En del av reservationerna i betänkandet rör besparingar och andra förändringar av anslag. Vi moderater anser att de utomordentligt stora resurser som skolan förfogar över inte fördelas och används på rätt sätt. Därför har vi utformat våra besparingar inom utbildningssektorn så att de i första hand minskar anslagen till administration. Dessutom föreslår vi överföringar i syfte att förstärka den direkta undervisningen och att öka möjligheterna att lokalt använda pengarna så att de bäst stämmer med lokala behov och förutsättningar.

Vi har sedan länge ett reformprogram för skolan. Detta har vi flera gånger redovisat för riksdagen. Vi kräver klara mål som sätter kunskaper och färdigheter i centrum. Vi kräver betyg som redovisar kunskaper och färdigheter i relation till läroplanens krav, ett statsbidrag som följer elevens val av skola, mindre krångel och färre regler och därmed ökade möjligheter att lokalt bestämman hur man vill arbeta. Detta gör också att kravet på klara mål blir än viktigare. Vi kräver vidare ökade möjligheter att välja inriktning och studiekurs efter intresse. Vi har lagt fram förslag om en ämnesinriktad lärarutbildning. Vi vill ha fortbildning som inriktas på att ge fördjupning i ämnena. Vi kräver också en fristående organisation för utvärdering av skolresultaten.

Denna vår inriktning avspeglar sig i reservationerna till betänkandet, kanske främst i reservation 8, där vi både anger att vi vill tona ner länskolnämndernas roll och överföra de medel som anvisats till Stöd för utveckling av skolväsendet till anslaget Bidrag till driften av grundskolor. Till detta anslag för vi över flera riktade bidrag, eftersom vi anser att dessa riktade bidrag är uttryck för en felaktig skolpolitik. Tyvärr kommer behovet av särskilda insatser att öka så länge den socialdemokratiska skolpolitiken fortsätter.

Skolans resurser skall satsas på undervisning. Då kommer behovet av andra insatser och riktade bidrag att minska. Vi anser dessutom att man lokalt måste kunna besluta hur man skall använda pengarna. Ute i kommunerna och på de enskilda skolorna har man både kompetens och kunskap att göra detta på bästa sätt. Ett exempel är att bestämma vilka gruppstorlekar som man bör ha för att kunna genomföra undervisningen på ett bra sätt och nå målet med undervisningen. Vilka gruppstorlekar och vilken sammansättning bör man ha för att tillgodose behoven hos elever som behöver särskilt stöd?

Även om ett nytt statsbidragssystem med ett statsbidrag som följer eleven är en förutsättning för decentralisering, för valfrihet, mångfald och en utveckling av skolan, så kan man med vårt sätt att fördela skolans resurser även i nuläget nå en bra bit på väg. Jag vill fråga utskottets talesman: När får vi egentligen ett nytt statsbidrag? Enligt tidningsuppgifter har skolministern sagt nej till föräldrars fria val av skola. Är det riktigt? Inser inte socialdemokraterna att den mångfald och utveckling som vi kan få med ökad valfrihet är bra för hela skolan och främst för eleverna?

Ett riktat stöd kan dock vara mycket viktigt för att länskolnämnderna kan spela en mycket mer aktiv och pådrivande roll när det gäller de handikappades utbildning än i dag, särskilt då med utnyttjande av all den kunskap och erfarenhet som handikapporganisationerna har. Detta tar vi upp i en reservation. Vi föreslår också i ett annat sammanhang att anslaget B 10 skall kallas Regionala åtgärder för elever med handikapp, just för att stärka hjälpen och stödet till elever med handikapp.

Herr talman! Det är viktigt för skolan att man visar förtroende för dem som arbetar ute i skolorna. Förra årets kaos på skolområdet har lämnat mycket bitterhet och stort missmod efter sig. Tumultet var kulmen på flera års socialdemokratisk skolpolitik där alltför många lärare vittnar om trängsel, tidsbrist och stress. Det är nu absolut nödvändigt att visa lärarna förtroende, visa att man värderar deras arbete högt och sträva att återge dem arbetsglädje. Det är nödvändigt om vi skall få skolor att fungera väl. Lärarnas yrkeskänsla och glädje i arbetet är centrala för att eleverna skall få kunskaper och färdigheter.

Detta åstadkommer man bl.a. genom att använda skolans resurser på ett riktigt sätt, genom att stärka undervisningen, minska administrationen och öka den lokala beslutanderätten. Det gör man också genom att föra en debatt om kvaliteten i skolan, om innehållet och om hur vi skall kunna stärka undervisningen.

Herr talman! Till sist vill jag yrka bifall till de reservationer i betänkandet som har moderata namn.

Herr talman! Ann-Cathrine Haglund tog upp en del intressanta utbildningsfrågor. Med tanke på tidsläget skall jag inskränka mig till några synpunkter på det betänkande som vi nu behandlar. Där diskuteras anslaget till skolöverstyrelsen. I ett par motioner framförs synpunkten att skolöverstyrelsen drastiskt skulle kunna skäras ner – bl.a. ett par partivänner till mig har framfört denna åsikt. Det är naturligtvis ett lockande alternativ och ligger nära till hands när man eftersträvar en decentralisering av systemet för att den centrala nivån skall kunna minskas. Bakgrunden är den att SÖ för några år sedan efter ett initiativ från en av de borgerliga regeringarna har skurits ner ganska kraftigt. Jag tror för min del att i själva verket kan en förutsättning för en framgångsrik decentralisering vara att det finns ett centralt ämbetsverk med hyggliga resurser att följa verksamheten och föreslå förbättringar av den. Det förutsätter förstås att detta verk verkligen utnyttjas. Det är väl där man kan sätta ett visst frågetecken för närvarande. Det finns en tydlig tendens att utbildningsdepartementet övertar vissa uppgifter som SÖ naturligen skulle handlägga. Jag syftar t.ex. på det pågående s.k. skolprojektet, som har dragits i gång inom utbildningsdepartementet.

En del av de stora SÖ-anslagen kanaliseras vidare till löntagarorganisationerna: 2 miljoner till utbildning av skolinformatorer och annat. Vi menar att den här verksamheten i hög grad ligger i organisationernas eget intresse och att det är svårt att förstå att ett särskilt statsbidrag behövs för det. I själva verket är det så att de organisationer det här gäller redan får ett väldigt stort statligt stöd. Vi tycker inte att det här ändamålet är så specifikt att det krävs ett särskilt bidrag. Vi yrkar avslag på det.

När det sedan gäller läromedelsfrågor finns under anslaget också bidrag till statens institut för läromedel och en del andra ändamål på läromedelsområdet. Här är bakgrunden den att socialdemokraterna tidigare hade en vision om att läromedelsproduktionen skulle förstatligas. Över huvud taget har deras syn på läromedelsfrågorna varit rätt centralistisk. Vi motsätter oss detta. Vi avvisar förstatligandet. Vi tror inte att man från centralt håll kan peka ut de lämpligaste läromedlen. Vi har en mycket mera decentralistisk syn. Vi vill bygga på lärarnas professionalism. Vi tror att lärarna i samråd med sina elever är de som bäst hittar de läromedel som skall användas.

Mot den bakgrunden motsatte vi oss det granskningsförfarande som beslöts förra året. Vi vidhåller denna vår uppfattning. Risker är nämligen alltför stora att det här systemet får karaktär av statlig auktorisation när det gäller vissa läromedel. Vi motsatte oss också det system beträffande författarstipendier som har byggts upp. Inte ett enda stipendium har hittills utdelats, och därför tycker vi att det är naturligt att stå fast vid vår tidigare detaljerade inställning.

Till sist bara ett par ord om moderaternas reservation, som jag egentligen inte riktigt förstod. Reservationen handlar om länskolnämndernas insatser på handikappområdet. Det här är en utomordentligt viktig sak. Det påpekande som moderaterna gör är värdefullt. Länskolnämnderna har alltså en mycket viktig uppgift på handikappområdet. Men det framgår mycket tydligt redan i dag av de instruktioner som gäller. Därför har vi inte gjort be-

dömningen att det skulle behövas ytterligare ett uttalande på den punkten, hur angeläget syftet än är.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 43 MARIANNE JÖNSSON (c):

Herr talman! Jag kommer att enbart uppehålla mig vid centerns reservation nr 15, som är fogad till det betänkande som vi nu debatterar, alltså UbU11.

För att skolan skall vara en skola för alla måste den vara anpassad till de handikappades särskilda behov och förutsättningar. De handikappade har rätt till en kvalitativt och kvantitativt god utbildning.

De individuella behoven måste sättas i centrum vid planeringen av denna utbildning. För att utbildningen skall motsvara de handikappades behov behövs det både nya metoder och bättre utformade läromedel. Detta krav för vi fram i vår reservation.

En viktig förutsättning för en fungerande och bra undervisning beträffande elever med handikapp är att det finns lärare som har goda kunskaper i bl.a. specialpedagogik. Vi ser därför positivt på den nya grundskollärlinjen med en särskild kurs om 10 poäng i specialpedagogik. Men innehållet under detta avsnitt måste styras så, att alla lärare får likvärdig kunskap och kvalitet i utbildningen. Om det inte sker en sådan styrning av utbildningen, kommer kvaliteten att variera mycket från studieort till studieort. Även när det gäller fortbildningen måste man ställa krav. Det måste vara en utbildning med likvärdig kunskap och kvalitet över hela landet.

När det gäller läromedel för handikappade föreligger det en absolut läromedelsbrist. Utredaren bakom rapporten "Läromedel" – denna rapport utgör en del av underlaget för den proposition som har rubriken Skolans utveckling och styrning – har "på ett tydligt sätt förklarat hur det förhåller sig i fråga om denna brist". Detta konstateras också i nämnda proposition. Man lägger dock inte fram några förslag om exempelvis förbättringar. Detta är ju en fråga för statens institut för läromedel, SIL. Samtidigt blir det allt svårare för SIL att tillgodose eftersatta behov.

Myndighetens verksamhetsområde har vidgats alltmer utan att motsvarande medel har anslagits. Vissa verksamheter när det gäller statens institut för läromedel är obligatoriska. Därför måste det bli en minskning av läromedelsproduktionen – detta trots att många elever helt saknar läromedel eller att läromedlen är synnerligen ålderstigna.

Jag vill anföra ett enda exempel: Det tysk-svenska lexikon som finns för synskadade är av årgång 1910! För övrigt är detta med lexika inom grundskolan ett sorgligt eftersatt område. Därför hoppas vi på en snar förändring här.

I stort sett finns det inte någon referenslitteratur typ uppslagsverk för exempelvis synskadade. Likaså lyser produktionen av olika typer av läromedel för synskadade med sin frånvaro.

Statistik från SIL visar att t.ex. läromedelsbehovet för döva elever endast täcks till 10%. Motsvarande siffra för rörelsehindrade är 20% och för trä-

ningsskolans elever mindre än 5%. Ännu sämre är situationen för elever med flerhandikapp och för handikappade invandrarelever. I läroplanen för grundskolan finns det tydliga föreskrifter om att individuella åtgärdsprogram skall upprättas för elever med svårigheter. Till sin hjälp har man SÖ:s allmänna råd om hur föreskrifterna skall tillämpas.

Likså finns det ett material med kommentarer, Hjälptill till elever med svårigheter, till Lgr 80. I SÖ:s skrift: "En skola för alla" ges det ytterligare vägledning om hur man på bästa sätt kan tillgodose de individuella behoven hos handikappade elever. Det är av utomordentlig stor betydelse att dessa råd och riktlinjer följs upp av lärare och övrig personal i skolan. Länskolnämnderna, som nyss har nämnts här i talarstolen, måste -- och det gör de också i stor utsträckning och dessutom i viss mån på ett alldeles utmärkt sätt -- se till att dessa individuella åtgärdsprogram upprättas och utformas i enlighet med de regler som finns. Mot den bakgrunden har vi beträffande länskolnämnderna inte något särskilt yrkande.

I såväl grundskolan som gymnasieskolan behövs det ökade stödinsatser med hänsyn till handikappades behov. Det är viktigt att skolöverstyrelsen får spela sin roll som tillsynsmyndighet. Det gäller att se till att kommunerna lever upp till sina skyldigheter härvidlag.

För att vi skall få en skola för alla måste också alla, var och en på sitt ansvarsområde, följa denna stolta princip, som alla vill arbeta för. Nya metoder för undervisning och bättre utformade läromedel behövs för att skolverksamheten skall kunna motsvara de handikappades behov och rättmätiga krav.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservation 15.

Anf. 44 YLVA JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Under ett par dagar har vi kunnat läsa i tidningarna att det är unga kvinnor inom LO-kollektivet som har de allra sämsta förhållandena när det gäller t.ex. arbetsmiljö, löner och inflytande över sitt arbete. Uppgifterna är hämtade ur den LO-rapport som presenterades i onsdags. Det här är ytterligare ett belägg för att Sverige har en av världens könssegregerade arbetsmarknader. Det finns också många belägg för hur könsskillnaderna cementeras i vårt samhälle. Hela tiden är det kvinnorna som har en underordnad position.

Skolan spelar naturligtvis en viktig roll när det gäller att bevara ett system med kvinnors underordning i samhället likaväl som när det gäller att åstadkomma förändringar i ett orättvist system. Befästandet av könsförhållande börjar redan i en människas allra tidigaste ålder.

En rad olika undersökningar har visat att pojkarna får mer uppmärksamhet och att de upptar en större del av lärarens tid än flickorna. De förväntningar som lärarna har på eleverna är olika beroende på elevernas kön. Flickor och pojkar behandlas och bemöts olika i undervisningssituationen i klassrummet. Denna skillnad är genomgående till flickornas nackdel.

Många undersökningar visar att flickor ser sig själva som mindre betydelsefulla än pojkar, trots att de ofta har högre betyg -- ju högre upp i skolan, desto sämre blir flickornas självförtroende.

Taletiden i klassrummet är fördelad så, att läraren upptar ungefär två tred-

jedelar av tiden. Eleverna får dela på en tredjedel. Av elevernas taletid upp-
tar pojkarna två tredjedelar och flickorna en tredjedel. Det betyder att flick-
orna får ungefär en niondel av den talade tiden i en klass där flickorna är lika
många som pojkarna, och då skall man komma ihåg att en stor del av det
som flickorna får säga är olika slag av reproduktion. Det kan t.ex. vara en
uppläsning av en arbetsuppgift.

Men taletiden är naturligtvis också en klassfråga. Överst i fråga om själv-
förtroende och ordmassor flyter pojkar ur mellanskikten och underst hukar
flickor ur arbetarklassen. Medelklasspojkar talar tre gånger mer än medel-
klassflickor och arbetarklasspojkar och fyra gånger mer än arbetarklass-
flickor.

Taletiden i klassrummet hänger samman med lärarens fördelning av frågor
till eleverna och med vilken typ av frågor som ges till flickor resp. pojkar.
Det kan vara frågor som kräver ett kort, enkelt svar eller frågor som kräver
en längre förklaring eller redogörelse. Det är tyvärr så, att en flicka kan ta
sig igenom en hel skoldag utan att behöva ta större risker än att svara "2,7"
på förmiddagen "it is mine" på eftermiddagen. Det är en normal skoldag för
många flickor – men är det en bra skoldag för dem?

Beteendet hos de elever som har störst svårigheter i skolan är ofta olika
beroende på elevens kön. Det är vanligt att pojkarna blir stökiga och bråkiga
och därmed kräver stor uppmärksamhet och mycket engagemang från lära-
rens sida. Flickorna däremot flyr ofta från en obehaglig skolupplevelse ge-
nom att vara tysta, drömmande och frånvarande. Flickor med stora problem
riskerar därför att i större utsträckning än pojkarna bli bortglömda och upp-
märksammade alltför sent.

Det finns åtskilliga exempel på hur undervisningen i t.ex. teknik, data och
fysik har visat sig vara upplagd på ett sådant sätt att den gynnar pojkarnas
kunskapsinhämtande och intresse på bekostnad av flickornas.

Det framgår tydligt i olika målformuleringar för skolan att den skall verka
för jämställdhet mellan könen. Trots detta förekommer det på många håll
stor omedvetenhet om kravet på aktiva jämställdhetsinsatser inom utbild-
ningsvärlden. Ännu större är bristen på medvetenhet och kunskap om vägar
och former för ett framgångsrikt förändringsarbete. Det är lätt att välja en
form som är tydlig och avgränsad i tid och omfattning, t.ex. riktad informa-
tion inför ett linjeval.

I samband med att det kommer allt fler oroande rapporter om könsorättvi-
sorna i skolan har förslag om tillfälliga enkönade undervisningsgrupper förts
fram. Argumenten för detta är bl.a. att flickorna skulle få mer av lärarens
tid, det skulle bli ett annat undervisningsklimat och undervisningen skulle
kunna läggas upp på ett sätt som dels är anpassat till flickornas tidigare mog-
nad, dels ger flickorna möjlighet att själva få pröva sig fram inom traditio-
nellt manliga områden. Det senare har bl.a. varit anledningen till att sär-
skilda sommarkurser i teknik har anordnats för flickor.

Vi i vpk är tveksamma till att införa enkönade undervisningsgrupper i
grundskolan, bl.a. därför att vi vill värna om den heterogena enhet som klas-
sen utgör. Något måste ändå göras för att bryta de uppenbara orättvisor som
i dag finns i den dagliga klassrumssituationen. Lärarutbildningen är natur-
ligtvis viktig, men vi tror också att andra åtgärder måste övervägas.

Vi föreslår därför att en utredning tillsätts för att klarlägga vilken effekt t.ex. könsuppdelade undervisningsgrupper, lärarnas könsfördelning och lärarutbildningens innehåll har samt för att föreslå åtgärder för att göra skolans undervisning mer jämställd mellan flickor och pojkar.

Dessutom bör SÖ ansvara för att de som arbetar i skolan, framför allt lärarna, får information om de skillnader som har påvisats av flera forskare när det gäller lärares bemötande av elever av olika kön.

Gunilla Molloy, som är lärare i svenska, skrev i tidningen Krut för tre år sedan: "Om flickor vore svarta och pojkar vita skulle svensk skolpolitik kunna anmälas till FN för kränkning av de mänskliga rättigheterna, så uppenbart diskriminerande är den för flickorna. Men innan vi ser det uppfattar vi diskrimineringen som normal."

Jag skall inte gå riktigt så långt, men eftersom utskottsmajoriteten avfärdar vpk:s förslag om en utredning genom att hänvisa till ett av utskottets betänkanden från i höstas, där frågan om en utredning över huvud taget inte tas upp till behandling, väntar jag nu med spänning på Ingegerd Wärnerssons förklaring till avstyrkandet av vårt yrkande. Varför vill inte socialdemokraterna bifalla vårt förslag? Och vad vill ni i så fall göra i stället?.

I årets budgetproposition skriver skolministern om könssegregationen i skolan, som just inte har förbättrats alls, men några konkreta åtgärder föreslås inte i det sammanhanget. Och vårt blygsamma förslag avvisas. Vad vill ni då göra, Ingegerd Wärnersson? Vet ni redan vilka åtgärder som behövs, eftersom ni säger nej till en utredning?

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationerna 5, 9, 10 och 12 och i övrigt till utskottets hemställan. De reservationerna gäller bl.a. höjda anslag till särskilda tjänster och läromedel för handikappade elever, som tidigare talare redan har poängterat behovet av.

Anf. 45 EVA GOËS (mp):

Herr talman! Schumacher har sagt att litet är vackert. Jag kommer att uppehålla mig vid tre saker, och det är skolöverstyrelsen, länskolnämnden och livsrummet, som måste sträcka sig längre ut än till skolans område.

Jag skall jämföra med näringskedjan: När vi går över från ett led till ett annat i näringskedjan, går 85–90 % av både material och energi förlorade.

Det är så vi i miljöpartiet ser på den byråkratiska uppbyggnaden inom skolvärlden, och därför har vi sagt att vi vill minska anslagen till SÖ och även lägga fram en plan för hur SÖ skall kunna avvecklas. Det finns nämligen för många byråkratiska nivåer: SÖ, länskolnämnden, skolstyrelser och även kommunfullmäktige plus en skolstyrelse för skolan – som vi i miljöpartiet vill ha – vilka skall bestämma över innehållet i skolan, utvärdera osv.

I ett uttalande den 13 mars i fjol säger Göran Persson att han vill föra ner pengarna till dem som direkt behöver dem, dvs. till skolan, till eleverna och till undervisningen. Jag instämmer med honom i det.

När det gäller länskolnämnden hänger allt i luften på grund av att vi inte har fått klart för oss hur länsförvaltningarna skall se ut. Där har miljöpartiet ett förslag om länsparlament, under vilket en ny typ av länskolnämnd skulle kunna ingå och verka. Det skulle bli en samordning av resurserna, och på så vis skulle resurserna även där kunna minska.

Ylva Johansson har tagit upp jämställdheten – jag förstod i förväg att hon skulle göra det. Det är mycket bra att hon har lagt ned möda på att ta reda på hur eleverna har det i skolan i dag. Som lärare kan jag intyga att förebyggandet är viktigast. Det är läraren som måste göras medveten om hur han beter sig i undervisningssituationen mot pojkar och flickor.

Centern har väckt en motion om handikappades behov av läromedel, och vi tänker från miljöpartiet stödja den.

Jag kan stanna vid frågan om läromedel. Margot Wallström talade i dag om hur viktigt det är med konsumentkunskap i skolan. Jag vill säga att läromedel inte alltid är läroböcker. Miljökonsulenter som kommer in i skolan gör en enorm insats. Vi vet att ungefär 10 000 lärare i dag undervisar utan böcker, och de vill ha anslag till mer facklitteratur, lexika, resor, arvoden för gästföreläsare, teaterbesök osv. Jag tycker alltså att det är viktigt med satsningar på andra områden, inte bara på läromedel.

Stipendier är också ett mycket viktigt och bra inslag, om man skall kunna få in annat tänkande i skolan, annars blir det de stora hökarna som tar för sig och hela tiden förmedlar pengar till gamla, etablerade läroboksförfattare.

Jag skall sluta med att jämföra med näringspyramiden igen.

Den rika delen klättrar uppåt i näringspyramiden, i takt med den ekonomiska tillväxten i de rika länderna och i takt med utvecklingen av imperialismen. Vi bör lägga märke till att många farliga ämnen som kommer in i ekosystemet har en tendens att samlas i de övre lagren av näringspyramiden, och då i mångdubbla koncentrationer.

Herr talman! Med anledning av det här vill jag yrka bifall till alla reservationer där miljöpartiet är med och även till reservation 15.

Ragnhild Pohanka kommer att ta upp reservation 16.

Anf. 46 INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Herr talman! Eftersom vi nu behandlar utbildningsutskottets första ärende i kammaren i år, vill jag ta tillfället i akt att säga följande.

År 1990 har av FN proklamerats som det internationella läskunnighetsåret. Att bekämpa analfabetismen och att främja läskunnigheten i världen är sedan länge en av huvuduppgifterna i svensk biståndspolitik. Om inte målmedvetna insatser görs i olika länder är det risk för växande globala kunskapsklyftor, med en miljard analfabeter, de flesta kvinnor. Under 1990 kommer det därför att pågå ett intensivt arbete runt om i världen för att främja läsinläringen.

Med anledning av detta vill jag inleda mitt anförande med att citera några rader av Erland Ringborg:

”Att många kan läsa är en förutsättning för att ett samhälle ska kunna utvecklas.

Att alla kan läsa är en förutsättning för att det utvecklade samhället ska bli en verklig demokrati.

Så blir behovet av att utveckla och stärka människors förmåga att läsa något som förenar alla länder och alla utbildningssystem.”

Under det år som har gått har skolan allt som oftast varit i tidningarnas centrum. Tyvärr har storstaden fått gestalta dagens skola. Bristen på lärare,

nedslitna lokaler och gamla läromedel är en bild som ej hör ihop med skolorna på landsorten. Det är inte alltid så lätt att skapa en skola för alla när förutsättningarna är så olika.

Ett led i att skapa en likvärdig skola för alla elever var kommunaliseringen. Men då kom oron i lärarkåren. Hur skall nu detta bli?

Givetvis kräver en likvärdig skola klara styrmedel:

behörighetskrav,
en tydlig nationell läroplan,
en likvärdig lärarutbildning,
en kunskapsrik fortbildning,
en professionell utvärdering och
ett specialdestinerat statsbidrag.

Som andra har nämnt tidigare från talarstolen pågår i dag ett arbete på utbildningsdepartementet i en grupp som kallas skolprojektet.

Skolprojektets uppgift är att utforma förslag om hur staten i ett målstyrt system skall styra skolan, så att en likvärdig skolstandard upprätthålls i hela landet. Det handlar inte om att lämna ifrån sig ansvaret till kommunerna. Tvärtom, i vissa avseenden kommer statens ansvar att öka. Men vi måste fastställa vem som skall göra vad.

Projektet är organiserat i grupper, som tar upp nämnda styrinstrument. Grupper utreder också vilka konsekvenser en förändrad styrning får för skolans regelsystem och för SÖ:s och länskolnämndernas framtid. Det handlar alltså inte, herr Leijonborg, om att ta över SÖ, utan om att även låta en del av översynen omfatta SÖ.

Senast den 1 juli 1991 skall den sista rapporten ha lämnat departementet, men tanken är att riksdag och regering skall få fortlöpande information och att beslut skall fattas efter hand. Ann-Cathrine Haglund kommer alltså inom en snar framtid att få svar på frågan om statsbidragssystemet.

Det känns onekligen spännande att inom en snar framtid få svar på den tvistefråga som dominerat svensk skolpolitik så länge, nämligen ansvarsfördelningen mellan stat och kommun.

Marianne Jönsson har talat väl om de handikappade. Jag tänker också behandla detta i mitt anförande, eftersom flera av de reservationer som fogats till betänkandet handlar om handikappades möjligheter till utbildning och läromedel för dessa grupper.

Att vara handikappad innebär att inte lika lätt eller lika snabbt leva sitt vardagsliv som den som är helt fri från handikapp. En del lever ett mycket mödosamt liv. Jämfört med omvärlden har dock handikappade det bättre i Sverige än i andra länder. Det finns ett socialt skyddsnät. Men mycket kan bli bättre.

SIL – statens institut för läromedel – skall särskilt främja utveckling och produktion av läromedel till handikappade. Läromedelsförlagen anser nämligen att produktionen av dylika läromedel ej är lönsam på grund av dess litenhet. Det ankommer inte på oss att förstatliga SIL, utan det gäller för oss att ta ansvar för en minoritetsgrupp, så att de också kan få sina behov av läromedel tillgodosedda.

Det pågår ett ständigt arbete inom SIL, och ungefär en gång i månaden tas det fram ett nytt läromedel för handikappade. Det senaste som togs fram, förra månaden, var en första läsebok för döva.

Varje handikappgrupp behöver läromedel i varje ämne anpassat till sin grupp. Det betyder att gravt rörelsehindrade, som kan kommunicera med omvärlden enbart genom ett datorbaserat system, behöver ha alla sina läromedel på data. Alla döva elever skall ha sina läromedel på video, som ju är det enda medium som kan förmedla teckenspråk.

Precis som Marianne Jönsson sade är fördelningen av läromedel mellan de olika handikappgrupperna mycket ojämn. Synskadade har nästan hundraprocentig täckning, medan flerhandikappade utvecklingsstörda nästan saknar läromedel. En växande grupp är handikappade barn till invandrare. Det har visat sig att andelen handikappade barn till invandrare är större än den gruppen barn till svenska föräldrar. Här har vi inga hjälpmedel.

Även om svårigheterna är många, pågår åtskilliga projekt runt om i landet för att ta fram läromedel. Samtliga partier i riksdagen värnar om de handikappade. Några reservationer vill öka anslaget till läromedel, andra betonar handikappades behov av läromedel och utbildning. Det är så lätt att säga att vi värnar om handikappade. Men det kostar också, och det kostar inte litet, det kostar mycket pengar. Om man vill ge mer pengar, måste man tala om varifrån de skall tas. Vad skall vi prioritera bort?

Jag misstror inte ambitionen hos motionärerna att vilja förbättra. Men det räcker inte alltid med ord. Det gäller att också kunna visa detta med handling och klart förklara en handling som, vilket jag sade, kostar mycket pengar.

Kanske skall framtiden bära med sig att alla elever betalar för sina handikappade kamrater.

Till sist en liten kommentar till moderaternas reservation angående stöd för utveckling av skolväsendet. Där kan följande läsas:

”Enligt utskottets uppfattning har inte länskolnämndernas stöd till lokal utveckling givit sådana resultat som svarar mot insatta resurser.”

Detta är i högsta grad ett märkligt påstående. Det vore mycket intressant att få veta var ni hämtat fakta och statistik till ett sådant. Eller är det bara ett tyckande?

Härmed ber jag att få yrka bifall till hemställan i utbildningsutskottets betänkande nr 11.

Anf. 47 ANN-CATHRINE HAGLUND (m) replik:

Herr talman! Helt kort. En av orsakerna till tumultet förra året i samband med kommunaliseringen var att de förutsättningar som hade hort föreligga inte fanns, att de utredningar som aviserats inte varit färdiga. Skolprojektet hade bort vara klart, liksom även statsbidragsförslaget.

Det var bra att Ingegerd Wärnersson tog upp läskunnighetsåret, för läskunnighet är minsann någonting som vi strävar efter. Just därför är det viktigt att resurserna som går till skolan satsas rätt, så att de går till och stärker undervisningen. Det är just det som är profilen på våra besparingar och på vår omfördelning inom skolområdet.

Anf. 48 MARIANNE JÖNSSON (c) replik:

Herr talman! Ja, Ingegerd Wärnersson, det kostar väldigt mycket pengar, men det är en fråga om solidaritet också. Här i riksdagen fattade vi den 12 december förra året beslut om att de direktiv vi fått i handikapputredningen, att arbeta efter nolldirektiv, inte skulle gälla, utan vi skulle i solidaritetens namn alla se till att tillgodose mycket eftersatta behov. Det håller vi just på att arbeta med i handikapputredningen, utan de klara signaler från departementet som vi önskade. Vi har ställt en fråga angående detta, som vi får svar på nästa vecka. Och det skall bli mycket intressant.

Jag vet att det kostar mycket, eftersom det är små serier och mycket udda material som måste tas fram. Men det är helt klart att det behövs ytterligare resurser. Som vi säger, det man satsar här har man mångfaldigt igen på andra områden. Om man kan ge eftersatta grupper möjlighet att delta i samhällets övriga aktiviteter och i arbete, på samma villkor som normalt utrustade elever och medborgare, har samhället det mångfalt igen.

Därför vidhåller jag att det finns tunga skäl till att de krav vi ställer i vår reservation tillgodoses, såväl beträffande läromedel som övriga resurser för att ge handikappade elever möjlighet att tillgodose sina behov av utbildning.

Anf. 49 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Det är mycket angeläget att vi får ett nytt statsbidragssystem för skolan, det skall bli intressant att se vad regeringen har kommit fram till vid sina överväganden.

Ingegerd Wärnersson har en utomordentligt stor tilltro till den nuvarande regeringen och dess kansli när hon säger att det skall bli spännande att få svar på de frågor som dominerat svensk skoldebatt de senaste åren och årtiondena. Jag tror inte att regeringens svar är de slutliga svaren. De här frågorna är så viktiga att även synpunkterna från regeringen och dess kansli är något som vi med stort intresse skall ta del av.

Det frågas här när de kommer, och vi får veta att de kommer inom en snar framtid. Vi har ju ställt dessa frågor under lång tid, men får inte särskilt preciserade svar. Vi får väl för dagen nöja oss med att "svaren kommer inom en snar framtid". Det som nu förbereds och som jag menar borde ha skett i andra former än genom det här skolprojektet, är långt viktigare förändringar för skolan än det kommunaliseringsbeslut som fattades av riksdagen i december. Därför tillmäter vi frågan så stort intresse.

Jag har blivit uppmärksam på att jag i mitt huvudanförande glömde att göra något yrkande. Därför yrkar jag bifall till de reservationer som folkpartiet har biträtt i utskottsutlåtandet.

Anf. 50 YLVA JOHANSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag hade verkligen hoppats att Ingegerd Wärnersson skulle ge svar på de frågor jag ställde.

Om ni socialdemokrater nu – helt utan argumentering i betänkandet – avslår vpk:s förslag om en utredning vore det väl på sin plats att åtminstone i debatten förklara sitt agerande och kanske också redogöra för vad socialdemokraterna vill göra i stället. I andra sammanhang brukar ju socialdemokrater kunna tala engagerat om jämställdhet. Men om man vill förändra något

i samhället räcker det ju inte med att förpassa insikten om könsorättvisorna till någon form av vädring den 8 mars varje år. Man måste i så fall påbörja ett förändringsarbete i vardagen.

Jag skulle vilja veta: Hur tänker socialdemokraterna förändra de orättvisor mellan könen som finns inom i skolan i dag? Och vilka argument har ni för att avslå vpk:s förslag om en utredning?

Vidare talar Ingegerd Wärnersson om skolprojektet, alltså arbetet inom departementet som hon sätter stor tilltro till. Är det inte litet märkligt att de människor som är berörda av förändringarna – t.ex. elever, lärare, föräldrar – inte har någon chans att debattera frågorna under resans gång som det heter. De får i stället vänta till dess att man på departementet har arbetat färdigt.

Anf. 51 INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik:

Herr talman! Först några ord till Ann-Cathrine Haglund. Jag fick inget svar på min fråga om vad ni hade tyckt i frågan om de s.k. LUVA-medlen. Alltså måste jag konstatera att det var ett rent tyckande.

Men får man inget svar får man ge svar själv. Därför kommer jag att ge det.

Regeringen uppmanade i oktober 1988 SÖ att göra en utvärdering av effekten av LUVA-medlen. Den rapporten kommer att läggas på regeringens bord under maj månad. Mina personliga erfarenheter från Kristianstads län är dock att det krävs en engagerad lärare och en medveten och engagerad skolläddning, regional sammanhållning och central styrning för att det enskilda initiativet skall få lyckade resultat.

Men hur effekterna för den enskilde eleven, skolan, kommunen resp. regionen blir får utvärderingen visa.

Somliga här i kammaren tycker att jag har en väldig tro här i livet. Ja, tror gör man kanske i kyrkan, men som politiker under många har jag också lärt mig att man måste ha en tro på det budskap man skall föra fram. Sedan vet man ju inte alltid hur det går med den där tron.

Statsbidraget kommer att presenteras för riksdagen under nästa riksmöte.

Så till Ylva Johansson när det gäller skolprojektet. Hur departementet arbetar med skolprojektet kan jag inte svara på, men jag förutsätter att man där inte bara sitter ensam på sitt kontor och arbetar utan även hör med andra.

Anf. 52 YLVA JOHANSSON (vpk) replik:

Herr talman! En av de större frågor som behandlas i betänkandet gäller jämställdheten i skolan, Ingegerd Wärnersson. På den punkten har ni socialdemokrater, tillsammans med de borgerliga partierna, avslagit vårt förslag om en utredning. Jag vill bara veta: Med vilka argument har ni avslagit förslaget? De finns nämligen inte redovisade i betänkandet. Vad vill ni göra i stället?

Anf. 53 ANN-CATHRINE HAGLUND (m) replik:

Herr talman! Ingegerd Wärnersson tror att det är projektpengar som får lärare att vara engagerade och driva skolans utveckling framåt. Det är inte så!

Det viktiga är att pengarna satsas på undervisning och att lärarna känner stöd i sin undervisande roll. Då kommer utvecklingen av skolan att fortsätta. Dessutom är det viktigt att vi får ett statsbidragssystem som uppmuntrar mångfald och valfrihet. Det bidrar också till att skolan utvecklas.

Att ha speciella projektpengar eller andra påsar med pengar utgör ingen garanti för engagemang och utveckling!

Anf. 54 INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag läser direkt ur utskottstexten.

”Utskottet är av den uppfattningen att jämställdhetsfrågorna inom skolan numera får ökad uppmärksamhet och att åtgärder successivt vidtas för att förbättra rådande förhållanden. Någon uppmaning från riksdagens sida till SÖ att utarbeta en handledning för läromedelsförfattare är inte påkallad.”

Jämställdhetsarbetet har pågått några år, och man kan skönja olika resultat beroende på vilket område det gäller. I propositionen Jämställdhetspolitiken inför 90-talet fanns flera konkreta mål för gymnasieskolan under en femårsperiod. Även i betänkandet 1989/90:UbU6 behandlades vissa jämställdhetsfrågor. Trots dessa insatser har man inte lyckats förändra vissa av de traditionellt könsbundna valen till gymnasieskolan. På den punkten krävs ytterligare insatser.

Arbetet med att anställa fler kvinnliga skolledare har däremot nått betydligt bättre resultat, och eftersom den vuxne är en förebild för eleverna är det ju viktigt att vi har kommit så pass långt på vägen.

SII. håller på att granska olika läromedel för att se hur jämställdhetsfrågorna behandlas i de olika böckerna. Om man studerar budgetpropositionen för år 1990/91 finner man att arbetet med att förverkliga handlingsplanen kring regeringens jämställdhetsarbete fortsätter. För skolans vidkommande är det läromedelsfrågan, en utredning om jämställdhetsperspektivet i läromedel i historiska ämnen, som är aktuellt. Vi fortsätter med våra sommarkurser i teknik för flickor. Vi har förlängt utbildningen på hälso- och sjukvårdslinjen för att göra den attraktivare för manliga sökande.

Ylva Johansson berörde frågan om det konkreta arbetet i skolan. De flesta som i dag går lärarutbildningen är medvetna om de förhållanden och de skillnader som finns mellan pojkar och flickor. Jag tror också att lärarna genom den debatt som förts försöker påverka eleverna att inte ha det traditionella könstänkandet.

Talmannen anmälde att Ylva Johansson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 55 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 16 i utbildningsutskottets betänkande 11.

Med anledning av utbildningsutskottets betänkande 17 vill jag framhålla vår motion, UbU301, där vi begärt ytterligare bidragsveckor för att folkhögskolorna skall kunna ge anhöriga till döva och hörselskadade tillräcklig utbildning i teckenspråk – detta som bakgrund till det följande. Denna utbildning sker mestadels vid Västanviks folkhögskola i Leksand.

Regeringen har föreslagit särskilda resurser för tolkutbildning och teckenspråksutbildning vid folkhögskolan i Leksand med motiveringen att övrig utbildning inte skall behöva minskas. Vad jag ville i vår motion var att anhörigas utbildning skulle *ökas*. På den här punkten får vi alltså återkomma. Vi i miljöpartiet har inte reserverat oss denna gång.

Jag är medveten om att stora satsningar görs beträffande utbildningen för döva och gravt hörselskadade. Men då bör också betonas att teckenspråket först 1983 infördes som obligatoriskt ämne i specialsolan. Tidigare skulle de döva och gravt hörselskadade lära sig svenska, dvs. ha talträning och läppavläsning. De var huvudämnena i svenska på den tiden. Därför krävs fortfarande ett uppbyggnadsarbete som har en mycket stor funktion när det gäller både undervisning och läromedel för döva och hörselskadade.

I övrig undervisning, bl.a. när det gäller blinda och synskadade, har vi en längre tradition. De behöver naturligtvis förbättras, men det behovet är på ett helt annat sätt tillgodosett.

Det pågår en viktig och genomgripande utveckling inom teckenspråksområdet. I en tvåpartimotion tillsammans med socialdemokraterna har jag motionerat om en professur i teckenspråk. Detta har vi också gjort i anslutning till forskningspropositionen.

Tolkutbildningen och teckenspråksutbildningen prioriteras. Det gäller alltså utbildningen av lärare i de dövas teckenspråk. Det är skillnad på att teckna och göra sig förstådd och att tala de dövas språk. Även utbildningen av utbildare prioriteras. Både basen och toppen behöver ju breddas. Men enligt min mening kan detta knappast forceras mer än som redan föreslagits.

Under de senaste åren har det i enlighet med förslag i budgetpropositionen anslagits stora summor för uppbyggnad av teckenspråket, när det gäller såväl utbildning av teckenspråklärare och tolkar som stöd till kortare kurser för föräldrar till döva och hörselskadade barn.

Vad reservation 16 i huvudsak gäller är emellertid läromedel för barnen. Videon har naturligtvis här sin allra största betydelse, då den med sin visuella genomslagskraft och tydlighet i viss mån kan kompensera icke hörande. Men då bristen på läromedel på olika nivåer och på olika typer av läromedel fortfarande är skriande anser dock miljöpartiet att anslaget för budgetåret 1990/91 bör öka med 1 milj. kr., i första hand för grundutrustning och för produktion av läromedel inom videoområdet. Ytterligare 1 milj. kr. föreslås för personalförstärkning för den produktionen.

Bristen på övriga läromedel är också skriande. Troligen är endast 10 % av de mest grundläggande behoven täckta. Här behövs en analys av det verkliga behovet och även en ekonomisk beräkning med förslag beträffande de mest angelägna läromedlen – detta för att man redan 1991 skall kunna förnya och nyproducera de materiel som krävs.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 1 (anslag till Skolöverstyrelsen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 1 av Birger

Hagård m.fl., *dels* reservation 2 av Lars Leijonborg och Carl-Johan Wilson, *dels* reservation 3 av Gösta Lyngå – bifölls med acklamation.

Prot. 1989/90:97
30 mars 1990

Mom. 2 (anslag till Länskolnämnderna)

Utskottets hemställan – som ställde mot *dels* reservation 4 av Birger Hagård m.fl., *dels* reservation 5 av Ylva Johansson, *dels* reservation 6 av Gösta Lyngå – bifölls med acklamation.

Anslag till centrala och regionala myndigheter på skolområdet m.m.

Mom. 3 (handikappades möjligheter till utbildning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Birger Hagård m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (anslag till Stöd för utveckling av skolväsendet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 8 av Birger Hagård m.fl., *dels* reservation 9 av Ylva Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (jämnställdhetsarbetet i skolan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Ylva Johansson och Gösta Lyngå – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (anslag till Statens institut för läromedel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 11 av Birger Hagård m.fl., *dels* reservation 12 av Ylva Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (granskningen av läromedel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Lars Leijonborg m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (arbetsstipendier för läroboksförfattare)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Lars Leijonborg m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (handikappades behov av läromedel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Lars Johansson och Marianne Andersson i Vårgårda – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (anslag till Utvecklingsinsatser på läromedelsområdet m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Gösta Lyngå – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

7 § Beslut om fortsatt ärendehantering den 4 april

Kammaren beslöt att ärendehantringen skulle fortsättas vid arbetsplenum onsdagen den 4 april.

8 § Svar på interpellation 1989/90:138 om färjetrafiken över Östersjön från Stockholmsområdet

Anf. 56 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Pär Granstedt har ställt tre frågor till mig rörande färjetrafiken över Östersjön från Stockholmsområdet.

Den första frågan gäller om jag är beredd att ta initiativ till tillkomsten av en generalplan för färjetrafiken från Stockholmsregionen mot länderna på andra sida Östersjön i syfte att åstadkomma de miljömässigt bästa lösningarna.

Vidare gäller frågorna om jag är beredd att medverka till att inga nya farleder för färjetrafik öppnas i avvaktan på en sådan generalplan och om jag är beredd att medverka till skärpta internationella miljökrav för färjetrafiken på Östersjön och en striktare tillsyn.

Låt mig först konstatera att färjetrafiken mellan Sverige och Finland länge har haft stor betydelse för handel och turism och att trafiken tillväxt kraftigt under senare år. Som Pär Granstedt konstaterar finns det också anledning att förvänta en ytterligare ökning av färjetrafiken över Östersjön som ett led i ökade förbindelser med Baltikum, Polen och DDR.

Det är dock enligt min mening långtifrån säkert att dessa nya färjeförbindelser kommer att ha just Stockholm som bas. Det finns i dag ett stort intresse från många andra hamnar längs ostkusten att etablera sådana nya linjer.

Som Pär Granstedt väl känner till är också planeringen av sjöfartens infrastruktur fördelad så att staten genom sjöfartsverket har ansvar för farledsverksamheten, medan hamnägarna, oftast kommunerna, har ett gemensamt ansvar för utvecklingen av hamnverksamheten. Denna ansvarsfördelning ställde sig riksdagen bakom senast vid 1988 års trafikpolitiska beslut.

Som konstateras i interpellationen finns det många skäl, bl.a. ur miljö- och energisynpunkt, som talar för en ökad färjetrafik. Samtidigt uppmärksammas trafikens miljöeffekter alltmer, och då även sjöfartens. Sjöfartsverket bedriver därför ett kontinuerligt och brett arbete med dessa frågor. Jag vill här särskilt erinra om det uppdrag som verket erhållit av regeringen att utreda sjöfartens miljöpåverkan. Detta uppdrag som kommer att redovisas i maj i år, innefattar också färjetrafikens inverkan på miljön och kommer att utgöra ett underlag för den proposition om trafik och miljö som regeringen avser att förelägga riksdagen under våren 1991.

Vad beträffar frågan om en ny farled genom Stockholms skärgård är denna enligt vad jag har inhämtat under beredning hos sjöfartsverket. För närvarande pågår ett omfattande remissförfarande, och något ställningstagande har sålunda ännu inte skett. Jag har inte nu möjlighet att ytterligare kommentera denna fråga.

Vad slutligen gäller frågan om skärpta internationella miljökrav för färjetrafiken på Östersjön och en striktare tillsyn delar jag Pär Granstedts syn på betydelsen av internationella överenskommelser och samarbete i tillsynsfrågor. Jag vill dock erinra om att Östersjön i den s.k. MARPOL-överenskommelsen betraktas som ett specialområde och att Östersjön således redan nu särbehandlas i det internationella normarbetet för skyddet av den marina miljön. Kontroll av efterlevnaden av gällande föreskrifter sker löpande av sjöfartsinspektionen. Det bör också noteras att de färjor som i dag trafikerar sträckan mellan Stockholm och Finland tillhör de mest moderna passagerarfartyg som finns i världen även vad gäller miljöskyddet och att rederierna nyligen aviserat att man inom kort kommer att övergå till lägsvavlig olja som ger väsentligt lägre luftemissioner än tidigare bränslen.

Anf. 57 PÅR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min interpellation.

Det är utan tvivel så att den utveckling som sker och kan förväntas ske när det gäller färjetrafiken över Östersjön är väldigt spännande och intressant på många sätt. Vi har under många år haft en mycket snabb utveckling av trafiken på Finland, och det är mycket möjligt att denna utveckling kommer att fortsätta. Till detta kommer att händelseutvecklingen i vårt grannskap, frigörelsen i Östeuropa, leder till att vi, om vi så vill, kan räkna med en helt ny marknad för färjetrafiken, nämligen Baltikum, Polen och kanske DDR.

Det finns därför anledning att fundera över vad detta kommer att få för konsekvenser. Det är naturligtvis så, som kommunikationsministern också säger i sitt svar, att detta inte bara är en angelägenhet för Stockholmsregionen. Även många andra delar av landet kommer att beröras av den här nya trafiken. Stockholm är nu ett centrum för trafiken österut, och man kan räkna med att en betydande del av färjetrafiken även i framtiden kommer att söka sig till Stockholmstrakten.

Då är frågan: Vad kommer detta att innebära? Jag vill understryka, vilket jag också gjorde i min interpellation och vilket kommunikationsministern gjorde i sitt svar, att det från miljösynpunkt finns väldigt mycket positivt med sjöfarten. Jämfört med andra trafikslag har sjöfarten mycket stora fördelar, men samtidigt har den betydande miljöeffekter.

Ett viktigt problem när det gäller Stockholm som sjöfartsstad är naturligtvis att staden ligger långt inne i en skärgård som hör till våra allra finaste naturtillgångar, en naturmiljö som inte bara är riksunik utan världsunik. Det är alltså ett från miljösynpunkt väldigt känsligt område som trafikeras av denna färjetrafik.

Till detta kommer att om en stor del av denna östtrafik utgår från Stockholms innerstad, så leder det, på grund av den tunga trafik denna sjöfart alstrar, till kraftiga miljöbelastningar i Stockholm. Att tänka sig att den redan i dag omfattande färjetrafiken från Stockholm och genom Stockholms skärgård skulle komma att öka och kanske öka kraftigt är, som jag ser det, helt orimligt.

Jag har vid något tidigare tillfälle diskuterat denna fråga med Georg Andersson, och jag är förvånad över att regeringen fortfarande intar en så full-

ständigt passiv attityd till dessa problem. I svaret hänvisas till att det är kommunerna som har ett ansvar för hamnplaneringen. Det må vara. Jag föreställer mig inte att Georg Andersson skall komma med synpunkter på kajlängder, terminalbyggnader och liknande. Men hur trafiken som går genom Stockholms skärgård skall utvecklas är faktiskt av riksintresse. Det är inte bara en angelägenhet för de berörda kommunerna, utan det är en nationell fråga. Därför måste regeringen rimligen här ta ett ansvar. Det är mot denna bakgrund jag har ställt kravet på en generalplan för utvecklingen av Östersjötrafiken.

Detta har också, herr talman, drivits litet grand till sin spets av det faktum att de berörda rederierna nu har framfört krav på att få göra en helt ny farled genom Stockholms skärgård, genom den än så länge mycket orörda och fina Rödkobbsfjärden. Det skulle innebära kraftiga ingrepp, sprängningar på botten och en fortsatt miljöbelastning när trafiken väl går fram här. Det märkliga i detta sammanhang är att detta projekt inte är tänkt att ersätta Furusundsleden, som nu drabbas mycket hårt av den här tunga trafiken, utan projektet skulle bara komplettera Furusundsleden.

Det borde vara alltmer uppenbart att vi här måste ha en ny form av planering i fråga om färjetrafiken. Utgångspunkten bör vara att man använder de från miljösynpunkt bäst belägna hamnarna. För Stockholmsregionens del är det naturligtvis Nynäshamn i söder, med särskild inriktning på Baltikum, Polen och Nordtyskland, och det är Kapellskär i Norrtälje i norr, med inriktning på Finland, kanske Leningrad och kanske även hamnar i Estland. Till detta kan man också lägga Hargshamn i Uppland, som kan vara mycket lämplig i synnerhet för tung trafik.

Men om detta skall komma till stånd räcker det inte med att låta Stockholms kommun avgöra. Stockholms kommun är ju på väg att skaffa sig ägarinflytande över alla hamnar. Om detta skall komma till stånd måste även riksintressena vägas in, och man måste vara beredd att göra statliga investeringar i syfte att bygga upp landkommunikationerna till dessa hamnar. Av denna anledning har också regeringen och Georg Andersson här ett ansvar.

Anf. 58 ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag vill först ge Pär Granstedt en blomma för att han över huvud taget har ställt interpellationen. Detta är, som Pär Granstedt säger, en fråga som inte bara är angelägen för oss som bor i detta område, utan det är en fråga av verkligt riksintresse.

Jag tycker att kommunikationsministerns svar andas förståelse. Men jag vill ändå understryka det jag nyss sade, att frågan är av riksintresse. Vår skärgård är verkligen unik, och vi måste slå vakt om den på olika sätt.

Den tänkta leden skulle, om man får som man vill, kunna gå genom ett mycket känsligt område. Jag vet att många människor har reagerat och är oroliga. Vi får inte förstöra dessa områden, utan vi bör verkligen slå vakt om dem på alla sätt.

Jag kan förstå att det här finns många intressen att bevaka. Jag kan förstå att många tycker att det är trevligt att kunna åka från Stockholm till Finland med de stora Finlandsbåtarna, och jag förstår att det även finns ett ekonomiskt intresse i detta. Men jag vill ändå i frågan väga in möjligheterna för

oss att på sikt förlägga mer trafik till den norra delen av skärgården, dvs. att trafiken angör Kapellskärs färjeläge eller att man bygger ut någon ny terminal i anslutning till Norrtälje. Det kanske kan ske genom att man använder sig av en sådan generalplan som Pär Granstedt föreslår.

Herr talman! Jag hoppas att det jag nu har sagt kan vara ett stöd för den framstöt som Pär Granstedt har gjort, och jag vill säga att vi kommer att följa denna fråga med stort intresse.

Anf. 59 BARBRO ANDERSSON (s):

Herr talman! Diskussionerna om flyttningen av viss trafik från Stockholmsområdet till andra hamnar känns av många skäl – t.ex. miljöskäl, som här har nämnts, och regionalpolitiska skäl – mycket angelägen. Den nya färjelinjen mellan Hargshamn i Sverige och Nystad i Finland har startat. Den startade med enbart lastbilstrafik, men nu har även järnvägstrafiken kommit i gång. Detta har kommit till stånd genom samverkan mellan kommunen, länsstyrelsen och näringslivet.

Miljöfaktorn har varit ett av de skäl som har vägt tyngst när det gäller färjelinjens tillkomst. Att frakta gods via järnväg och till sjöss är ju klart mer miljövänligt än att frakta gods med lastbil på våra vägar. Sjövägen till Hargshamn är inte så lång, och den medför ganska litet av miljöpåverkan i skärgården. Landtransporterna blir något längre, men de avlastar Stockholmsregionen, där ca 200 000 långtradarare varje år passerar genom våra tätast trafikerade genomfartsleder och där många människor bor och då störs av avgaser och buller.

Tågtransporternas konkurrensförmåga och framtid är en viktig och aktuell fråga. Snabba, effektiva och säkra godstransporter är en nyckelfråga för den industriella utvecklingen. Den godsmängd som transporteras på järnväg via Hargshamn beräknas öka kraftigt inom den närmaste treårsperioden. Som vi ser det är utvecklingen mycket gynnsam just för Hargshamns hamn. Det som talar till Hargshamns fördel är att där redan finns en järnväg. Jag menar att det är rimligt att utnyttja detta vid den kommande planeringen av färjetrafiken i Östersjön.

Bekymret är att järnvägstrafiken till och från Hargshamn behöver förbättras. Det kan ske genom att järnvägen klassas om och införs i stomnätet, eftersom Hargshamn numera är en del av en transportväg av nationell betydelse med gränsöverskridande trafik.

Det är nödvändigt att medel avsätts i banverkets och vägverkets investeringsplaner för upprustning av väg- och järnvägsförbindelserna till och från Hargshamn. Det är någonting som vi socialdemokrater från Uppsala län har motionerat om, och vi må väl avvakta riksdagsbehandlingen av den motionen. Jag skulle gärna vilja få kommunikationsministerns synpunkter på den fortsatta utvecklingen i Hargshamn.

Anf. 60 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Det är bra att vi får en diskussion också om sjöfarten. Den trafikpolitiska debatten handlar nästan uteslutande om järnvägarna och ibland något om vägar.

Sjöfarten spelar en mycket stor roll i den svenska transportpolitiken. Det

gäller inte minst färjeförbindelserna. Vi är inne i en spännande utvecklingsperiod, precis som Pär Granstedt beskriver. Nu skall man komma ihåg att det producerade godset i vårt land inte ökar så väldigt kraftigt. En utveckling mot en mängd olika transportmedel, farleder och transportleder innebär inte i sig att det blir mer gods att transportera. Det måste ju först produceras i industrin. I den utsträckning som människor ökar sitt resande blir det naturligtvis ett ökat resandeunderlag. Men också i det avseendet är ökningsgraden begränsad.

Man kan fråga sig vilka konsekvenser den här utvecklingen av sjöfarten kan föra med sig. Det kan vi inte uttömmande gå in på i dag, men det är naturligtvis mycket viktigt att följa den här utvecklingen. Jag tillhör dem som anser att man bör stimulera till en ökad grad av sjötransporter i all den utsträckning de kan hävda sig ekonomiskt gentemot andra transportsätt.

Många söker sig till Stockholm, och det gäller inte bara sjöfarten utan det gäller också andra transportmedel, eftersom det finns en stark befolkningkoncentration. Det behövs många transporter till och från de centrala delarna av Stockholm, och det måste också fraktas mycket gods till Stockholm. Det skall man nog inte glömma bort i det här sammanhanget. Man skall inte betrakta allt gods som kommer till centrala Stockholm som felplacerat. Mycket av detta gods skall just till centrala Stockholm. Om man då lastar av det långt utanför och måste företa en landtransport med lastbilar, har man inte gjort någon särskilt god miljöinsats med detta. Snarast tvärtom.

Det är riktigt att skärgården är känslig. Det måste naturligtvis beaktas i all rimlig utsträckning. Där har sjöfartsverket ett ansvar. Jag håller med om att farlederna är ett riksintresse. Det tar sig uttryck på det sättet att sjöfartsverket har regeringens, statens, uppdrag att bevaka att farlederna läggs på ett sätt som tillgodoser inte bara trafikbehovet utan också miljökraven.

Här efterfrågas att vi ytterligare skall markera riksintresset. Jag undrar då vilka kriterier som man är ute efter att ställa upp och som inte i dag respekteras. Är Pär Granstedt ute efter att staten skall gå in och göra någon sorts behovsprövning av hur många fartyg som får trafikera olika leder och hur många fartyg som får anlägga vissa hamnar? Om detta är fallet tror jag att det finns skäl att tänka sig för litet grand. Det strider i varje fall mot de riksdagsbeslut om trafikpolitiken som tidigare har fattats. Det kräver i så fall en ordentlig genomgång med kommunerna.

Kommunerna måste ta sitt ansvar. När det gäller Stockholmsregionen tycker jag att det vore rimligt att berörda kommuner i regionen gemensamt diskuterar i vilken utsträckning man anser att man av miljöskäl och övriga skäl bör få till stånd en annan utveckling. Men att staten skulle gå in och reglera för kommunerna och rederierna var och hur fartyg får gå i hamn tror jag inte är den linje vi skall välja. Detta är också en kommentar till Alf Wennerfors. Är det en ökad statlig reglering som Alf Wennerfors efterlyser? I så fall förvånar det mig, inte minst med tanke på hans politiska bakgrund.

När det gäller frågan om en ny farled arbetar sjöfartsverket, som jag tidigare sade i mitt svar, med denna fråga. Sjöfartsverket gör miljökonsekvensbeskrivningar, inhämtar remissvar och bevakar miljöintressena. Det beslut som sjöfartsverket sedan fattar är överklagbart, och det är först då det kan

komma under regeringens prövning. Det vore olämpligt om jag nu skulle ha några föregripande synpunkter på detta.

Mot bakgrund av vad jag nu har sagt har jag inte några särskilda kommentarer att ge beträffande utvecklingen i Hargshamn. Jag har fått den informationen att det är en positiv utveckling där, men att det krävs följdinvesteringar på järnvägsnätet och landsvägsnätet. Det är naturligtvis något att beakta i planeringen att det drar med sig betydande kostnader för staten. I den utsträckning staten kan medverka skall vi naturligtvis göra det från statens sida. Men jag kan bara beklaga att resurserna för järnvägs- och väginvesteringar är ytterst begränsade.

Anf. 61 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag måste säga att jag blir ganska konfunderad när jag lyssnar på Georg Andersson. Jag får en känsla av att landets kommunikationsminister inte riktigt har klart för sig vilka värden det är vi diskuterar när vi diskuterar miljön i Stockholms skärgård.

Jag vet inte om Georg Andersson har haft förmånen att åka runt ordentligt i skärgården. Den tycks i så fall inte ha gjort ett tillräckligt intryck, vilket är att beklaga. Det kanske är lämpligt med någon liten tur till.

Det som Georg Andersson står här och ger uttryck för är någon sorts allmän låt-gå-politik. Det är alltså de kommuner som har hamnar som skall avgöra om Stockholms skärgård skall skyddas från de påtagliga miljöingrepp som det här är fråga om – eller möjligen sjöfartsverket. Det finns ingen som helst ambition från regeringens sida att försöka påverka hur detta riksintressanta världsunika område utvecklas och sjöfartens effekter på det. Regeringen svär sig fri från allt ansvar för vad som händer i Stockholms skärgård. Det är åtminstone det intryck som jag får när jag lyssnar på Georg Andersson. Jag anser att det är anmärkningsvärt – ja, det är nästan litet skrämmande – att det inte finns ett större engagemang hos regeringen och kommunikationsministern när det gäller att se till att sjöfarten inte utvecklas på ett sådant sätt att stora miljövärden går till spillo.

Georg Andersson efterlyste en precisering av vad jag föreslog. Det framgår faktiskt av min interpellation. Jag har förordat att stat, landsting och kommuner tillsammans skall utforma en generalplan för hur färjetrafiken skall utvecklas. Man skall försöka få ett helhetsgrepp. Jag har också beskrivit hur jag tycker att denna plan bör se ut. Huvuddelen av den nordliga färjetrafiken skall gå till Kapellskär och Hargshamn, och den sydliga färjetrafiken skall gå till Nynäshamn. Det kan vara en viss begränsad trafik av kryssningskaraktär med därför väl anpassade fartyg som kan gå ända in till Stockholm. Det ligger naturligtvis ett värde i att kunna åka båt genom Stockholms skärgård. Men det måste då vara specialanpassat.

Detta skulle kunna lösas gemensamt om man också från statens sida är beredd att ställa upp med investeringspengar för att rusta upp landtransportkapaciteten, framför allt järnvägskapaciteten, vad gäller Nynäshamn och Hargshamn och kanske också överväga att bygga en järnväg till Kapellskär. Jag tror uppriktigt sagt att det är värt pengarna att satsa på detta. Men Georg Anderssons enda svar är att det finns inga pengar för järnvägsuppbbyggnad. Min känsla kvarstår att regeringen inte tar denna fråga på all-

Svar på interpellation

var. Man inser inte att detta faktiskt är något betydelsefullt och att man här borde ta ett ansvar.

Anf. 62 ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Nej, herr kommunikationsminister, jag är inte ute efter någon statlig reglering. Jag vill bara markera att dessa naturvärden måste tryggas. Jag tror inte att kommunikationsministern och jag har delade meningar om det. Alla som har besökt dessa områden inser att vi måste vara oerhört försiktiga.

Man kan förstå att många skulle protestera och säga att de inte vill åka från en hamn längre upp i Roslagen, t.ex. Kapellskär eller Norrtälje, när man ser vilka värden det ligger i att bekvämt kunna gå på en båt i Stockholm och sedan kunna åka ända till Finland genom den vackra skärgården. Detta har berörts i en artikel av Gösta Bohman i Svenska Dagbladet för en tid sedan. Han skrev att han var medveten om problemet och att det kunde leda till bortfall av passagerare. Han skrev också att i viss utsträckning torde detta dock kunna motverkas genom effektiva och bekväma snabbtåg. Under alla förhållanden måste priset härför vägas mot ytterligare förslitning av Stockholms världsunika skärgård.

Jag vill gärna instämma i detta. Vi måste väga de kostnader som det skulle bli för en eventuell järnväg. Jag är medveten om att det skulle innebära stora investeringar. Men detta får man väl se på sikt. Man måste väga dessa stora investeringar mot den förslitning som pågår i skärgården och som skulle bli ännu större om en ytterligare s.k. Europaväg 3 skulle inrättas genom skärgården. Dessutom måste man ha klart för sig att man inte får en ny led gratis. Varje år görs oerhört stora investeringar i nya stora jättebåtar.

Anf. 63 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Jag är van vid att bli beskylld för passivitet av Pär Granstedt. Jag blev det förra gången vi hade en diskussion om detta ämne. Da tyckte Pär Granstedt att jag var mera liberal än Margaret Thatcher. I dag har det varit en litet mera modest beskrivning av min passivitet och liberalism.

Jag begriper fuller väl de naturvärden som ni här talar om. Jag har varit ute i skärgården en hel del, även om jag är mera bevandrad i fjällmiljö.

Vi har ett regelsystem som är uppbyggt i samförstånd med riksdagen. Sjöfartsverket har statens uppdrag att bevaka hur farleder läggs och att utvecklingen av sjöfarten sker på bästa möjliga sätt med hänsyn tagen till miljön. När det gäller Östersjön har vi speciellt hårda regler, som vi även har fått in i de internationella överenskommelserna. Utvecklingen av nya farleder och planeringen av dessa görs av sjöfartsverket i samarbete med länsstyrelsen och alla berörda.

Skulle någon anse att sjöfartsverket kommer att fatta ett beslut som inte är förenligt med natur- och miljöintressena, är det möjligt att överklaga till regeringen. Men regeringen skall väl inte gå in och avbryta pågående arbete som sjöfartsverket gör? Vi får väl avväga och visa respekt för det regelsystemet. Det kanske ser litet byråkratiskt ut. Skall man arbeta med ansvar i de olika statliga verken skall man också ha möjlighet att fullgöra sina arbets-

uppgifter. Sjöfarten i Stockholms skärgård får inte utvecklas på så sätt att stora miljövärden kommer att gå till spillo.

Pär Granstedt vill att endast kryssningsfartyg skall få söka sig in till Stockholm. Jag vet inte om det skulle tillgodose de högsta kraven om man ser miljöintresset i stort. Detta skulle leda till att transporter går till hamnar som ligger långt från Stockholms centrum och att godset sedan måste transporteras till Stockholm med lastbilar. Men det är väl värt att analysera hur det förhåller sig på den punkten. Man skulle kunna samla sig till detta lokalt och regionalt för att göra dessa analyser med respekt för den frihet som kommunerna har när det gäller att anlägga hamnar och med den respekten att rederierna har frihet att lägga till i hamnarna. Om kommunerna vill starta ett gemensamt planarbete, är jag övertygad om att sjöfartsverket är berett att medverka och företräda statens intressen. Det vore fel om regeringen skulle gå in och nu göra något slags förhandsöverprövning av kommunernas frihet och utvecklingsmöjligheter i detta avseende.

Anf. 64 PÅR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Det är klart att det är litet tjatigt av mig att med jämna mellanrum anklaga kommunikationsministern för passivitet i dessa frågor. Men det kan möjligen hänga samman med att denna passivitet är ett bestående inslag. Georg Andersson har inte gjort något för att få en bättre planering av färjetrafiken genom Stockholms skärgård. Av det vi har fått höra från talarstolen tänker han inte heller göra något. Det tycker jag är passivitet. Passivitet är just att man inte gör något. Det är det som kännetecknar regeringens agerande i just denna fråga.

Georg Andersson hänvisar till det regelsystem som gäller. Vad är det som hindrar regeringen och kommunikationsministern att ta initiativ till överläggningar mellan regeringen, kommunerna och landstinget t.ex. i syfte att få till stånd en gemensam generalplan? Miljöintresset kan beaktas, man kan se över vilka investeringar som staten behöver göra i järnvägar, vägar osv. för att kunna samla så mycket som möjligt av trafiken till de yttre hamnarna. Jag kan inte tro att det finns något i riksdagsbeslutet som skulle förbjuda kommunikationsministern att ta ett sådant initiativ. Det är märkligt att i andra sammanhang, t.ex. på järnvägsområdet, har man tagit liknande initiativ för att få ett samråd. Vi minns alla den stora Sträng-uppgörelsen mellan staten och landstinget på järnvägsområdet. Visst borde regeringen kunna ta ett sådant initiativ också när det gäller färjetrafiken. Jag tycker att det är berättigat att man gör det, eftersom riksintressanta miljövärden står på spel. Jag tycker att det är en obegriplig ståndpunkt att säga att det är en affär för kommunerna och färjerederierna hur dessa riksintressanta miljövärden skall hanteras.

Jag vill också understryka att jag inte avsåg att säga att enbart kryssningsfartyg skall få gå in till Stockholm. Jag avsåg att man skall behålla en viss del av Östersjötrafiken på Stockholm, framför allt då kanske trafik av kryssningskaraktär. Man kan självfallet även tänka sig att vissa lastbåtar som har destination direkt till en anläggning i Stockholm måste få gå in. Det är självklart. Men jag ifrågasätter den tunga färjetrafiken. Det är klart att vissa saker skall in till Stockholms innerstad, men vi vet att en mycket stor del av

Stockholmsregionens industri finns i utkanten av regionen. Därför är det betydligt bättre att man försöker nå dit utifrån än att alltsammans dras till innerstaden för att sedan forslas till industrier i utkanten. Det är vad det hela handlar om.

Kommunikationsministerns inställning är, som sagt, beklaglig och den måste vålla en hel del besvikelse.

Till sist, när det gäller Rödkobbsfjärden var mitt förslag att man skulle utfärda ett moratorium för den frågan till dess att problemet med generalplanen har lösts. Generalplanen bör syfta till att man inte skall behöva några nya färjeleder och i så fall skulle detta problem bortfalla.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Propositionerna

1989/90:108 Ersättning till efterlevande till vissa omkomna vid flygolyckan i Oskarshamn den 8 maj 1989

1989/90:123 Fisket

1989/90:134 Auktorisation av handelskamrar

Förslag

1989/90:13 Riksdagens revisorers förslag angående 1983 års bostadsförbättringsprogram

Motionerna

med anledning av prop. 109 Vissa aktiefrågor för Procordia AB

1989/90:N62 av Per Westerberg m.fl. (m)

1989/90:N63 av Inger Schörling m.fl. (mp)

1989/90:N64 av Hadar Cars m.fl. (fp)

1989/90:N65 av Per-Ola Eriksson m.fl. (c)

1989/90:N66 av Lars Werner m.fl. (vpk)

Konstitutionsutskottets betänkanden

1989/90:KU33 Ökad säkerhetskontroll vid sammanträde med riksdagens kammare och utskott

1989/90:KU37 Ändringar i riksdagsordningen

Finansutskottets betänkanden

1989/90:FiU16 Granskningen av riksgäldskontorets förvaltning under budgetåret 1988/89

1989/90:FiU18 Anslag till civildepartementet och kammarkollegiet

1989/90:FiU19 Den statliga rationaliseringsverksamheten m.m.

1989/90:FiU21 Sparfrämjande åtgärder

1989/90:FiU22 Statistikfrågor

1989/90:FiU23 Den statliga redovisningen och revisionen

Skatteutskottets betänkanden

1989/90:SkU19 Tullregisterlag m.m.

1989/90:SkU28 Nordiskt handräckningsavtal

Justitieukskottets betänkanden

1989/90:JuU24 Anslag till domstolsväsendet

1989/90:JuU25 Domarbanan

Socialutskottets betänkande

1989/90:SoU17 Socialpolitik – inriktning och anslag

Kulturutskottets betänkande

1989/90:KrU16 Anslag till turism och rekreation

Näringsutskottets betänkanden

1989/90:NU29 Näringsfrihetsombudsmannen och statens pris- och konkurrensverk

1989/90:NU31 Mineralförsörjning

1989/90:NU32 Oljeutvinning i Östersjön

1989/90:NU33 Sandtäkt i Öresund

10 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 29 mars

1989/90:496 av *Anita Stenberg* (mp) till kommunikationsministern om en Öresundsbro:s hälsoeffekter på befolkningen i Malmö:

Från 1984 till 1988 har ökningen av sjukdagar varit störst i Sverige i de två Skånelänen Kristianstad och Malmöhus, nästan dubbelt så stor som genomsnittet i landet. En SPRI-rapport från 1988 anger 20 % fler dödsfall bland män i blodcancer, 30 % fler dödfödda barn, 70 % fler dödsfall för män i lungcancer och 90 % fler fall av bronkit, astma och emfysem än andra landsting. 30 % av barnen i Malmö har astma eller allergi, en fördubbling under sista decenniet. Eftersom en bro inte synes bra för malmöbornas hälsa med den ökning av biltrafiken som en koncentration till ett brofäste skulle utgöra vill jag fråga statsrådet:

Kan statsrådet verkligen ta ansvar för den ytterligare ökning av sjukfall som ovillkorligen skulle bli fallet?

1989/90:497 av *Margitta Edgren* (fp) till statsrådet Göran Persson om antalet sökande till de gymnasiala vårdlinjerna:

Skolöverstyrelsen rapporterar att antalet ungdomar/äldre som söker till de gymnasiala vårdlinjerna är mycket lågt. I Malmöhus län finns det 822 första-handssökande till länets 752 platser. Detta skall jämföras med förra året, då det fanns 1 065 sökande till 680 platser. Länet har flera platser i år, med färre sökande.

Minskningen är mer betydande än vad siffrorna visar eftersom länet har 200 flera ungdomar som går ut grundskolan i år än förra året.

Liknande siffror visas från Stockholmsområdets intagningar. Jag utgår ifrån att siffrorna oroar ministern lika mycket som de oroar mig, eftersom behoven av utbildade människor ökar inom hälso- och sjukvården.

Vad ämnar ministern göra för att öka utbildningens attraktivitet?

den 30 mars

1989/90:498 av *Per Gahrton* (mp) till utrikesministern om ledning av den socialdemokratiska åsiktsregistreringen:

I en nyutkommen bok, *Kommunistjägarna*, hävdas att utrikesminister Sten Andersson under sin tid som partisekreterare lett arbetet med socialdemokratisk åsiktsregistrering, vilken av författarna anges som delvis olaglig och "moraliskt brottslig". Sten Andersson skall också under sin tid som utrikesminister offentligt ha gett felaktig information i detta ärende. Eftersom statsråd innehar sina poster på grundval av riksdagens förtroende är det av intresse för riksdagen att få lyssna till utrikesministerns egen version av det inträffade.

Jag vill därför fråga:

Vad är enligt utrikesministern sant och vad är osant beträffande hans egen roll i den verksamhet som beskrivs i boken *Kommunistjägarna* och allmänt går under beteckningen *sapo*?

1989/90:499 av *Per Gahrton* (mp) till statsministern om åsiktsregistrering inom parti- och statsapparat:

Enligt den nyutkomna boken *Kommunistjägarna* har under lång tid socialdemokratiska partiet bedrivit åsiktsregistrering av partipolitiska motståndare av alla kulörer. Denna verksamhet har byggt på ett komplicerat samarbete mellan den socialdemokratiska partiorganisationen och statliga organ, bl.a. IB och dess efterföljare. Misstankarna om att åsiktsregistrering som gynnar socialdemokratien och missgynnar övriga partier dyker med jämna mellanrum upp och får ytterligare stöd av en rad uppgifter i den nämnda boken. Fallet med den socialdemokratiska spionen vid miljöpartiet de grönas kongress häromåret kommer i nytt ljus inför bokens uppgifter. Eftersom denna s.k. *sapo*-verksamhet, som enligt boken är delvis olaglig och alltid "moraliskt brottslig", bygger på svårutredlig sammanblandning parti och stat förefaller det rimligt att den person som mest personifierar dessa båda institutioner, dvs. statsministern, tillika partiordföranden, utreder vad som egentligen pågår.

Mot denna bakgrund vill jag fråga Ingvar Carlsson:

Vill statsministern vara vänlig och ge en exakt och fullständig redogörelse för vad som i dag gäller beträffande åsiktsregistrering inom parti och statsapparater av icke-socialdemokrater?

1989/90:500 av *Per Gahrton* (mp) till statsministern om deltagande i den socialdemokratiska åsiktsregistreringen:

Enligt en nyutkommen bok, *Kommunistjägarna*, var nuvarande statsminister Ingvar Carlsson "djupt inblandad" i den socialdemokratiska åsiktsregistrering som allmänt går under beteckningen *sapo*. I boken hävdas att verksamheten delvis var olaglig samt "moraliskt brottslig".

Eftersom statsministern har valts av riksdagen och bygger sin position på fortsatt förtroende från riksdagens sida, är det angeläget att det inför riksdagens klargörs vad som är rätt och vad som är fel i denna sak.

Mot denna bakgrund vill jag fråga statsministern:

Vilken roll har statsministern under sin politiska karriär spelat beträffande den s.k. *sapo*-verksamhet som beskrivs i boken *Kommunistjägarna*?

1989/90:501 av *Kent Carlsson* (s) till kommunikationsministern om kostnadsberäkningarna beträffande en borrhad järnvägstunnel under Öresund:

I de senaste veckornas debatt om en fast förbindelse mellan Sverige och Danmark har kommunikationsministern bestämt hävdad att en borrhad järnvägstunnel under Öresund inte skulle vara företagsekonomiskt lönsam.

Den statliga Öresundsdelegationen ger i sin rapport SOU 1989:4 *Fasta Öresundsförbindelser* inga tydliga belägg för ett sådant påstående. Danska järnvägsföretaget DSB redovisar i sina beräkningar att en tunnel kan klaras ekonomiskt. Lunds universitet publicerade 1988 en utredning som också belägger att en tågtunnel är företagsekonomiskt lönsam.

SJ har i allmänna påståenden hävdad motsatsen. Kommunikationsministern har i ett inlägg i tidningen *Broderskap* nr 10/90 hänvisat till en utredning gjord av SJ våren/sommaren 1989 som skulle ge belägg för påståendet att en borrhad järnvägstunnel inte går ihop ekonomiskt. Vilken utredning kommunikationsministern syftar på och vilka beräkningar som denna i så fall skulle innehålla har inte varit möjligt att utröna, trots intensiva efterforskningar.

Jag vill därför fråga om kommunikationsministern avser att omgående öppet redovisa vilka beräkningar och prognoser som ligger till grund för ställningstagandet att en borrhad järnvägstunnel inte skulle gå ihop ekonomiskt.

1989/90:502 av *Sigge Godin* (fp) till jordbruksministern om älgjakt:

Under 1990 skall övergång ske från generell jakt på älg till B-licens. Detta kommer att innebära stora administrativa problem. Enbart i Västernorrlands län rör det sig om ca 2 000 ärenden. Någon form av automatisk övergång från generell jakt till B-licens borde vara möjlig att genomföra. Detta skall givetvis inte påverka dem som på grund av åldersskäl är undantagna.

Med hänvisning till ovanstående vill jag fråga jordbruksministern om regeringen är beredd att överväga förslag om automatisk övergång från generell jakt till B-licens.

1989/90:503 av *Kent Carlsson* (s) till kommunikationsministern om de tekniska och ekonomiska förutsättningarna beträffande olika alternativ till fast förbindelse mellan Sverige och Danmark:

I valet mellan att bygga en fast förbindelse mellan Sverige och Danmark i form av en kombinerad väg-järnvägsbro eller en borrarad järnvägstunnel har de ekonomiska förutsättningarna stor betydelse. De ekonomiska förutsättningarna för en borrarad järnvägstunnel beror på en rad faktorer, vilka prognoser som görs för passagerar- och godstrafiken, vilken avskrivningstid och realränta som används, om biltåg skall trafikera tunnel eller ej.

Den statliga Öresundsdelegationen som 1987 fick regeringens uppdrag att noggrant utreda detta har bara bristfälligt utrett delar av dessa faktorer. Delegationen har inte gjort någon prognos för antalet tågpassagerare med enbart en fast tågförbindelse. En realistisk prognos för gods på tåg vid enbart en tågförbindelse har heller inte gjorts.

Delegationen har därtill tillämpat en kort avskrivningstid (30 år) och en hög realränta (7 %) vid sina beräkningar. Varianter av tunneln - direkttunnel Malmö-Köpenhamn eller biltågstunnel - har avfärdats med hänvisning till utredningar från 70-talet, trots att ny teknik/kunskap framkommit.

Tänker regeringen låta göra en ordentlig och genomgripande utredning som belyser en borrarad järnvägstunnel och dess olika varianter ekonomiska och tekniska förutsättningar, innan beslut om fast förbindelse i Öresund fattas?

1989/90:504 av *Kent Carlsson* (s) till kommunikationsministern om finansiering till en borrarad järnvägstunnel under Öresund:

Kommunikationsministern har i en rad massmedia angett att man inte kunnat hitta några finansierare till en borrarad järnvägstunnel under Öresund. Jag vill därför fråga kommunikationsministern:

Vilka ansträngningar har kommunikationsministern gjort för att få fram finansierare till en borrarad järnvägstunnel?

1989/90:505 av *Ingela Mårtensson* (fp) till finansministern om den föreslagna investeringsskatten och en ny musikteater i Göteborg:

Regeringen föreslår i proposition 1989/90:96 skärpt investeringsskatt för vissa byggnadsarbeten. För s.k. oprioriterade byggnadsarbeten i vissa delar av ABC-län skall den höjas från 10 till 30 % och förlängas till år 1991. Vidare föreslås att den skall omfatta även Göteborgsområdet.

Sedan lång tid har i Göteborg en ny musikteater diskuterats, och det är möjligt att en lösning på det finansiella problemet äntligen kan skönjas. Då uppstår frågan: Kommer den av regeringen föreslagna investeringsskatten att också drabba musikteatern i Göteborg?

Mot denna bakgrund vill jag fråga finansministern:

Om riksdagen beslutar om en utvidgning av investeringsskatten för oprioriterade byggnadsarbeten kommer då en ny musikteater i Göteborg att omfattas av en sådan skatt?

1989/90:506 av *Eva Goës* (mp) till industriministern om följderna av en kärnkraftsolycka:

Prot. 1989/90:97
30 mars 1990

I Strålskyddsnytt kan man läsa att 200 000 barn i Vitryssland har fått en stråldos av 1 sievert i sköldkörteln och att 500 barn fått 10 sievert. I Tjernobyl 1990 talar man om ett fördubblat antal sköldkörtelsjukdomar, om en 50-procentig ökning av antalet leukemi hos barn, om förbud mot att bada, fiska, plocka bär och svamp, om förbud mot att arbeta på fält och åkrar, om kor som går omkring inlindade i cellofan, om en rekommendation om att barn inte skall vistas utomhus annat än korta stunder, om ett minskat barnafödande och om en ökning av aborttalen.

Effekterna av Tjernobyl i Sverige vet vi en del om, men inte de långsiktiga.

I Sverige har "dry out", torrkokning, inträffat på grund av att olika bränsllement blandats – en partiell härdsmälta med andra ord. I senaste kvartalsrapporten (SSI) rapporteras det om krokiga element. Andra allvarliga incidenter har också hänt.

Vilka konsekvenser anser industriministern att en kärnkraftsolycka i Sverige skulle få?

1989/90:507 av *Karin Starrin* (c) till kommunikationsministern om Dellenbanan:

Trafikpolitiken, med den nu mycket positiva synen på järnvägen, måste drivas så, att även glesbygdens länsjärnvägar får en ärlig chans att utvecklas. Sträckor som i dag är olönsamma och nedlagda måste ges en chans till omprövning. En sådan sträcka är Dellenbanan, en elektrifierad länsbana som stängdes för all trafik hösten -86. Sedan har Dellenbanans vänner arbetat mycket aktivt för att sträckan. Efter trafik sommaren 1988 har man tyvärr inte fått trafikeringstillstånd på grund av 6 stränga underhållskrav som man inte har en möjlighet att klara utan banverkets medverkan.

Banverkets styrelse har uttalat: "Det är mycket värdefullt för järnvägssektorns positiva utveckling att det finns ett utbrett stöd. Ett gott exempel på brett stöd är det stora lokala engagemang som finns i Dellenbanans vänner."

Motioner finns obehandlade i riksdagen med krav på att bidrag skall utgå så att trafikering kan bli möjlig på Dellenbanan. Förslaget i regeringspropositionen 1989/90:88 om en strukturfond borde också öppna möjligheter för denna sträcka. Jag har nu fått veta att banverket håller på att montera ner signalsystemet längs Dellenbanan.

Min fråga blir nu: Avser kommunikationsministern att vidta några åtgärder för att förhindra att banverket börjar nedmonteringen av signalsystemet?

Prot. 1989/90:97
30 mars 1990

11 § Kammaren åtskildes kl. 14.31.

In fidem

OLOF MARCUSSON

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Fredagen den 30 mars

1 § Hänvisning av ärenden till utskott.	1
2 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 29 mars	1
Bostadsutskottets betänkande BoU13.	1
Bostadsutskottets betänkande BoU14.	6
3 § Konsumentpolitiska frågor m.m.	7
Lagutskottets betänkande LU21	
Debatt	
Ewy Möller (m)	
Ulla Orring (fp)	
Martin Olsson (c)	
Elisabeth Persson (vpk)	
Elisabet Franzén (mp)	
Bengt Kronblad (s)	
Statsrådet Margot Wallström	
Charlotte Cederschiöld (m)	
Carl Frick (mp)	
Beslut.	51
4 § Anslag till utbildningsdepartementet, m.m.	53
Utbildningsutskottets betänkande UbU10	
Beslut.	53
5 § Meddelande om information från regeringen	53
6 § Anslag till centrala och regionala myndigheter på skolområdet m.m.	53
Utbildningsutskottets betänkande UbU11	
Debatt	
Ann-Cathrine Haglund (m)	
Lars Leijonborg (fp)	
Marianne Jönsson (c)	
Ylva Johansson (vpk)	
Eva Goës (mp)	
Ingegerd Wärnersson (s)	
Ragnhild Pohanka (mp)	
Beslut.	66
7 § Beslut om fortsatt ärendehantering den 4 april	68
8 § Svar på interpellation 1989/90:138 om färjetrafiken över Östersjön från Stockholmsområdet	68
Kommunikationsminister Georg Andersson	
Pär Granstedt (c)	
Alf Wennerfors (m)	

Barbro Andersson (s)	
9 § Bordläggning	76
10 § Meddelande om frågor	
1989/90:496 av Anita Stenberg (mp) om en Öresundsbro's hälsoeffekter på befolkningen i Malmö.	77
1989/90:497 av Margitta Edgren (fp) om antalet sökande till de gymnasiala vårdlinjerna.	77
1989/90:498 av Per Gahrton (mp) om ledning av den socialdemokratiska åsiktsregistreringen	78
1989/90:499 av Per Gahrton (mp) om åsiktsregistrering inom parti- och statsapparat	78
1989/90:500 av Per Gahrton (mp) om deltagande i den socialdemokratiska åsiktsregistreringen	79
1989/90:501 av Kent Carlsson (s) om kostnadsberäkningarna beträffande en borrhad järnvägstunnel under Öresund	79
1989/90:502 av Sigge Godin (fp) om älgjakt	79
1989/90:503 av Kent Carlsson (s) om de tekniska och ekonomiska förutsättningarna beträffande olika alternativ till fast förbindelse mellan Sverige och Danmark.	80
1989/90:504 av Kent Carlsson (s) om finansärer till en borrhad järnvägstunnel under Öresund.	80
1989/90:505 av Ingela Mårtensson (fp) om den föreslagna investeringskatten och en ny musikteater i Göteborg	80
1989/90:506 av Eva Goës (mp) om följderna av en kärnkraftsolycka	81
1989/90:507 av Karin Starrin (c) om Dellenbanan	81